

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ÇUKUROVA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANA BİLİM DALI

EVLİ ÇİFTLERDE DUYGUSAL BAĞIMLILIK VE DUYGUSAL İSTİSMAR
İLİŞKİSİ: DUYGUSAL KISKANÇLIĞIN ARACILIK ROLÜ

Deniz NALİOĞLU

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ADANA / 2024

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ÇUKUROVA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANA BİLİM DALI

EVİLİ ÇİFTLERDE DUYGUSAL BAĞIMLILIK VE DUYGUSAL İSTİSMAR
İLİŞKİSİ: DUYGUSAL KISKANÇLIĞIN ARACILIK ROLÜ

Deniz NALİOĞLU

Danışman: Doç. Dr. Mehmet BİLGİN

Jüri Üyesi: Doç. Dr. Metehan ÇELİK

Jüri Üyesi: Dr. Öğr. Üyesi Petek BİLİM ARIKAN

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ADANA / 2024

ETİK BEYANI

Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada;

- Tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- Tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,
- Kullanılan verilerde ve ortaya çıkan sonuçlarda herhangi bir değişiklik yapmadığımı,
- Bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu,

bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim. / / 2024

Deniz NALİOĞLU

ÖZET

EVLİ ÇİFTLERDE DUYGUSAL BAĞIMLILIK VE DUYGUSAL İSTİSMAR İLİŞKİSİ: DUYGUSAL KISKANÇLIĞIN ARACILIK ROLÜ

Deniz NALİOĞLU

Yüksek Lisans Tezi, Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı

Danışman: Doç. Dr. Mehmet BİLGİN

Ağustos 2024, 129 sayfa

Bu araştırmanın amacı evli bireylerde duygusal bağımlılık ve duygusal istismar arasındaki ilişkide duygusal kıskançlığın aracı rolünü incelemektir. Araştırmanın örneklemini Diyarbakır’da yaşayan 350 evli birey ile gerçekleştirilmiştir. Katılımcıların 256’sı (%73,1) kadınlardan, 94’ü (%26,9) erkeklerden oluşmaktadır. Araştırmada veri toplama aracı olarak; Kişisel Bilgi Formu, Çok Boyutlu Duygusal İstismar Ölçeği, Duygusal Bağımlılık Ölçeği ve Eş Duygusal Kıskançlık Ölçeği kullanılmıştır. Verilerin betimsel istatistikleri ve değişkenler arasındaki ilişkileri tespit etmek için SPSS 27.0 paket programı kullanılmıştır. Araştırmada elde edilen veriler üzerinde, değişkenlerin birbiriyle ilişkisini ortaya koymak için Pearson Momentler Çarpım Korelasyon analizi yapılmıştır. Duygusal istismarın alt boyutlarının duygusal bağımlılık ve duygusal kıskançlığın alt boyutları tarafından ne düzeyde yordandığını incelemek amacıyla çoklu doğrusal regresyon analizi uygulanmıştır. Duygusal bağımlılık ve duygusal istismar arasındaki ilişkide duygusal kıskançlığın aracılık rolünü incelemek için Process Macro 4.1 kullanılmıştır. Aracılık analizleri sonucunda duygusal bağımlılık ve duygusal istismarın alt boyutlarından olan uygulama kontrol ve uygulama düşmanca geri çekilme arasındaki ilişkide duygusal kıskançlığın alt boyutlarından olan ilişki tatminsizliği ve sevgisizliğin kısmi aracı rolü olduğu bulunmuştur. Duygusal bağımlılık ve duygusal istismarın alt boyutlarından olan uygulama kontrol, uygulama aşağılama, uygulama düşmanca geri çekilme, uygulama tehdit, maruz kalma kontrol ve maruz kalma aşağılama arasındaki ilişkide duygusal kıskançlığın alt boyutlarından olan birlikte vakit geçirme isteksizliğinin kısmi aracı rolü olduğu tespit edilmiştir.

Anahtar kelimeler: Duygusal istismar, duygusal partner istismarı, duygusal kıskançlık, duygusal bağımlılık

ABSTRACT**THE RELATIONSHIP BETWEEN EMOTIONAL DEPENDENCE AND
EMOTIONAL ABUSE IN MARRIED COUPLES: THE MEDIATING ROLE OF
EMOTIONAL JEALOUSY****Deniz NALIOĞLU****Master's Thesis, Department of Educational Sciences****Advisor: Assoc. Prof. Dr. Mehmet BİLGİN****August 2024, 129 pages**

The aim of this study is to examine the mediating role of emotional jealousy in the relationship between emotional dependence and emotional abuse in married individuals. The sample of the research was conducted with 350 married individuals living in Diyarbakır. 256 (73.1%) of the participants were women and 94 (26.9%) were men. As a data collection tool in the research; Personal Information Form, Multidimensional Emotional Abuse Scale, Emotional Dependency Scale and Spousal Emotional Jealousy Scale were used. SPSS 27.0 package program was used to determine the descriptive statistics of the data and the relationships between the variables. Pearson Product Moment Correlation analysis was performed on the data obtained in the study to reveal the relationship between the variables. Multiple linear regression analysis was applied to examine to what extent the sub-dimensions of emotional abuse were predicted by the sub-dimensions of emotional dependence and emotional jealousy. Process Macro 4.1 was used to examine the mediating role of emotional jealousy in the relationship between emotional dependence and emotional abuse. As a result of the mediation analyses, it was found that relationship dissatisfaction and lovelessness, which are the sub-dimensions of emotional jealousy, have a partial mediating role in the relationship between perpetration restrictive engulfment and perpetration hostile withdrawal, which are the sub-dimensions of emotional addiction and emotional abuse. It has been determined that reluctance to spend time together, which is one of the sub-dimensions of emotional jealousy, has a partial mediating role in the relationship between the sub-dimensions of emotional addiction and emotional abuse: perpetration restrictive

engulfment, perpetration denigration, perpetration hostile withdrawal, perpetration intimidation, victimization restrictive engulfment and victimization denigration.

Key words: Emotional abuse, emotional partner abuse, emotional jealousy, emotional addiction

ÖN SÖZ

Yaklaşık üç yıl boyunca benimle büyüyen, gelişen, değişen bu araştırmayı başarıyla noktalamanın haklı gururunu yaşıyorum. Bu süreç tamamlandıktan sonra bu araştırmanın bir parçam haline gelmiş olduğunu belki de yeni yeni farkediyorum. Hayatım boyunca yanımda taşıyacağım bu parça bana sabrın ve emeğin ne kadar önemli olduğunu, ne kadar güçlü olduğumu hep hatırlatacak. Bu süreçte kendime inanmaktan, çalışıp çabalamaktan vazgeçmediğim ve sabırlı olup önüme çıkan aksiliklerde pes etmediğim için, her ne olursa olsun yüksek lisans tez çalışmamı başarıyla tamamladığım için en büyük teşekkürü kendime ediyorum.

Yüksek lisans eğitimim boyunca kendisinden çok şey öğrendiğim ve bana her zaman destek olan kıymetli hocam ve tez danışmanım Doç. Dr. Mehmet BİLGİN'e, teşekkürlerimi sunuyorum. Tez jürimde yer alan ve tezimi inceleyip geribildirimde bulunan Doç. Dr. Metehan ÇELİK ve Dr. Öğr. Üyesi Petek BİLİM ARIKAN'a katkılarından dolayı teşekkür ediyorum. Yüksek lisans eğitim sürecimde yolumun kesişmesinden mutluluk duyduğum, fikirleriyle bana destek olan kıymetli hocam İsmail SANBERK'e de ayrıca teşekkürlerimi sunuyorum.

Daima motivasyonumu artıran, bu süreçte desteklerini esirgemeyen ve hep yanımda olan yakın arkadaşlarım Gönül ÖZKALENDER'e ve Merve EZA'ya çok teşekkür ederim.

Ayrıca veri toplama aşamasında bana destek olan arkadaşlarıma ve çevremdeki herkese, veri toplama sürecine gönüllü olarak katılım sağlayan tüm katılımcılara teşekkür ederim.

Son olarak maddi ve manevi her türlü desteği esirgemeyen, bugünlere gelmemi sağlayan ve beni bu kadar güçlü yetiştiren annem Leman NALİOĞLU ve babam Mehmet NALİOĞLU'na sonsuz teşekkür ediyorum. Yüksek lisans tez sürecimin başında hayatımıza dahil olan biricik yeğenim Elisa Eva SAZ'a sevgilerle...

Deniz NALİOĞLU

Adana/2024

İÇİNDEKİLER

ÖZET	iv
ABSTRACT.....	v
ÖN SÖZ	vii
KISALTMALAR	xii
TABLolar LİSTESİ	xiii
ŞEKİLLER LİSTESİ	xv

BÖLÜM I

GİRİŞ

1.1. Problem.....	1
1.2. Araştırmanın Amacı.....	4
1.3. Araştırmanın Gerekçesi ve Önemi.....	4
1.4. Sayıtlılar.....	7
1.5. Sınırlılıklar.....	7
1.6. Tanımlar.....	7

BÖLÜM II

KURAMSAL AÇIKLAMALAR VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

2.1. Kuramsal Açıklamalar	9
2.1.1. İstismar Kavramı	9
2.1.2. Duygusal İstismar	10
2.1.3. Yakın Partner Şiddeti.....	12
2.1.4. Duygusal Partner İstismarı	14
2.1.4.1. Erkeklerin Maruz Kaldığı Duygusal Partner İstismarı.....	18
2.1.5. Yakın Partner Şiddetini Açıklayan Modeller	20
2.1.5.1. Feminist Model	20
2.1.5.2. Bağlanma Modeli	21
2.1.5.3. Kaynak Modeli.....	23
2.1.5.4. Bağımlılık-Sahiplenme Modeli	24
2.1.6. Bağımlılık	24
2.1.6.1. Kişilerarası Bağımlılık	28

2.1.6.2. Duygusal Bağımlılık	30
2.1.6.2.1. Duygusal Bağımlılığın Risk Faktörleri	32
2.1.7. Romantik Kıskançlık	33
2.1.7.1. Cinsel Kıskançlık	37
2.1.7.2. Duygusal Kıskançlık	37
2.1.8. Romantik Kıskançlığın Tetikleyicileri	39
2.2. İlgili Araştırmalar	41
2.2.1. Duygusal Partner İstismarı İle İlgili Çalışmalar	41
2.2.1.1. Duygusal Partner İstismarı ve Duygusal Bağımlılık Arasındaki İlişki İle İlgili Çalışmalar	47
2.2.1.2. Duygusal Partner İstismarı ve Duygusal Kıskançlık Arasındaki İlişki İle İlgili Çalışmalar	48
2.2.2. Duygusal Bağımlılık İle İlgili Çalışmalar	51
2.2.2.1. Duygusal Bağımlılık ve Duygusal Kıskançlık Arasındaki İlişki İle İlgili Çalışmalar	54
2.2.3. Duygusal Kıskançlık İle İlgili Çalışmalar	55

BÖLÜM III

YÖNTEM

3.1. Araştırma Modeli	59
3.2. Araştırmanın Evreni ve Örneklemi	59
3.3. Veri Toplama Araçları	61
3.3.1. Kişisel Bilgi Formu	61
3.3.2. Çok Boyutlu Duygusal İstismar Ölçeği	61
3.3.3. Duygusal Bağımlılık Ölçeği	62
3.3.4. Eş Duygusal Kıskançlık Ölçeği	62
3.4. Verilerin Toplanması	62
3.5. Verilerin Analizi	63

BÖLÜM IV

BULGULAR

4.1. Evli Bireylerin Araştırmada Kullanılan Ölçeklerden Aldıkları Puanlara İlişkin Bulgular	65
4.2. Evli Bireylerin Duygusal Bağımlılık, Duygusal İstismar ve Duygusal Kıskançlık Düzeyleri Arasındaki İlişkilere Yönelik Bulgular	67
4.3. Duygusal Bağımlılık ve Duygusal İstismar Arasındaki İlişkide Duygusal Kıskançlığın Aracılık Rolünün İncelenmesine Yönelik Bulgular	70
4.3.1. Duygusal Bağımlılık ve Duygusal İstismar Uygulama Kontrol Arasındaki İlişkide İlişki Tatminsizliği ve Sevgisizliğin Aracılık Rolü.....	71
4.3.2. Duygusal Bağımlılık ve Duygusal İstismar Uygulama Düşmanca Geri Çekilme Arasındaki İlişkide İlişki Tatminsizliği ve Sevgisizliğin Aracılık Rolü	74
4.3.3. Duygusal Bağımlılık ve Duygusal İstismar Uygulama Kontrol Arasındaki İlişkide Birlikte Vakit Geçirme İsteksizliğinin Aracılık Rolü	77
4.3.4. Duygusal Bağımlılık ve Duygusal İstismar Uygulama Aşağılama Arasındaki İlişkide Birlikte Vakit Geçirme İsteksizliğinin Aracılık Rolü	80
4.3.5. Duygusal Bağımlılık ve Duygusal İstismar Uygulama Düşmanca Geri Çekilme Arasındaki İlişkide Birlikte Vakit Geçirme İsteksizliğinin Aracılık Rolü	83
4.3.6. Duygusal Bağımlılık ve Duygusal İstismar Uygulama Tehdit Arasındaki İlişkide Birlikte Vakit Geçirme İsteksizliğinin Aracılık Rolü	86
4.3.7. Duygusal Bağımlılık ve Duygusal İstismar Maruz Kalma Kontrol Arasındaki İlişkide Birlikte Vakit Geçirme İsteksizliğinin Aracılık Rolü	89
4.3.8. Duygusal Bağımlılık ve Duygusal İstismar Maruz Kalma Aşağılama Arasındaki İlişkide Birlikte Vakit Geçirme İsteksizliğinin Aracılık Rolü	92

BÖLÜM V

TARTIŞMA VE YORUM

5.1. Evli Bireylerde Duygusal İstismar, Duygusal Kıskançlık ve Duygusal Bağımlılık Arasındaki İlişkilere Yönelik Tartışma ve Yorum	96
5.2. Duygusal Bağımlılık ve Duygusal İstismar Arasındaki İlişkide Duygusal Kıskançlığın Aracılık Rolünün İncelenmesine Yönelik Bulguların Tartışılması....	99

BÖLÜM VI

SONUÇ VE ÖNERİLER

6.1. Sonuçlar	102
6.2. Öneriler	103
KAYNAKÇA.....	105
EKLER	128

KISALTMALAR

- BVGİ:** Birlikte Vakit Geçirme İsteksizliği
ÇBDİÖ: Çok Boyutlu Duygusal İstismar Ölçeği
DBÖ: Duygusal Bağımlılık Ölçeği
DİMKA: Duygusal İstismar Maruz Kalma Aşağılama
DİMKDGÇ: Duygusal İstismar Maruz Kalma Düşmanca Geri Çekilme
DİMKK: Duygusal İstismar Maruz Kalma Kontrol
DİMKT: Duygusal İstismar Maruz Kalma Tehdit
DİUA: Duygusal İstismar Uygulama Aşağılama
DİUDGÇ: Duygusal İstismar Uygulama Düşmanca Geri Çekilme
DİUK: Duygusal İstismar Uygulama Kontrol
DİUT: Duygusal İstismar Uygulama Tehdit
EDKÖ: Eş Duygusal Kıskançlığı Ölçeği
İTVS: İlişki Tatminsizliği ve Sevgisizlik
KDH: Kendini Değersiz Hissetme

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 1. Katılımcıların Sosyodemografik Özellikleri	60
Tablo 2. Ölçeklerin Toplam Puanlarının ve Alt Boyutlarının Çarpıklık ve Basıklık Değerleri	63
Tablo 3. Evli Bireylerin Çok Boyutlu Duygusal İstismar Ölçeği, Eş Duygusal Kıskançlığı Ölçeği ve Duygusal Bağımlılık Ölçeğinden Aldıkları Puanlara İlişkin Standart Sapmaları, Aritmetik Ortalamaları, En Yüksek ve En Düşük Puanları	65
Tablo 4. Evli Bireylerin Araştırmada Kullanılan Çok Boyutlu Duygusal İstismar Ölçeği'nin Alt Ölçeklerinden Aldıkları Puanlara İlişkin Standart Sapmaları, Aritmetik Ortalamaları, En Yüksek ve En Düşük Puanları	65
Tablo 5. Evli Bireylerin Araştırmada Kullanılan Eş Duygusal Kıskançlığı Ölçeği'nin Alt Ölçeklerinden Aldıkları Puanlara İlişkin Standart Sapmaları, Aritmetik Ortalamaları, En Yüksek ve En Düşük Puanları.....	67
Tablo 6. Değişkenler Arası Korelasyon Değerleri	69
Tablo 7. Evli Bireylerin Duygusal İstismar Uygulama Kontrol Puanlarının Yordanmasına Yönelik Regresyon Analizi Sonuçları	72
Tablo 8. Duygusal Bağımlılık, Duygusal İstismar Uygulama Kontrol ve İlişki Tatminsizliği ve Sevgisizliğe İlişkin Regresyon Sonuçları	72
Tablo 9. İlişki Tatminsizliği ve Sevgisizliğin Aracılık Etkisinin İstatistiksel Açıdan Anlamlılığına İlişkin Bootstrap Analizi Sonuçları.....	74
Tablo 10. Evli Bireylerin Duygusal İstismar Uygulama Düşmanca Geri Çekilme Puanlarının Yordanmasına Yönelik Regresyon Analizi Sonuçları.....	75
Tablo 11. Duygusal Bağımlılık, Duygusal İstismar Uygulama Düşmanca Geri Çekilme ve İlişki Tatminsizliği ve Sevgisizliğe İlişkin Regresyon Sonuçları	75
Tablo 12. İlişki Tatminsizliği ve Sevgisizliğin Aracılık Etkisinin İstatistiksel Açıdan Anlamlılığına İlişkin Bootstrap Analizi Sonuçları	77
Tablo 13. Evli Bireylerin Duygusal İstismar Uygulama Kontrol Puanlarının Yordanmasına Yönelik Regresyon Analizi Sonuçları	78
Tablo 14. Duygusal Bağımlılık, Duygusal İstismar Uygulama Kontrol ve Birlikte Vakit Geçirme İsteksizliğine İlişkin Regresyon Sonuçları.....	78

Tablo 15. Birlikte Vakit Geçirme İsteksizliğinin Aracılık Etkisinin İstatistiksel Açıdan Anlamlılığına İlişkin Bootstrap Analizi Sonuçları	79
Tablo 16. Evli Bireylerin Duygusal İstismar Uygulama Aşağılama Puanlarının Yordanmasına Yönelik Regresyon Analizi Sonuçları	81
Tablo 17. Duygusal Bağımlılık, Duygusal İstismar Uygulama Aşağılama ve Birlikte Vakit Geçirme İsteksizliğine İlişkin Regresyon Sonuçları	81
Tablo 18. Birlikte Vakit Geçirme İsteksizliğinin Aracılık Etkisinin İstatistiksel Açıdan Anlamlılığına İlişkin Bootstrap Analizi Sonuçları	82
Tablo 19. Evli Bireylerin Duygusal İstismar Uygulama Düşmanca Geri Çekilme Puanlarının Yordanmasına Yönelik Regresyon Analizi Sonuçları	84
Tablo 20. Duygusal Bağımlılık, Duygusal İstismar Uygulama Düşmanca Geri Çekilme ve Birlikte Vakit Geçirme İsteksizliğine İlişkin Regresyon Sonuçları	84
Tablo 21. Birlikte Vakit Geçirme İsteksizliğinin Aracılık Etkisinin İstatistiksel Açıdan Anlamlılığına İlişkin Bootstrap Analizi Sonuçları	86
Tablo 22. Evli Bireylerin Duygusal İstismar Uygulama Tehdit Puanlarının Yordanmasına Yönelik Regresyon Analizi Sonuçları	87
Tablo 23. Duygusal Bağımlılık, Duygusal İstismar Uygulama Tehdit ve Birlikte Vakit Geçirme İsteksizliğine İlişkin Regresyon Sonuçları	87
Tablo 24. Birlikte Vakit Geçirme İsteksizliğinin Aracılık Etkisinin İstatistiksel Açıdan Anlamlılığına İlişkin Bootstrap Analizi Sonuçları	88
Tablo 25. Evli Bireylerin Duygusal İstismar Maruz Kalma Kontrol Puanlarının Yordanmasına Yönelik Regresyon Analizi Sonuçları	90
Tablo 26. Duygusal Bağımlılık, Duygusal İstismar Maruz Kalma Kontrol ve Birlikte Vakit Geçirme İsteksizliğine İlişkin Regresyon Sonuçları	90
Tablo 27. Birlikte Vakit Geçirme İsteksizliğinin Aracılık Etkisinin İstatistiksel Açıdan Anlamlılığına İlişkin Bootstrap Analizi Sonuçları	91
Tablo 28. Evli Bireylerin Duygusal İstismar Maruz Kalma Aşağılama Puanlarının Yordanmasına Yönelik Regresyon Analizi Sonuçları	93
Tablo 29. Duygusal Bağımlılık, Duygusal İstismar Maruz Kalma Aşağılama ve Birlikte Vakit Geçirme İsteksizliğine İlişkin Regresyon Sonuçları	93
Tablo 30. Birlikte Vakit Geçirme İsteksizliğinin Aracılık Etkisinin İstatistiksel Açıdan Anlamlılığına İlişkin Bootstrap Analizi Sonuçları	94

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1. Araştırma Modeli	59
Şekil 2. Duygusal istismar ve duygusal bağımlılık arasında duygusal kıskançlığın aracı rolü.....	71
Şekil 3. Duygusal bağımlılık ve duygusal istismar uygulama kontrol arasında ilişki tatminsizliği ve sevgisizliğin aracı rolü	73
Şekil 4. Duygusal bağımlılık ve duygusal istismar uygulama düşmanca geri çekilme arasında ilişki tatminsizliği ve sevgisizliğin aracı rolü.....	76
Şekil 5. Duygusal bağımlılık ve duygusal istismar uygulama kontrol arasında birlikte vakit geçirme isteksizliğinin aracı rolü.....	79
Şekil 6. Duygusal bağımlılık ve duygusal istismar uygulama aşağılama arasında birlikte vakit geçirme isteksizliğinin aracı rolü	82
Şekil 7. Duygusal bağımlılık ve duygusal istismar uygulama düşmanca geri çekilme arasında birlikte vakit geçirme isteksizliğinin aracı rolü.....	85
Şekil 8. Duygusal bağımlılık ve duygusal istismar uygulama tehdit arasında birlikte vakit geçirme isteksizliğinin aracı rolü.....	88
Şekil 9. Duygusal bağımlılık ve duygusal istismar maruz kalma kontrol arasında birlikte vakit geçirme isteksizliğinin aracı rolü.....	91
Şekil 10. Duygusal bağımlılık ve duygusal istismar maruz kalma aşağılama arasında birlikte vakit geçirme isteksizliğinin aracı rolü	94

BÖLÜM I

GİRİŞ

1.1.Problem

Kişi ya da kişilerin iyi niyetini kötüye kullanmak suretiyle onlardan istifade etmek, faydalanmak, bir düşünceyi kötüye kullanarak zarar vermeyi amaçlamak, karşısındakinin kendi rızası olmadan ve iradesini göz önünde bulundurmada onu sömürmek gibi anlamları içeren istismar kavramı, tüm dünyada meydana gelen, kültüre, yaşa, ırka, cinsel yönelime ve sosyo-ekonomik statüye bağlı olmayan oldukça ciddiye alınması gereken bir olgudur. Araştırmalar istismarın sonuçlar farklılık göstermesine rağmen sadece çocuk, kadın ve yaşlı kapsamında düşünülemeyeceğini, yetişkinlerin geniş bir yelpazede istismara maruz kaldığını göstermektedir (Ersanlı, Yılmaz ve Özcan, 2013).

İstismarın türlerinden biri olan ve yakın partner şiddetinin bir alt türü olarak bilinen duygusal istismar ise sembolik olarak birisine zarar veren veya birisini incitmek için tehdit kullanan, sözel ve sözel olmayan davranışlar şeklinde tanımlanmıştır (Kılınçer ve Dost, 2014). Romantik ilişkilerde yaşanan istismarın incelendiği çalışmalarda duygusal istismar olmaksızın fiziksel istismar nadir olarak ortaya çıkmasına karşın duygusal istismara klinik ve araştırma alanlarında fiziksel istismardan daha az önemsenmiştir (Roseman, 2008). Bunun sebebinin duygusal istismarın somut olarak gözlenememesi, tanımlanmasında ve kanıtlanmasında diğer istismar çeşitlerine göre daha fazla zorlukla karşılaşılması olduğu düşünülmektedir. Genelde duygusal istismar ve sonuçları diğer istismar çeşitlerinde olduğu gibi gözlemlenemediği için çok fazla gerçekleşmediği düşünülebilmektedir. Oysaki Hébert, Lavoie, Vitaro, McDuff ve Tremblay (2008)'e göre duygusal istismar fiziksel ve cinsel istismardan daha yaygındır ve flört ilişkisinde istismara maruz kalan genç kadınlarda zihinsel sağlık semptomlarının ortaya çıkmasına bile neden olabilmektedir. Duygusal istismar bireyin üzerinde fiziksel ve cinsel istismara oranla daha fazla hasar bırakmaktadır (Ersanlı ve ark., 2013). Duman (2019)'ın yaptığı araştırmada, istismarcı bir evliliğin son bulması, fiziksel istismarın sıklığındansa daha çok duygusal istismarın yoğunluğunun daha iyi bir işaret olabildiğini, zamanla duygusal istismarın, fiziksel istismar kadar etkili bir kontrol yöntemi olduğunu ileri sürülmüştür.

Duygusal partner istismarı ise duygusal istismarın romantik ilişki yaşanan ya da daha önce romantik ilişki yaşanmış olan partner tarafından uygulanmasıdır. Follingstad, Rutledge, Berg, Hause, ve Polek (1990)'e göre duygusal partner istismarı zarar verme tehdidi, alay etme/dalga geçme, kıskançlık/sahiplenicilik, romantik ilişkiyi sonlandırma tehdidi, kısıtlayarak sosyal açıdan izole etme ve malına/eşyasına zarar verme olarak tanımlanmıştır. Murphy ve Hoover (1999)'un ortaya koydukları ve bu araştırmanın da temelini oluşturan 4-faktörlü model üzerinden tanımlanacak olursa *duygusal partner istismarı*; “Kontrol”, “Aşağılama”, “Düşmanca Geri Çekilme” ve “Tehdit” boyutlarından oluşmaktadır.

Duygusal istismarın bileşenlerinden biri olan Aşağılama, aşağılayıcı ve küçük düşürücü davranışlar, partnerin özgüvenini düşürmeye yönelik davranışlar olarak tanımlanır. Bir diğer bileşen olan Düşmanca Geri Çekilme boyutu, bireyin partnerini cezalandırmak ve ilişki açısından endişeye neden olmak amacıyla duygusal olarak kendini kapatma ve uzaklaştırma eğilimini değerlendirmektedir. Partnerde korku ya da teslimiyet yaratmayı amaçlayan açıkça saldırgan davranışlar ise Tehdit boyutu altında kategorize edilir. Duygusal partner istismarının bir diğer bileşeni olan kontrol partneri faile daha bağımlı ve erişilebilir kılmak amacıyla, partnerin faaliyetlere ve başkalarıyla olan ilişkilerine katılımını izole etmek ve kontrol etmek için kasıtlı eylemlerde bulunmak olarak tanımlanmaktadır. (Murphy ve Hoover, 1999).

Romantik ilişki halindeki partnerler bu davranışların sonucunda birbirlerine daha bağımlı hale gelirler. Bornstein (2006) ve diğerleri (Dutton, 1995, 2007; Murphy ve diğerleri, 1994), tarafından önerilen bağımlılık-sahiplenme modeline göre, yakın partnerine oldukça bağımlı olan ve partnerinin terkedilmesinden korkan bireylerin, özellikle de duygu düzensizliği sorunları olanların, yakın partner şiddetini gerçekleştirme riskinin yüksek olabileceğini öne sürmektedir. (Bell ve arkadaşları, 2020).

Literatürde yer alan bu bilgiler neticesinde duygusal partner istismarının bağımlılığın alt türü olarak kabul edilen duygusal bağımlılık ile ilişkisi olduğu düşünülmektedir. Heathers (1955), *duygusal bağımlılığı* kişinin kendi ihtiyaçlarını görmezden gelerek partnerini yüceltmesi, onun isteklerini önemsemesi ve korumasına ihtiyaç duyması, duygusal anlamda ilişkisinde talepkâr davranışlarda bulunması olarak tanımlamıştır. Sağlıklı insan işleyişinin bir bileşeni olarak, romantik ilişkilerde olgun ve pozitif bir bağımlılık, insanların diğerleriyle bağlantı kurma gereksinimini karşılamasına yardımcı olabilmektedir. Aşırı duygusal bağımlılık ise çiftler arasında patolojik bir durum olarak görülmekte ve bu durum ilişkide kavga ve şiddet gibi olumlu olmayan sonuçlara

yol açabilmektedir (Ümmet ve Bulut Acar, 2022). Bağımlılık seviyesi yüksek olan bireylerin aile içi şiddet ve istismar gibi olaylar ile karşılaşma riskinin fazla olduğu, hem kendilerine hem de başkalarına zarar verme risklerinin ise yüksek olması çeşitli araştırmaların sonucunda elde edilen veriler sayesinde anlaşılmaktadır. (Bornstein, 2012). Aynı şekilde Bornstein (2006), yüksek derecede bağımlılığın, yakın partner istismarına karşı artan risk ve toleransla ilişkili olduğunu belirtmektedir.

Araştırmalar bağımlılığın özellikle romantik ilişkilerde kıskançlık, sahiplenme ve güvensizlik ile ilişkili olduğunu göstermiştir. (Bornstein, 2012). Literatürden elde edilen bilgilere göre bir ilişkiye nispeten duygusal olarak bağımlı olan kişilerin, partnerlerinin başka birisine ilgi göstermesi durumunda ilişkilerine yönelik kıskançlık yaşama olasılığı daha yüksektir (Berscheid ve Fei, 1977; Buunk, 1982). Pines (1992), romantik ilişkilerde yaşanan kıskançlığı, değer verilen bir ilişkiye veya onun niteliğine yönelik tehdit algısıyla oluşan karmaşık bir tepki olarak tanımlamaktadır.

Romantik kıskançlığın bir türü olarak kabul edilen duygusal kıskançlık ise Harvey, Sprecher ve Wenzel (2004) tarafından kişinin eşinin başkasına duygusal bağlılığını bilmesi veya şüphelenmesi sonucu ortaya çıkan kıskançlık olarak tanımlanmaktadır. Shackelford ve Buss (1997) ise duygusal kıskançlığı tetikleyen 7 davranış belirlemişlerdir. Bu davranışlar, (1) İlişkisel doyumsuzluk ve aşkın yitimi (2) Duygusal ihmal (3) Beraber zaman geçirmede isteksizlik (4) Pasif reddetme ve düşüncesizce davranışlar sergilemeye başlama (5) Öfkeli, eleştiriye dayalı ve sorgulayıcı iletişime girme (6) Belirli bir birey hakkında konuşmaktan kaçınma (7) Suçlu ve kaygılı bir iletişim tarzı benimseme olarak tanımlanabilir.

Shackelford ve Buss (1997)'un modelinde yer alan duygusal ihmal, pasif reddetme ve düşüncesizce davranışlar sergilemeye başlama, öfkeli, eleştiriye dayalı ve sorgulayıcı iletişime girme davranışlarının duygusal partner istismarı sayılabilecek davranışlar içerisinde bulunduğu görülmektedir. Bu durum duygusal kıskançlık ile duygusal partner istismarı arasında bir ilişki olduğunu düşündürmektedir.

Literatürde yer alan bilgilere göre ise duygusal olarak bağımlı eşlerin, terk edilme ve reddedilme tehditlerinden korktukları (Dutton, 1998) ve yüksek derecede kıskançlık ve sahiplenme göstermeleri nedeniyle ilişkinin diğer üyesini fiziksel olarak kötüye kullanma olasılıklarının daha yüksek olduğuna inanılmaktadır (Murphy ve ark. 1994). ve diğerleri 1988). Dolayısıyla partnerine karşı duygusal bağımlılık gösteren kişilerin daha fazla kıskançlık yaşadığı, daha fazla istismar davranışlarında bulunabileceği söylenebilir. Literatürde duygusal istismar ve duygusal kıskançlık arasında doğrudan bir çalışma

bulunmasa da genel istismar kavramı açısından baktığımızda partnerini kıskanan kişilerin daha çok istismar davranışı sergileme olasılığı bulunduğu sonucuna ulaşılabilir. (Christofides ve ark. 2009, Dye ve Davis, 2003)

Literatürden sağlanan bu bilgiler neticesinde evliliklerde yaşanan duygusal istismar, partnere karşı duygusal bağımlılık ve duygusal kıskançlık birbirleriyle ilişkili olduğu düşünülmektedir. Duygusal kıskançlığın ise duygusal bağımlılık ve duygusal istismar değişkenleri arasında moderatör etkisi yaratarak aralarındaki ilişkiyi güçlendirdiği ya da aralarındaki ilişkinin kaynağı olduğu düşünülmektedir. Bu yüzden bu çalışma evli çiftlerde duygusal bağımlılık ve duygusal istismar arasındaki ilişkide duygusal kıskançlığın aracılık rolünü inceleyecektir.

1.2.Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı, evli çiftlerde duygusal istismar, duygusal bağımlılık ve duygusal kıskançlık arasındaki ilişkiyi incelemek, duygusal bağımlılık ve duygusal istismar arasındaki ilişkide duygusal kıskançlığın aracılık rolünü tespit etmektir. Bu amaç doğrultusunda aşağıdaki hipotezler sınanacaktır:

1. Duygusal bağımlılık, duygusal istismar ve duygusal kıskançlık arasında anlamlı bir ilişki vardır.
2. Duygusal bağımlılık ve duygusal kıskançlık duygusal istismarı anlamlı olarak yordamaktadır.
3. Duygusal bağımlılık ve duygusal istismar arasında duygusal kıskançlığın kısmi aracı etkisi vardır

1.3.Araştırmanın Gerekçesi ve Önemi

Evlilik, toplumumuzda aile kurma yolundaki ilk adımlardan biridir. Çiftler sevgilerinin bir ifadesi olarak ilişkilerini evlilik boyutuna taşıyabilirler. Hayatlarını başka bir noktaya taşıyan evlilik sürecinde çiftler arasında sorunlar görülebilir. Bu sorunlardan biri olarak partnerler arasında yaşanan duygusal istismar sayılabilir. Tanımlanması ve araştırılması diğer istismar türlerine göre daha zor olan yakın partner ilişkilerinde duygusal istismar, şiddetin görünmeyen hatta sevgi sanılan yüzüdür. Bu da duygusal istismarı daha kabullenebilir bir hale getirmektedir. Duygusal istismarın aynı zamanda

cinsel ve fiziksel şiddetin habercisi olması da bu istismar türünü partner ilişkilerine verebileceği zarar konusunda daha tehlikeli bir hale getirmektedir (Frieze, 2000). Duygusal istismar, sözlü taciz, şiddet tehdidi, aşağılama, kıskançlık ve diğer cinsel partnerlerle flört etme gibi birçok biçim alabilir (Jewkes, 2010; Kelly, 2004). Bu sebeple çiftler bazen farketmeden duygusal istismar sayılabilecek davranışlarda bulunabilirler. Özellikle gelişmekte olan ülkelerde kadın-erkek ilişkilerinde duygusal istismarı araştıran çalışmalar bulunmamaktadır (Jewkes, 2010).

Mouradian (2020) duygusal istismarı, yakın ilişkinin genel istismarcı dinamiğini oluşturma ve sürdürmedeki rolü nedeniyle, yakın ilişkilerdeki en kötü istismar türü olarak tanımlamıştır. Partnerler arasında yüksek oranlarda gözlenmesine rağmen tanımlanmasındaki araştırılmasındaki zorluklar sebebiyle geri planda kalan duygusal partner istismarının oldukça fazla olumsuz etkileri olduğu çalışmalarla belirlenmiştir. Eşin duygusal istismarının olumsuz psikolojik sonuçları arasında depresyon (O'Leary, 1999; Pimlott Kubiak ve Cortina, 2003; Sackett ve Saunders, 1999), kaygı (Dutton ve Painter, 1993), travma sonrası stres bozukluğu (Astin, Lawrence ve Foy, 1993; Enns ve diğerleri, 1997; Pimlott-Kubiak ve Cortina, 2003; Woods, 2000), düşük benlik saygısı (Aguilar ve Nightingale, 1994), öğrenilmiş çaresizlik (Follingstad ve diğerleri, 1990; Launius ve Lindquist, 1988) ve istismarcıya karşı devam eden zayıflatıcı bir kızgınlık (Seagull&Seagull, 1991) bulunmaktadır. Astin ve ark. (1993), Dutton ve Painter (1993), Paul (2004), Sackett ve Saunders (1999) ve diğerleri, travma sonrası stres belirtileri, düşük özsaygı, kaygı, depresyon, öğrenilmiş çaresizlik ve eşlerin duygusal istismarının önemli olumsuz etkilerini ortaya koymuşlardır. Bir dizi araştırmacı (Astin ve diğerleri, 1993; Dutton ve Painter, 1993; Sackett ve Saunders, 1999; Woods, 2000) bu olumsuz sonuçların istismarcı ilişkinin sona ermesinin çok ötesine geçtiğini göstermiştir. Psikolojik olarak istismara uğrayan kadınlar, istismarın haksız zararına ilişkin kızgınlığın devam etmesi nedeniyle, istismarcı ilişkinin sona ermesinden uzun süre sonra bile toparlanmada zorluk yaşayabilirler. Bu da duygusal istismarın sadece romantik ilişki süreciyle ilgili olmadığını, ilişki bittikten sonra bile bireyin kendisine zarar vermeye devam ettiğini göstermektedir. Literatürde yer alan bu bilgiler duygusal partner istismarının araştırılmasının önemini ortaya koymaktadır. Hem evlilik sürecini hem de bireysel ruh sağlığını olumsuz etkileyen duygusal partner istismarı hakkında yapılacak araştırmalar literatüre önemli bir katkıda bulunacaktır.

Clark ve meslektaşlarına (2016) göre, yaşamları boyunca yakın partner şiddetine maruz kaldıklarını bildiren erkeklerin %29'unun ve kadınların %36'sının çoğunluğu 25

yaşından önce mağdur olmuştur. Ayrıca Barter ve ark. (2009), kızların %59'unun ve erkeklerin %50'sinin duygusal istismarı kışkırttığını itiraf ettiğini ve bu durumun gençler tarafından kullanılan en yaygın partner istismarı biçimi olduğunu buldu. Ergenlerin bu duygusal açıdan istismarcı ve kontrol edici davranışları aynı zamanda ikili ilişkideki şiddetin gelecekteki modellerini de öngörebilir (O'Leary ve Smith Slep, 2003; Smith, White ve Holland, 2003) ve fiziksel şiddetin en güçlü yordayıcıları arasında olabilir. Sacket ve Saunders (2001) psikolojik/duygusal istismarı tanımlamanın, ilişkinin ilerleyen evrelerinde oluşabilecek fiziksel şiddetten korunmaya yardım edebileceğini belirtmişlerdir. Bu bağlamda fiziksel şiddetin öncülü olabilen duygusal istismarın şiddetle ilgili koruyucu-önleyici çalışmalar için kritik bir rolü olduğu görülmektedir. İlişkide, fiziksel şiddet olmadan, sadece duygusal istismarın varlığı başlı başına bir sorun olmasına rağmen; gençler psikolojik şiddeti sorun olarak görmemekte, tam tersine, aşk, sevgi, kıskançlık adı altında normalleştirmekte ve kabullenmektedir (Toplu-Demirtaş, Sümer ve Fincham, 2017). İspanyol ergenlerle yapılan çalışmalar, hem erkek hem de kızların kıskançlığı aşkın bir kanıtı olarak gördüklerini ve kontrolün kötüye kullanılması, tahakküm ve kıskançlık/sahiplenme gibi bazı şiddet göstergelerini küçümstediklerini ortaya çıkarmıştır (De la Peña vd, 2011). Bazıları böyle bir efsanenin romantik ilişkilerde bencil, adaletsiz, baskıcı veya zaman zaman şiddet içeren davranışları haklı çıkarmanın bir yolu olarak kullanılabileceğini savundu (Barrón ve Martínez-Iñigo, 2001; Yela, 2003). Literatürde yer alan bu bilgiler duygusal istismarın ilk ortaya çıktığı ve ifade kazandığı ergenlik ve genç yetişkinlik dönemini hedef alan önleme stratejilerinin değerini artırmaktadır. Evlilik içerisinde yaşanan duygusal istismar, duygusal bağımlılık ve duygusal kıskançlığın araştırılması ortaya çıkan sonuçların duygusal istismarın temelini oluşturan ergenlik ve genç yetişkinlik dönemini aydınlatmada kullanılması bu çalışmanın önemini artırmaktadır

Yurt dışında evliliklerde yaşanan duygusal istismar üzerinde durulan bir konu olsa da ülkemizde duygusal istismar oranları, diğer istismar türlerinin oranlarına nazaran daha yüksek olmasına karşın bu konuda yapılan çalışmalar oldukça azdır. Var olan çalışmalar daha çok evlilik dışındaki romantik ilişkilerde yaşanan duygusal istismara ve çocukluk çağında yaşanan duygusal istismara dikkat çekmektedir. Ancak evlilik süresi içerisinde yaşanan duygusal istismarı ele alan bir çalışmaların oldukça az olduğu görülmektedir. Bu yüzden evli çiftlerde yaşanan duygusal istismarı ele alan çalışmalara ihtiyaç duyulmaktadır.

Alan yazında incelenen çalışmalara göre duygusal istismar, duygusal bağımlılık ve duygusal kıskançlık kavramları arasında doğrudan çalışılmasa da bir ilişki olduğu ve bu çalışmanın da bu konuda literatüre önemli bir katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Romantik ilişki sürecinde ortaya çıkan kıskançlık, duygusal istismar davranışları ve duygusal bağımlılık hali sevginin, aşkın bir ifadesi olarak görülmektedir. Bu durum bu değişkenlerin olumsuz etkilerinin göz ardı edilmesine ve bireylerin bu davranışları daha kabul edilebilir bulmalarına sebep olmaktadır. Evliliklerde yaşanan duygusal istismarın düzeyi ve bunu etkileyen faktörler belirlenebilirse önleyici ve müdahale çalışmalarının yapılabileceği düşünülmektedir. Bireylerin evlilik doyumlarının, evlilik kalitelerinin ve evliliğe yönelik olumlu yaşantılarının evlilikte yaşanan duygusal bağımlılık, duygusal kıskançlık ve duygusal istismar olumsuz etkilendiği ve bu çalışmadan elde edilecek verilerle kişilerin evlilik süreçlerini iyileştirici çalışmaların yapılabileceği söylenebilir. Bu çalışma ayrıca çift ve aile terapisi alanında yapılacak çalışmalara da katkı sağlayabilir.

1.4.Sayıtlar

- Araştırma örneklemini oluşturan evli bireylerin veri toplama araçlarına içinde bulundukları gerçek durumlarını yansıtacak şekilde doğru ve içten cevap verecekleri varsayılmaktadır.

1.5.Sınırlılıklar

- Araştırma bulguları “Çok Boyutlu Duygusal İstismar Ölçeği”, “Duygusal Bağımlılık Ölçeği” ve “Eş Duygusal Kıskançlık Ölçeği”nin ölçtüğü niteliklerle sınırlıdır.
- Bu araştırma Diyarbakır ilinde yaşayan evli bireyler ile sınırlıdır.

1.6.Tanımlar

İstismar: Kişi ya da kişilerin iyi niyetini kötüye kullanmak suretiyle onlardan istifade etmek, faydalanmak, bir düşüncüyü kötüye kullanarak zarar vermeyi amaçlamak, karşısındakinin kendi rızası olmadan ve iradesini göz önünde bulundurmadan onu sömürmek gibi anlamları içerir.(“İstismar hakkında”, t.y.).

Yakın Partner Şiddeti: Fiziksel saldırganlık, cinsel zorlama, psikolojik istismar ve kontrol edici davranışlar da dahil olmak üzere, yakın bir ilişki içinde fiziksel, cinsel

veya psikolojik zarara neden olan davranışlar olarak tanımlanmaktadır (Dünya Sağlık Örgütü, 2010)

Duygusal İstismar: Başka bir kişiyi aşağılama veya korku yoluyla kontrol etmek, bastırmak, cezalandırmak veya izole etmek için tasarlanmış herhangi bir fiziksel olmayan davranış veya tutumdur (Engel, 2002).

Duygusal Bağımlılık: Kalıcı bir tatmin duygusu olmayan duygusal örüntü, bireyin diğer insanlardan karşılamaya çalıştığı ihtiyaçları olarak da tanımlanabilir (Castelló, 2000).

Duygusal Kıskançlık: Bireyin partnerinin bir başkasına duygusal olarak bağlandığını bilmesi ya da bundan şüphelenmesi durumunda ortaya çıkan kıskançlık türüdür (Harvey ve arkadaşları, 2004).

BÖLÜM II

KURAMSAL AÇIKLAMALAR VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Bu bölümde duygusal istismar, duygusal bağımlılık ve duygusal kıskançlık ile ilgili açıklamalara yer verilmiştir.

2.1. Kuramsal Açıklamalar

2.1.1. İstismar Kavramı

İstismar kelime anlamı olarak “işletme, yararlanma, birinin iyi niyetini kötüye kullanma, sömürme“ anlamlarına gelmektedir. (TDK Türkçe Sözlük 2005:991).“İstismar etmek” ise, kişi ya da kişilerin iyi niyetini kötüye kullanmak suretiyle onlardan istifade etmek, faydalanmak, bir düşünceyi kötüye kullanarak zarar vermeyi amaçlamak, karşısındakinin kendi rızası olmadan ve iradesini göz önünde bulundurmada onu sömürmek gibi anlamları içerir (“İstismar hakkında”, t.y.).

İstismar tüm dünyada meydana gelen, kültüre, yaşa, ırka, cinsel yönelime ve sosyo-ekonomik statüye bağlı olmayan oldukça ciddiye alınması gereken bir olgudur (Ersanlı ve ark., 2013). İstismarın tanımı yalnızca çocuklar için değil tüm yaş gruplarındaki bireyleri kapsayacak nitelikte olmasına rağmen, ülkemizdeki Türk Ceza Kanunu (akt: Yenerer-Çakmut, 2017)’na göre çocuklara yönelik suç oluşturan davranışlar istismar, yetişkinlere yönelik davranışlar ise saldırı ve şiddet olarak değerlendirilmektedir. Ancak literatür ve özellikle yurt dışındaki çalışmalar incelendiğinde, istismar teriminin tüm yaş grupları için kullanıldığı anlaşılmaktadır. Araştırmalar istismarın sonuçlar farklılık göstermesine rağmen sadece çocuk, kadın ve yaşlı kapsamında düşünülemeyeceğini, yetişkinlerin geniş bir yelpazede istismara maruz kaldığını göstermektedir (Ersanlı ve ark., 2013).

İstismar kavramı çalışmalarda farklı isimlerle kategorize edilmiştir. İstismar ve şiddet kavramları özellikle fiziksel istismar ile fiziksel şiddet söz konusu olduğunda net olarak birbirinden ayıramamakta, her ikisi de benzer anlama gelmektedir (Öngün ve Ünsal, 2018). Bununla birlikte ilişkideki güç ve kontrol sağlama veya zarar verme davranışı duygusal bağlamda ele alındığında istismar kavramının tercih edildiği görülmektedir (Kılınçer ve Dost, 2014). “Abuse and neglect” in Türkçe karşılığı “istismar ve ihmal” olarak yaygın biçimde kullanılmakta, “abuse” kelimesi ayrıca örseleme, kötü

muamele, kötüye kullanım, ezim, suistimal, taciz gibi sık kullanılan terimlerle de karşımıza çıkmaktadır (Kırımsoy, 2003). Bu çalışmada da şiddet ve istismar kavramının aynı anlama geldiği varsayılmıştır. Terim olarak istismar kavramının kullanılması tercih edilmiştir.

2.1.2. Duygusal İstismar

Duygusal istismarın literatürde birçok farklı biçimde tanımlandığı ve bu terimlerin birbirinin yerine kullanıldığı görülmektedir. Bu tanımlamalar arasında “psikolojik şiddet”, “psikolojik saldırganlık”, “psikolojik/duygusal istismar”, “sözel/duygusal istismar”, “psikolojik/duygusal kötüye kullanma” gibi birçok terimin bulunduğu görülmektedir (Toplu-Demirtaş, 2015). Tanımlanması oldukça zor olan bu istismar türü yaptığımız çalışma kapsamında duygusal istismar kavramı kullanılarak ele alınacaktır.

Yurt dışı alan yazında yapılan tanımlamalara bakıldığında Follingstad ve DeHart (2000), çoklu duygusal istismar şemalarını özetlemiş ve bunların çoğunun aşağılanma, reddedilme, aşağılanma, sömürü ve tehditlerle sonuçlanan davranışları içerdiği sonucuna varmıştır. Daha yakın zamanlarda Black ve arkadaşları (2011), duygusal istismarı, zorlayıcı kontrolü ve hakaret, aşağılama ve lakap takma gibi ifade edici saldırganlığı içeren bir davranış olarak tanımlamıştır. Breiding ve arkadaşları (2015), sıklıkla duygusal istismar yerine kullanılan psikolojik istismar kavramını, başka bir kişiyi kontrol etmek veya duygusal zarara neden olmak için sözlü iletişimin veya beden dilinin kasıtlı olarak kullanılması olarak tanımlamışlardır. Duygusal istismar aynı zamanda zarar verme niyetiyle manipülatif veya istenmeyen davranışlar olarak da tanımlanmaktadır (Murphy ve Hoover, 1999). Engel’in (2002) yaptığı tanıma göre ise duygusal istismar, başka bir kişiyi aşağılama veya korku yoluyla kontrol etmek, bastırmak, cezalandırmak veya izole etmek için tasarlanmış herhangi bir fiziksel olmayan davranış veya tutumdur.

Yurt içinde yapılan tanımlamalara bakıldığında ise duygusal istismar, sembolik olarak birisine zarar veren veya birisini incitmek için tehdit kullanan, sözel ve sözel olmayan davranışlar şeklinde tanımlanmıştır (Kılınçer ve Dost, 2014). Bununla beraber, Aktaş, Pasinlioğlu ve Demirdüzen (2017)’e göre duygusal istismar, “kişileri olumsuz etkileyen tutum ve davranışlara maruz bırakmak veya gereksinim duydukları ilgi ve sevgiden yoksun bırakılarak toplumsal ve bilimsel standartlara göre psikolojik zarara uğratmak” şeklinde açıklanabilir (s. 116). Ertuğ’a (2018) göre duygusal istismar kişinin muhatabı olduğu kişiye gerekli duygusal desteği vermemesi, kişinin ihtiyaç duyduğu sevgi, şefkat, onay, gibi duyguları göstermekten imtina etmesi veya bu ihtiyaçları

küçümsemesidir. Ayrıca kişinin özgüvenini zedeleyecek şekilde ona aşağılayıcı sözler sarf etmek, hakaret etmek de duygusal istismar olarak görülür. Duygusal istismar olarak tanımlanan davranışlara bakıldığında ise Duman'a (2019) göre; kişiyi görmezden gelme, izole etme, taklit etme, alay etme, dışlama, onun için önemli olan bir şeyi elinden almakla veya terk etmekle tehdit etme, kişiyi yetersiz kılma ya da kendisini yetersiz hissettirme, hakaret etme, aşağılama, düzenli olarak hatalarını ve eksiklerini vurgulama, kontrol etmeye çalışma, çocuk gibi muamele etme, 'fazla hassas' olmakla suçlama, davranışlarını düzeltme, başarı-hayal ve umutlarını küçümseme, cinselliği kontrol ve manipüle etmek için kullanma duygusal istismar olarak tanımlanacak davranışlar arasında sayılabilmektedir.

Duygusal istismar oldukça sık görülmesine rağmen fark edilmesinde, tanımlanmasında ve yasal olarak kanıtlanmasında diğer istismar çeşitlerine göre daha fazla zorlukla karşılaşmaktadır (Öztürk, 2007). Bu nedenle duygusal istismar hakkında daha fazla araştırma yapılmasına ihtiyaç duyulmaktadır. Bazen kurulan iletişimlerde duygusal istismar unsurları bulunmasına karşın kişi tarafından istismar olarak algılanmamakta ve duygusal istismar normalize edilebilmektedir (Ersanlı vd., 2013). Fiziksel istismar tipik olarak daha kolay tanımlanabilen bir çatışma eylemi sırasında meydana gelirken, duygusal istismar çoğunlukla sevgi veya mizah ifadesi olarak gizlenebilir ve gerçekleştiğinde her zaman saldırgan olarak algılanmaz (Keashly, 2001). Korbin (2000) tarafından yapılan bir çalışmada ebeveynlerden istismar ve ihmal olarak tanımlayacakları davranışların listesini oluşturmalarını istenmiş ve sadece %42'si duygusal ve sözel kötü muameleyi istismar olarak sıralamıştır. Bu sonuçlara bakıldığında ikili ilişkilerde duygusal istismar davranışlarına maruz kalındığında bireyin bu davranışları duygusal istismar olarak tanımlamayabileceği, duygusal istismar olarak tanımlasa bile tehlikeli görmeyebileceği söylenebilir. Duygusal istismarın, objektif olarak gözlemlenemeyen, sosyal düzeyde öznel bir yargı niteliği taşıdığı konusunda pek çok araştırmacının hemfikir olduğu (Follingstad, 2007; Jackson, 1999; Lawrence, Yoon, Langer ve Ro, 2009) görülmektedir.

Duygusal istismar mağdurun duygusal ve psikolojik iyilik halini hedefler ve genellikle fiziksel istismarın bir öncüsüdür (Karakurt, Kristin ve Silver, 2013). Seçim'e (2019) göre, duygusal istismar tüm istismar türlerinin hem bileşeni hem de sonucu olarak görülmektedir. Glaser (2002), duygusal istismarda fiziksel bir bulgu olmasa da bu istismar türünün çok şiddetli, orantısız cezalar ve tehditler içerdiğini belirtmektedir. Katz ve Arias'a (1999) göre, fiziksel ve duygusal istismar çoğunlukla bir arada oluşmasına

rağmen duygusal istismarın psikolojik iyi hissetme üzerindeki negatif etkisi fiziksel istismara göre daha fazladır. Şaşırtıcı bir şekilde, fiziksel saldırının aksine duygusal istismar, hayatta kalanların travma sonrası stres belirtileri de dahil olmak üzere olumsuz zihinsel sağlık sonuçlarıyla genellikle daha güçlü ve benzersiz bir şekilde ilişkilidir (Norwood ve Murphy, 2012). Fiziksel saldırıya maruz kalma durumu kontrol edildikten sonra bile, zaman içinde duygusal istismara maruz kalmadaki değişiklikler, depresyon ve anksiyetede ki değişikliklerle ilişkilidir (Lawrence ve diğerleri, 2009). Büyükgök'e (2007) göre, fiziksel istismar belgelenmesi en kolay olan ve en sıklıkla belgelenen istismar türü iken duygusal istismar çok yaygın olmasına rağmen çok az bildirilmekte ve üzerinde çok az çalışılmaktadır. Yapılan bu açıklamalara bakıldığında ise duygusal istismarın diğer istismar türlerinden daha yıkıcı sonuçlara yol açabileceği görülmektedir. Buna rağmen hakkında yapılan çalışmaların az olması bu konuda yapılacak araştırmalara ihtiyaç duyulduğunu göstermektedir.

2.1.3. Yakın Partner Şiddeti

Yakın Partner Şiddeti (YPŞ), "fiziksel saldırganlık, cinsel zorlama, psikolojik istismar ve kontrol edici davranışlar da dahil olmak üzere, yakın bir ilişki içinde fiziksel, cinsel veya psikolojik zarara neden olan davranışlar" olarak tanımlanmaktadır (Dünya Sağlık Örgütü, 2010) YPŞ'nin tanımı, yakın bir partnere (mevcut veya eski eş veya flört partneri) karşı gerçekleştirilen, alışılmış olaylardan ara sıra meydana gelen olaylara veya yalnızca bir şiddet olayına kadar uzanan bir dizi saldırgan ve istismarcı davranışı içerir. Breiding ve arkadaşlarına (2015) göre YPŞ, mağduru korkutmayı, ona hükmetmeyi ve kontrol etmeyi amaçlayan fiziksel veya cinsel şiddeti, ısrarlı takip ve duygusal saldırganlığı içerir. Yapılan başka bir tanıma göre ise Yakın partner şiddeti (YPŞ), "mevcut veya eski bir partner veya eş tarafından verilen herhangi bir fiziksel, cinsel veya psikolojik zarardır" (Hastalık Kontrol ve Önleme Merkezleri, ABD Sağlık ve Sağlık Hizmetleri Bakanlığı, 2017).

Yakın partner şiddeti ile ilgili yapılan çalışmalarda daha çok kadınlara yönelik çalışmalara ağırlık verildiği görülmüştür. YPŞ'nin, dünya çapında kadınlara yönelik şiddetin en yaygın biçimi olduğu belirlenmiştir (UN Women, 2016). Bu da yapılan çalışmaların kadınların maruz kaldığı yakın partner şiddetine daha çok odaklanmasının sebebi olarak gösterilebilir. Dünya çapında her üç kadından birinin (%35) yaşamı boyunca en az bir kez YPŞ mağduru olduğu rapor edilmiştir (Dünya Sağlık Örgütü,

2017). Kadın cinayetlerinin yaklaşık %38'inin birlikte olduğu erkek tarafından işlendiği bilinmektedir (Dünya Sağlık Örgütü, 2017). YPŞ sıklığı, yüksek gelirli ülkelerde %23,2 ve Batı Pasifik bölgesinde %24,6 ile Doğu Akdeniz bölgesinde %37 ve Güneydoğu Asya bölgesinde %37,7 arasında değişmektedir (Dünya Sağlık Örgütü, 2017). Dünya Sağlık Örgütü (2013), dünya çapındaki kadınların %35'inin yaşamları boyunca en az bir kez, çoğunlukla romantik/yakın partnerleri (sevgililer, eş vb.) olan veya geçmişteki erkekler tarafından fiziksel veya cinsel istismara uğradığını tahmin etmektedir. DSÖ (2018), dünya genelinde 15 ila 49 yaş arasındaki kadınların %27'sinin en az bir kez fiziksel ve/veya cinsel şiddete maruz kaldığını tahmin etmektedir. Oranlar düşük gelirli ülkelerde en yüksek seviyede (%37) olsa da YPŞ, tahmini sıklığın %20-25 olduğu Avustralya, Kuzey Amerika ve Avrupa gibi yüksek gelirli bölgelerde de yaygındır.

Dünya çapında kadınların yaklaşık %30'unu etkileyen YPŞ'nin ana faileri erkekler olduğu görülmüştür (Devries ve diğerleri, 2013; Gibbs ve diğerleri, 2020). Kadınların da partnerlerine karşı şiddet uygulayabileceği ve YPŞ'nin eşcinsel ilişkilerde meydana geldiği kabul edilse de, mevcut kanıtlar erkeklerin YPŞ uygulama olasılığının kadınlara göre daha yüksek olduğunu göstermektedir (Dünya Sağlık Örgütü, 2005). Yakın partner şiddetinin cinsiyete göre ele alındığı cinsiyet simetrisi tezi, hem erkeklerin hem de kadınların yakın ilişkilerde istismarcı davranışlarda bulunabileceğini öne sürmektedir (Dutton, 2006; Straus, 2011), ancak istismarın sonuçları erkeklere göre kadınlar için daha ciddi olma eğilimindedir (Ehrensaft, Moffitt, ve Caspi, 2004). Cinsiyet simetrisi tezini reddeden feminist akademisyenler, çalışmalara istismarın koşullarıyla ilgili ayrıntılar dahil edildiğinde, kadın ve erkeklerin yakınlarını istismar etme becerilerinde eşit olarak tanımlanmadığını ileri sürüyorlar (DeKeseredy ve Dragiewicz, 2007; Dobash ve Dobash, 2004). Rivara ve arkadaşlarının (2002) yaptığı çalışmada kadın mağdurlar için artan kaynak sağlanması ve kolluk kuvvetlerinin rolü gibi faktörlerin yanı sıra kadınların feminizm yoluyla güçlendirilmesi gibi faktörler nedeniyle, kadınlara karşı hem ölümcül hem de ölümcül olmayan YPŞ oranlarının son yirmi yılda azaldığı belirlenmiştir.

Kültür ve normlar aynı zamanda kadın ve erkek arasındaki ilişkiyi ve YPŞ sıklığını da etkilemektedir çünkü bazı kültürler kadınlar tarafından şiddetin kabul edildiğini göstermektedir (Sabri, Simonet ve Campbell, 2018). Moono, Thankian, Menon, Mwaba ve Menon, (2020), ve Smith (2019), istismarın diğer insanlara ifşa edilmesi durumunda ailenin utanacağı için gizliliği topluluk içerisindeki kadının sosyal durumuyla ilişkilendirmişlerdir. Dahası, kadınların istismar deneyimlerini açıklama konusundaki isteksizliği, yaşadıkları kültürel senaryolardan kaynaklanıyor olabilir. Bu

bulgu, evli kadınların, evlilikleri sona erdiğinde şiddetin artacağından korktukları için istismarcı evliliklerde kaldıklarını ortaya koyan Ersoy ve Yıldız (2011) ile paralellik göstermektedir. Türk katılımcılarla yapılan çalışmalar, eşe yönelik istismarın itaatsizlik, sadakatsizlik ve saygısızlık gibi bazı durumlarda kabul edilebilir ve haklı görüldüğü yönündeki bakış açısını desteklemektedir (Haj-Yahia ve Uysal, 2008; Hortaçsu, Kalaycıoğlu ve Rittersberger-Tilic, 2003).

Yakın partner şiddetinde fiziksel, cinsel ve duygusal istismarın bir arada bulunması sonuçları açısından daha tehlikeli bir hale getirebilir. Her üç istismar biçiminin birleşimi ise her türden daha şiddetli istismarın bir göstergesi olabilir (Garcia-Moreno, Jansen, Ellsberg, Heise, ve Watts, 2006). Ancak çok az sayıda çalışmanın bu üç istismar biçimini de incelediği dikkat çekicidir (Glass ve diğerleri, 2003; Raiford, Wingood ve DiClemente, 2007). Yakın partner şiddetinin sonuçlarıyla ilgili yapılan çalışmalara bakıldığında çiftler arasında fiziksel, cinsel ve/veya duygusal istismar olarak tanımlanan yakın partner şiddeti (YPS) mağduriyetinin intihar düşüncesiyle ilişkili olduğunu vurgulanmıştır (Golding, 1999; Saltzman, Fanslow, McMahon, ve Shelley, 2002). Aslında, YPS mağduru erkek ve kadınlar yaşam boyu intihar düşüncesi oranlarının daha yüksek olduğu bildirilmektedir (%43,6-68,7; Afifi ve diğerleri, 2009; Chan Chan, Straus, Brownridge, Tiwari ve Leung, 2008; Iverson ve diğerleri, 2012; Pico-Alfonso ve diğerleri, 2006; Schneider, Burnette, Ilgen ve Timko, 2009). Travma sonrası stres bozukluğu ise YPS'nin en sık görülen ruh sağlığı sonuçlarından biridir ve istismara uğrayan kadınlarda ortalama %64'lük bir yaygınlığa sahiptir (Golding, 1999). Üstelik istismara uğramış kadınlarda TSSB belirtileri, istismarcı ilişkinin sona ermesinden sonra da uzun süre devam edebilir (Woods, 2000).

2.1.4. Duygusal Partner İstismarı

Ulusal Aile İçi Şiddet Yardım Hattı Duygusal Sözlü İstismar'a (2021) göre, eğer partneri şu eylemleri gerçekleştirerek kişi üzerinde kontrol sağlamaya çalışırsa, kişi duygusal olarak istismarcı bir romantik veya evlilik ilişkisi içinde olabilir: isim takmak, hakaret etmek veya sürekli eleştirmek onlara; kıskanç veya sahiplenici davranmak ve onlara güvenmemek; onları aileden, arkadaşlardan veya diğerlerinden izole etmek; nereye gittiklerini, kiminle iletişim kurduklarını ve zamanlarını nasıl harcadıklarını bilmek de dahil olmak üzere faaliyetlerini gizlice izlemek; kıyafetler, makyaj veya saç stilleri de dahil olmak üzere ne giydiklerini kontrol etmeye çalışmak; onları herhangi bir şekilde,

özellikle de başkalarının önünde küçük düşürmek; (a) anlamıyormuş gibi davranarak veya onları dinlemeyi reddederek, (b) gerçekleri, olayları veya kaynakları hatırlamalarını sorgulayarak, (c) ihtiyaçlarını veya duygularını önemsizleştirerek ve (d) önceki açıklamaları veya vaatleri reddederek onları aydınlatmak; çocuklarını ve aile üyelerini tehdit etmek; nesneleri fırlatmak, duvarları delmek, kapıları tekmelemek vb. dahil olmak üzere eşyalarına zarar vermek; istismarcı davranışlarından dolayı onları suçlamak; onları aldatmakla veya kendilerini aldatmakla suçlamak ve partnerlerinin eylemlerini suçlamak; kasıtlı olarak onları incitmek için onları aldatmak ve kendilerinden "daha iyi" olduklarını öne sürmek için tekrar hile yapmakla tehdit etmek; ve onlara kendileriyle birlikte oldukları için şanslı olduklarını veya asla daha iyi birini bulamayacaklarını söylemek.

Murphy ve Hoover (1999)'un ortaya koydukları 4-faktörlü model üzerinden tanımlanacak olursa *duygusal istismar*; “Kontrol”, “Aşağılama”, “Düşmanca Geri Çekilme” ve “Tehdit” boyutlarından oluşmaktadır. Bu çalışma içerisinde de duygusal partner istismarı bu 4 boyut kapsamında incelenmiştir. Murphy ve Hoover (1999) tarafından tanımlandığı gibi, Kontrol boyutu, partneri faile daha bağımlı ve erişilebilir kılmak amacıyla, partnerin faaliyetlere ve başkalarıyla olan ilişkilerine katılımını izole etmek ve kontrol etmek için kasıtlı eylemleri ölçer. Aşağılayıcı ve küçük düşürücü davranışlar, partnerin özgüvenini düşürmeye çalıştıkları için Aşağılama boyutu altında kategorize edilir. Düşmanca Geri Çekilme boyutu, bireyin partnerini cezalandırmak ve ilişki açısından endişeye neden olmak amacıyla duygusal olarak kendini kapatma ve uzaklaştırma eğilimini değerlendirmektedir. Partnerde korku ya da teslimiyet yaratmayı amaçlayan açıkça saldırgan davranışlar, Tehdit boyutu altında kategorize edilir (Murphy ve Hoover, 1999).

Follingstad ve arkadaşları 1990'da yaptıkları bir araştırmada psikolojik/duygusal şiddeti; zarar verme tehdidi, alay etme/dalga geçme, kıskançlık/sahiplenicilik, romantik ilişkiyi sonlandırma tehdidi, kısıtlayarak sosyal açıdan izole etme ve malına/eşyasına zarar verme olarak altı boyutta değerlendirmektedir. Faver ve Strand (2007) tarafından mağdurun evcil hayvanlarına istismarcılar tarafından verilen zarar, aşırı sıkıntıyla sonuçlanan duygusal istismarın bir şekli olarak kabul edilir. Duygusal istismar, kırıcı bir dil olmanın ötesinde, baskı, alay etme ya da ilişkideki bilgilerin kötüye kullanımı, kontrol, tehdit etme, kişisel eşyalara amaçlı olarak zarar verme, telefon kullanımını sınırlama, başkalarıyla olan aktiviteleri kısıtlama, tehdit edici davranışlara kalkışma, kasten kıskançlığa kışkırtma, ilişkiyi bitirmekle tehdit etme gibi partnere hükmetme anlamına gelen diğer soyut davranışlar olarak da adlandırılmaktadır (Karakurt ve ark., 2013;

Orpinas 2012). Murphy ve Cascardi (1999) duygusal/psikolojik şiddeti, duygusal zarar veya zarar amaçlı zorlayıcı ve durdurucu davranışlar olarak nitelmişlerdir. Fiziksel şiddetin aksine bu durdurucu davranışların kişinin bedensel bütünlüğüne değil; alıcının/hedefin özbenliğine yönelik olduğunu belirtmişlerdir. (Murphy ve Cascardi, 1999).

Duygusal istismarın önemine rağmen, araştırmacılar, klinisyenler ve halk arasında tanım konusunda bir fikir birliği bulunmadığından deneysel olarak incelenmesi en zor YPŞ biçimlerinden biridir (Follingstad ve Rogers, 2013; Maiuro, 2001). Eşler arasında kurulan iletişimlerde duygusal istismar unsurları içerse bile istismar olarak algılanmamakta ve duygusal istismar kavramı normalize edilebilmektedir. Aynı zamanda, fiziksel ve cinsel istismar gibi direkt elde edilebilecek bulguları olmaması bu durumu daha da kolaylaştırabilmektedir (Ersanlı ve ark., 2013). Duygusal istismar, zaten maruz kalanın özgüveninin düşürmesi, onda kafa karışıklığı yaratması nedeniyle, kişinin yaşadığı şeyin şiddet olduğunu fark etmesini zorlaştırır (Sackett ve Saunders, 2001). Duygusal istismar davranışları maruz kalanın çaresizlik hissini desteklediğinden sevginin “zaten böyle olması gereken bir şey” olarak algılanmasına neden olur. Bu kabullenici tutumlar, duygusal/psikolojik şiddeti devam ettirmeye ve psikolojik şiddete maruz kalma durumunda yardım istememeye neden olabilir (Toplu-Demirtaş, 2015).

Dahası, duygusal istismar görünmezdir, mağdurlar tarafından nadiren fark edilir ve tanımlanması, gözlemlenmesi ve hatta tartışılması zordur. Bu nedenle bunu belgelemek zordur ve bu istismarı uygulayanlar ya da buna katlananlar genellikle değişen inkar durumlarındadır (Barkhuizen ve Pretorius, 2005; Smullens, 2007). Bunun nedeni, istismarcının başlangıçta partnerine kapılmış olması veya tamamen takıntılı olmasıdır. İstismarcı daha sonra partnerine karşı ihmalkar hale gelir ve partnerini görünmez hissettirmeye başlar. Bu duygusal istismar döngüleri olarak tanımlanır ve birbirine bağlanma, aşırı koruma ve aşırı hoşgörü, tamamen ihmal, öfke ve reddedilme/terk edilmeyi içerir (Smullens, 2010). Duygusal istismar, başkalarına karşı isim takma ve manipülasyon gibi duygusal açıdan incitici veya travmatize edici olabilecek eylemlerde bulunmayı içerir. Bu durum, duygusal ihmalin, eşler arasındaki çatışmaların tırmanmasında kullanılan bir duygusal istismar biçimi olarak dahil edilmesine engel değildir; çünkü duygusal ihmal, partnerin sağlığına, duygusal gelişimine, beslenmesine, barınmasına ve güvenli yaşam koşullarına, partnerin olumsuz tutumuna rağmen destek sağlanamaması anlamına gelir (Ludwig ve Rostain, 2009).

Jacobson ve Gottman'a (1998) göre, romantik ilişkilerdeki tüm çiftler çatışma yaşarlar ve bir çatışmanın sığağında duygusal istismar izlenimi verecek şekilde hareket edebilirler. Bununla birlikte, bu etkileşimler başka bir insanı korkutma, boyun eğdirme veya kontrol etme niyetinde değildir. Duygusal istismar olması için kilit unsur, duygusal zararı vermeyi amaçlayan zorlayıcı ve önleyici davranışların mevcut olmasıdır (Karakurt, Tekinalp ve Terzi 2009). Romantik ilişkiler bağlamında Francis ve Pearson (2019), kişisel bozulmayı içeren duygusal istismar davranışlarının en ciddi/kabul edilemez olarak algılandığını ve hem erkeklerin hem de kadınların "kişisel bozulma" alanındaki davranışlara iddialı yanıtlar verme eğiliminde olduğunu tespit etmiştir. Açıkça reddetmek, partnerini utandırmak, partnerinin fiziksel görünüşünü ve zekasını küçümsemek, mantıksız istekleri reddetmek, yardım istemek, partnerinden davranışlarını durdurmasını istemek, kişisel haklarını belirtmek gibi davranışlar kişisel bozulma alanına örnek verilebilir.

Duygusal veya psikolojik istismar, ilişkideki işlev bozukluklarının da önemli bir yönüdür (Murphy ve Cascardi, 1999; O'Leary, 1999) ve çiftlerde fiziksel şiddetin gelişimini anlamının anahtarıdır (Murphy ve O'Leary, 1989; Smith-Marek ve diğerleri, 2016). Ciddi partner şiddetine neredeyse her zaman, fiziksel saldırıdan daha sık meydana gelen yaygın bir duygusal istismar modeli eşlik eder (Murphy ve Cascardi, 1999). Benzer şekilde, bir günlük çalışması, duygusal istismarın fiziksel saldırıdan daha sık meydana geldiğini ve genellikle fiziksel saldırının başlangıcından önce geldiğini ve başlangıcını öngördüğünü göstermiştir (Sullivan ve diğerleri, 2012). Aslında, yakın partner şiddetine (YPS) maruz kalan kadınların neredeyse dörtte üçü, duygusal istismarın, fiziksel istismardan daha derin olumsuz etkilere sahip olduğunu bildirmektedir (Follingstad ve diğerleri, 1990). Mouradian (2020) duygusal istismarı, yakın ilişkinin genel istismarcı dinamiğini oluşturma ve sürdürmedeki rolü nedeniyle, yakın ilişkilerdeki en kötü istismar türü olarak tanımlamıştır.

Küresel tahminler bulunmamasına rağmen, Kuzey Amerika gibi yüksek gelirli ülkelerden elde edilen veriler, kadınların yaşam boyu %47 oranında "psikolojik saldırganlık" yaşadığını bildirmektedir (Breiding, 2014). Avustralya'da dört kadından biri (%23) 15 yaşından beri mevcut veya eski partnerinden duygusal yakın partner istismarı yaşamaktadır (AIHW, 2019). Duygusal partner istismarının tahmini yaygınlığı dünya çapında %20 ila %75 arasında değişmektedir ve genellikle diğer şiddet türleriyle birlikte mevcuttur. Bazı mağdurlar duygusal istismarın zaman zaman fiziksel veya cinsel istismardan daha büyük bir eziyet olarak algılandığını bildirmektedir (Garcia-Moreno ve

diğerleri, 2006). Amerika Birleşik Devletleri'nde yapılan bir araştırmada erkeklerin yüzde 48,8'inin, kadınların ise yüzde 48,4'ünün yaşamları boyunca duygusal istismar ya da psikolojik saldırganlığa maruz kaldıkları sonucuna ulaşılmıştır.

Üniversite öğrencilerinin yaşadıkları flört ilişkilerindeki şiddetin oranları, istismar türüne göre değişmekte (Fincham, Cui, Braithwaite ve Pasley, 2008; Luthra ve Gidycz, 2006); en yaygın şiddet türünün ise duygusal istismar olduğu (Albaugh ve Nauta, 20005; White ve Koss, 1991) görülmektedir. Duygusal istismarın üniversite öğrencileri arasında yaygınlığı ile ilgili birçok çalışma yapılmıştır. White ve Koss (1991) üniversite öğrencileri ile yaptıkları çalışmada erkek katılımcıların %81'inin duygusal şiddet gösterdiğini, %81'inin duygusal istismara maruz kaldığını; kadınların ise %87'sinin duygusal istismar uyguladığını ve %88'inin ise duygusal istismara maruz kaldığını ifade etmişlerdir. Harned (2002), ilişkisi olan üniversiteli kadınların duygusal/psikolojik şiddete maruz kalma oranının %82; erkeklerin ise %87 olduğunu belirtmiştir. DeKeseredy ve Kelly (1993), Kanadalı kadın üniversite öğrencileri arasında duygusal istismara maruz kalma oranının %79.1 olduğunu ifade etmişlerdir. Neufelde, McNamara ve Ertl (1999), 623 kadın öğrenci üzerinde yaptıkları çalışmada benzer şekilde son altı ayda %75'in üzerinde katılımcının psikolojik istismarı deneyimlediğini ve kadınların 4'te 3'ünün psikolojik istismara maruz kaldığını belirlemişlerdir. Türkiye'de yapılan çalışma sonuçları da benzer şekilde duygusal istismarın üniversite öğrencilerinin yaşadığı flört ilişkilerinde oldukça yaygın olduğunu göstermektedir. Çetin-Dağlı (2009), ilişkisi olan üniversite öğrencileri arasında son bir yıl içinde duygusal istismara maruz kalma oranlarının kadınlarda %58.7; erkeklerde %55.9 olduğunu belirlemiştir. Toplu ve Hatipoğlu-Sümer (2011) üniversite öğrencileri ile yaptıkları çalışmada kadınların %77,4'ünün erkeklerinse %70'inin romantik ilişkisinde duygusal istismara maruz kaldığını bildirmiştir.

2.1.4.1. Erkeklerin Maruz Kaldığı Duygusal Partner İstismarı

Literatürdeki araştırmalara bakıldığında erkeklerin duygusal istismarını inceleyen araştırmaların azlığı olmasına rağmen, erkeklerin artık artan oranda duygusal istismar yaşadıklarına dair bazı kanıtlar bulunmaktadır (Harned, 2001). Araştırmalar daha çok erkeklerin uyguladığı duygusal istismarı incelese de kadınlar tarafından gerçekleştirilen en yaygın yakın partner şiddeti biçimi duygusal istismardır (Williams ve diğerleri, 2008; Follingstad ve Edmundson, 2010; Carney ve Barner, 2012). Erkekler, kadınların yaşadığı

duygusal istismarın aynısını yaşarlar ve erkeklerin, kadın partnerleri tarafından duygusal istismara uğradığına dair pek çok kanıt vardır (Hines ve Malley-Morrison, 2001). Benzer şekilde, kadınların erkek partnerlerine karşı fiziksel saldırganlıktan ziyade duygusal saldırganlık yapma olasılıkları daha yüksektir (Hines ve Saudino, 2003). Duygusal istismar, yakın partner şiddetinin kadınlara karşı işlendiği yönündeki yaygın görüş nedeniyle ne fiziksel ve cinsel istismar da dahil olmak üzere diğer istismar türleri kadar ne de yeterince ilgi görmüştür (Carney ve Barner, 2012; Joshua, 2019; David, 2020). Ayrıca çok az sayıda erkek mağdur duygusal istismarın bir tür yakın partner şiddeti türü olduğunun farkındadır (Hogan, 2016). Son yıllarda kadınların cinsiyet rollerini ve beklentilerini yeniden değerlendirdiği ve erkeklerle benzer kaynaklara erişim kazandığı söylenebilir. Bu nedenle, kıt kaynaklar üzerinde kontrol sahibi olmak için rekabet mücadelelerinde bir taktik olarak yakın ilişkilerinde duygusal açıdan istismar edici davranışlara girişebilirler; genç erkekler ise yakın ilişkinin ödülleri (örneğin cinsel birlikteliğe erişim) daha fazla dikkat edebilirler ve bu da partneriyle olan çatışmadan daha ağır basabilir ve muhtemelen duygusal açıdan istismarcı davranışların "istismar" etiketini gerektirmediğini düşünmelerine yol açabilir; dolayısıyla kendilerini mağdur olarak algılamayabilirler (Karakurt ve ark., 2013).

Erkeklere yönelik duygusal istismar, aşağıdaki eylemleri içeren sözlü, sözsüz ve fiziksel olmayan saldırganlık biçimlerini içerir: çılgılık atmak, sosyal olarak tecrit etmek, hakaret etmek, aşağılamak, küçük düşürmek, tüm mali durumun kontrolünü ele geçirmek, terörize etmek, onlara zarar vermekle tehdit etmek, kendilerini suçlu hissetmeleri, haksız yere kendilerine veya çocuklarına saldırıda bulunmakla suçlamaları, ısrarla takip etmeleri, onları başarısız veya deli gibi hissettirmeleri, çocukların velayetini almakla tehdit etmeleri, şefkatlerini esirgemeleri, ısrarla takip etmeleri, kişinin kendi değerini ve/veya itibarını azaltması ve manipülatif davranış (Tracy, 2012a,b; McHugh ve diğerleri, 2013; Mouradian, 2020). Bu davranışlar, gücü, kontrolü ve hakimiyeti korurken öznel bir mağdur yaratmak için kullanılan kişilerarası stratejiler olarak düşünülebilir (Zavala ve Guadalupe-Diaz, 2018).

Her ne kadar kadınlar erkeklere göre duygusal istismara ve psikolojik saldırganlığın zorlayıcı unsurlarına daha fazla maruz kalsa da (Stark, 2007; Karakurt ve ark., 2013), erkeklerin kadınlara göre duygusal istismara daha duyarlı oldukları ve fiziksel istismarı daha iyi tolere edebildikleri yönünde bir inanış bulunmaktadır. (Tracy, 2012b). Bu nedenle, erkeklerin duygusal istismara uğrama riski artarken, kadınların riski azalıyor olabilir. Bu değişime katkıda bulunan faktörler, kadınların daha fazla kaynağa erişim

desteğine sahip olması ve mevzuatın güçlendirilmesi olabilir (Karakurt ve ark., 2013). Potansiyel cinsiyet farklılıklarına ilişkin olarak yapılan bir çalışmada, duygusal istismar sıklığının erkekler ve kadınlar arasında farklılık göstermediği ve duygusal istismar sıklığının hem erkeklerde hem de kadınlarda depresyon ve TSSB belirtileriyle pozitif ilişkili olduğu rapor edilmiştir (Bushong, 2018). Benzer şekilde Kasian ve Painter'ın (1992) araştırmasında da erkekler kadınlara göre duygusal olarak daha fazla kontrol edici davranışlar, kıskanç davranışlar, sözlü taciz ve/veya partnerlerinden uzaklaşma yaşadıklarını bildirmişlerdir.

Karakurt ve arkadaşları (2013) yakın ilişkilerde duygusal istismarda cinsiyetin rolünü araştırmış ve kadınların erkeklere göre maddi hasara uğrama olasılığının daha yüksek olduğunu bulmuşlardır. Kadınların erkek partnerlerine yönelik duygusal istismarı, basmakalıp cinsiyet rollerine uymayan, kişinin görünümü veya tavırlarıyla ilgili hakaretler, alaylar veya lakap takma gibi heteronormatif cinsiyet rollerini güçlendiren davranışları içeren cinsiyete dayalı tacizi içerebilir (Baker ve ark. ., 2015) ve erkeklerin erkek rolünü yerine getirme becerisine meydan okuyor (örneğin, bir erkeği kadın olarak etiketlemek) olabilirler (Berdahl, 2007). Bu nedenle kadınlar, manipülasyon, izleme davranışları ve zorlayıcı sözlü ve sözsüz davranışlar (hakaret ve küfür) yoluyla tartışmaları ve şiddeti tırmandırırken farklı davranış stratejileri benimseyerek erkekleri duygusal olarak istismar edebilir (McHugh ve ark., 2013). Yapılan çalışmalara da bakıldığında erkeklerin duygusal partner istismarına uğrama riskinin son yıllarda arttığı söylenebilir. Bu yüzden erkeklerin maruz kaldığı duygusal partner istismarına yönelik araştırmaların artırılıp bu konudaki önleme çalışmalarına erkeklerin de dahil edilmesi gerektiği düşünülmektedir.

2.1.5. Yakın Partner Şiddetini Açıklayan Modeller

2.1.5.1. Feminist Model

Feminist Model, ilişkilerin geliştiği sosyokültürel bağlamı inceleyerek şiddet içeren ilişkileri anlamaya çalışan en eski ve genellikle en iyi bilinen teoridir (Bell&Naugle, 2008). Bu model, partner şiddetinin ataerkil toplumlardaki cinsiyetçilik ve kadın-erkek arasındaki eşitsizlikten kaynaklandığını savunmaktadır (Dobash ve Dobash,

1977, aktaran Şener, 2011). Toplum tarafından tanımlanan ve çocukluk döneminde bireylere öğretilen cinsiyet rollerinin, erkekleri kadınlar üzerinde iktidar konumuna getirdiği düşünülmektedir (Dobash ve Dobash, 1977; Mihalic ve Elliott,

1997). Çünkü ataerkil sistemde kadın güçsüz bağımlı, zayıf olarak algılanır ve sosyalleşirken; erkek üstün, bağımsız ve güçlü olarak algılanır ve bu şekilde sosyalleşir. Erkekler, güç ve kontrolü ellerinde tutmak için stratejik olarak kadına yönelik şiddet uygulamaları ve bunun haklı bir gerekçe olduğuna inanarak sosyalleşirler (Dobash&Dobash, 1979). Dolayısıyla yakın partner şiddeti kadın ve erkeğin eşit olduğunu reddeden ve kadına yönelik şiddeti meşrulaştıran ataerkil sistemin bir sonucu haline gelir (Hammer, 2003). Feminist teorinin savunucuları, fiziksel şiddet de dahil olmak üzere çeşitli taktiklerin erkekler tarafından kadınlar ve aileleri üzerindeki hakimiyet sağlamak ve onları kontrol etmek için kullanılabileceğini öne sürmektedir (Dobash&Dobash, 1977; Pence&Paymar, 1993).

Bu modelin temeli, erkeklerin ataerkillik düzeyleri ile partnerlerine uyguladıkları fiziksel şiddet arasında pozitif yönlü anlamlı ilişki olduğunu belirten çalışmalara dayanmaktadır (Bell &Naugle, 2008). Bu çalışmaların sonuçları; erkeklerin geleneksel cinsiyet rol tutumlarına sahip olmasının ve eşler arasında ataerkil değerleri kabul konusunda farklılığın fazla olması durumunun romantik ilişkide şiddet riskini arttırdığını göstermektedir (Leonard ve Senchak, 1996; Smith, 1990).Modelin odak noktası erkeğin gösterdiği şiddet olsa da kadınların da şiddet uyguladığı kabul edilmektedir. Ancak erkek şiddetinden farklı olarak, kadınların uyguladığı şiddetin kendini savunma amacıyla ortaya çıktığı ve herhangi bir yaralamaya veya korkuya sebep olmadığı vurgulanmaktadır (Wekerle, 1999).

Özetle feminist model; yakın partner şiddetinin yalnızca toplumsal cinsiyet merceğinden anlaşılabileceğine (DeKeseredy ve Dragiewicz, 2007) ve temelinin erkek üstünlüğü olduğuna dikkat çekmektedir (Kaloudi vd., 2017).

2.1.5.2. Bağlanma Modeli

Bağlanma Modeli John Bowlby tarafından geliştirilmiştir. Bu model, çocuğun bakıcısı ile olan ilişkisinin yaşamında kritik bir rolü olduğunu savunur. Çocukların erken dönemde birincil bakıcılarla yaşadıkları deneyime bağlı olarak ilişkilerin ilk örneklerini veya zihinsel temsillerini oluşturdıkları öne sürülmektedir (Bowlby, 1969, 1972, 1980, aktaran Shorey ve ark., 2008). Bu ilk örnekler, zamanla tutarlı hale gelerek gelecekteki ilişkiler için bir şablon görevi görmektedir (Wekerle, 1999 ve Shorey ve ark., 2008). Bireylerin gelecekteki romantik ilişkilerindeki partnerlerini bu şablona göre seçme eğiliminde olduğu tahmin edilmektedir (Waters ve ark., 1993). Hazan ve Shaver (1987),

sağlıklı romantik ilişkilerin tutarlı ve duyarlı bakım verme ile oluşan güvenli bağlanma sonucu olarak ortaya çıktığını; sağlıklı romantik ilişkilerin ise isteksiz, tutarsız ve tepkisiz çocuk yetiştirme sebebiyle oluşan güvensiz bağlanmadan kaynaklandığını iddia etmektedir. Güvensiz bağlanma, kaçınan ve kaygılı olarak iki alt kategoriye ayrılmakta olup özellikle kaygılı bağlanma ile flört şiddeti arasında pozitif bir ilişkinin olduğu belirtilmiştir (Lee ve ark., 2013; Tussey ve ark., 2018). Henderson ve arkadaşlarının (2005) yaptığı benzer bir çalışmada, kadın-erkek fark etmeksizin kaygılı bağlanan bireylerin psikolojik ve fiziksel şiddete hem maruz kalması hem de uygulaması açısından bir bağlantı olduğu bulunmuştur. Güvensiz bağlanma stiline sahip bireylerin yüksek şiddet riski altında olabileceğini ifade etmiştir. Çünkü erken bağlanma örüntüleri yeni deneyimlerle değişmesi çok zor olan bir yapı olarak görülmektedir (Dutton,1995).

Güvensiz bağlanma stiline sahip partnerler arasında çiftlerden biri, diğeri özerklik talep ettiğinde bunu ayrılık açısından bir tehdit olarak algılar ve buna kaygılı bağlanma denir. Diğer partner yakınlığı kendi özerkliği için tehdit olarak algılamaktadır. Bu bağlanma türüne ise kaçınan bağlanma denir. Bu örüntü genellikle çiftlerden biri veya her ikisi tarafından uygulanan şiddet ve saldırganlık içeren davranışlara yol açmaktadır (Hazan ve Shaver, 1987). Gormley (2005)'e göre kaygılı bağlanma eşi elde tutmaya karşı duygulanım düzensizliğinden ötürü saldırganlığı teşvik edebilirken kaçınan bağlanma, özgürlüğün kısıtlanmasına karşı duygulanım düzensizliğinden ötürü saldırganlığı açıklayabilmektedir. Bağlanma kaygısı ayrıca duygulanım artışı, dürtüsellik, öfke, içerleme ve düşük öz kontrol ile de ilişkilidir. Dolayısıyla bu özellikler kaygılı bağlanan bireyler tarafından partnere karşı sergilenen kontrolcü, zorlayıcı ya da şiddet içerikli davranışları açıklamaktadır (Barbaro vd., 2016).

Bu kurama göre; sert ebeveynlik veya yakın, güvenilir ebeveyn-çocuk ilişkisinin yokluğu ile geçen çocukluk döneminin, yakın partnerlere karşı şiddet uygulama riskini arttıran kıskanç ve güvensiz bir ilişki tipine neden olduğu ileri sürülmektedir (Simons ve ark., 2008). Bu alanda yapılan araştırmalarda, bağlanma stillerinin ilişki kalitesiyle ilişkili olduğunu ve partnerlerin ikisinin de güvenli bağlandığı ilişkilerde daha yüksek işlevsellik tespit edilmiştir (Park, 2015). Hazan ve Shaver (1987), yetişkinlerin ilişkileri üzerine yaptıkları bir araştırmada; güvensiz bağlanma stili olan kişilerin en belirgin romantik ilişki deneyimlerini kıskanç ve duygusal olarak değişken olarak tanımladıklarını, güvenli bağlanma stili olan bireylerin ise güvenli, arkadaşça ve sevgi dolu özellikler tanımlayarak daha uzun süreli ilişkiler yaşadıklarını bulmuşlardır. Bağlanma kuramı, güvensiz bağlanma stillerindeki yakın partner şiddetini mantıklı bir şekilde açıklamaktadır fakat

güvenli bağlanan bireylerin ilişkilerinde şiddet uygulamasını ve saldırganlığı kullanmasını destekleyen tutumlarını açıklamakta zorluk çekmektedir (Schwartz ve ark., 2006).

2.1.5.3. Kaynak Modeli

Kaynak modelinin aşama aşama geliştirilen 3 uzantıdan oluştuğu söylenebilir. İlk geliştirilen kaynak modeli, daha yüksek maddi kaynaklara sahip erkeklerin, maddi kaynak teklifleri yoluyla hakimiyeti sürdürdükleri için eşlerini istismar etme olasılıklarının daha düşük olduğunu savunmaktadır (Lawson, 2012; Tur-Prats, 2021; Vyas ve Watts, 2009). Kocanın ekonomik kaynakları ile partner şiddeti arasındaki ilişkiyi inceleyen araştırmalar, arazi mülkiyeti, istihdam durumu ve gelir gibi kaynakların (mutlak anlamda) kadına yönelik şiddeti azalttığını ortaya koymuştur (Kalmuss ve Straus, 1982; Panda ve Agarwal, 2005). Eleştirmenler tarafından, kaynak teorisinin daha zengin kesimlerdeki kadın istismarını açıklamada yetersiz kaldığını savunulmuştur. Böylece şiddetin nedeninin statü tutarsızlığı olduğu yeni bir bakış açısı olan Göreceli Kaynak Teorisi (GKT) ortaya atılmıştır (Atkinson ve ark. 2005).

Kaynak teorisinin bir uzantısı olan GKT, kadın istismarını öngören şeyin kocanın kaynaklarının mutlak düzeyi değil, kadın kaynaklarının kocaya kıyasla göreceli düzeyi olduğunu öne sürmektedir (Gagliarducci ve Paserman, 2012; Gangadharan ve diğerleri, 2016; Krishnan). Diğerleri, 2010; Macmillan ve Gartner, 1999; McCloskey, 1996; Melzer, 2002). Macmillan ve Gartner (1999) tarafından kocaları işsiz olduğunda çalışan kadınların istismara uğrama olasılığının daha yüksek olduğunu bulunmuştur. Çalışmalar, daha yüksek gelire sahip (Melzer, 2002), daha yüksek mesleki statüye sahip (Gelles, 1974) ve daha yüksek eğitim seviyesine sahip (O'Brien, 1971; Gelles, 1974) eşlerin, eşlerinden şiddet görme riskinin daha yüksek olduğunu bildirmektedir. Yüksek gelirli ülkelerden (Macmillan ve Gartner, 1999) ve düşük-orta gelirli ülkelerden (ICEN, 2000) yapılan araştırmalar, daha düşük eğitim düzeyine sahip ve karılarına göre daha az mesleki prestije sahip olan kocaların daha fazla istismarcı olma eğiliminde olduğunu ortaya çıkardı. Bu bulgular, göreceli olarak daha az kaynağa sahip olan erkeklerin, kaynak eksikliklerini telafi etmek için şiddeti bir kaynak olarak kullandıkları Göreceli Kaynak Teorisi'nin önermesiyle tutarlıdır.

Cinsiyetlendirilmiş Kaynak Teorisi (CKT) ise Göreceli Kaynak Teorisi'nin geliştirilmiş bir versiyonudur ve Atkinson ve diğerleri (2005) tarafından önerilmiştir.

Cinsiyetlendirilmiş kaynak teorisi, kaynak teorisi ve göreceli kaynak teorisinin, kocanın cinsiyet ideolojilerini dikkate almadan yalnızca sosyal yapıya odaklandığını öne sürmektedir. Atkinson ve ark. (2005) toplumsal cinsiyet ideolojilerini kişinin kendisini aile rolleriyle ilişkili olarak tanımlama biçimi olarak tanımlamaktadır. Eşin istismarını anlamada kocanın değişen düzeylerdeki cinsiyet ideolojilerinin (geleneksel ve ilerici) rolünü açıklamak cinsiyetlendirilmiş kaynak teorisinin temelini oluşturur. Geleneksel cinsiyet ideolojilerine (yüksek ataerkil tutum) sahip bir kocanın, kadınların ev içi karar alma süreçlerinde daha fazla söz sahibi olmasını ve daha yüksek hareket özgürlüğünü (ilişkisel güçlenmenin bir göstergesi) sosyal normlara meydan okuyan bir şey olarak görmesi mümkündür. Böylece erkek daha istismarcı davranarak karşılık verir, öte yandan ataerkilliğe karşı olan bir koca kadınların ilişkisel güçlenmesini destekleyerek şiddet mağduriyetinin azalmasını sağlayabilir. (Sing ve Babbar, 2022) Özetle, cinsiyetlendirilmiş kaynak teorisi, kaynak modelini geliştirerek erkeklerin ataerkil tutumlara bakış açısının ve cinsiyet ideolojilerinin yakın partner şiddetini açıklayabileceğini savunmaktadır.

2.1.5.4. Bağımlılık-Sahiplenme Modeli

Bornstein (2006) ve diğerleri (Dutton, 1995, 2007; Murphy ve diğerleri, 1994), ilişki bağımlılığı ile yakın partner şiddeti arasındaki bağlantıyı açıklamak için bir bağımlılık-sahiplenme modeli önermişlerdir. Bu modele göre, yakın partnerine oldukça bağımlı olan ve partnerinin terkedilmesinden korkan bireylerin, özellikle de duygu düzensizliği sorunları olanların, yakın partner şiddetini gerçekleştirme riskinin yüksek olabileceğini öne sürmektedir. (Bell ve arkadaşları, 2020).

Model, yakın ilişkilerinde güvensizliği daha fazla olan ve terk edilmekten korkan bireylerin, reddedilme korkusu yaşarken partnerlerine karşı saldırgan davranma olasılıklarının daha yüksek olduğunu, bunun algılanan ilişki kaybı tehdidinin tetiklediği duygusal sıkıntıyı yönetme zorluklarını yansıtabileceğini ve daha fazla saldırganlık gösterebileceğini ileri sürmektedir. Duygu düzenleme sorunu olan bireyler arasında daha belirgin olduğu söylenebilir (Bornstein, 2006).

2.1.6. Bağımlılık

Bağımlılık kavramı, insan davranışı, kişilik özelliği ve ruhsal bozukluk gibi pek çok başlık altında incelenen, araştırmacıların geçmişten günümüze ele aldığı önemli bir

kavram olmuştur (Pincus ve Gurtman, 1995). Bağımlılık (dependency) kavramının sözcük anlamına bakıldığında, Latince “dependere” sözcüğünden türediği ve bu sözcüğün “bağımlı olmak” anlamına geldiği görülmektedir. Bu tanıma göre bağımlılık, başkalarının üzerinden geçinme ve başka insanlara yapışma olarak tanımlanmıştır (Neki, 1976). Bağımlılık pek çok araştırmacı tarafından farklı şekillerde tanımlanmıştır. Murray (1938), başkalarından devamlı olarak yardım, şefkat ve ilgi bekleme davranışlarının tümüne bağımlılık derken Ainsworth (1969), bağımlılığı; bireylerin yetişkinlik dönemindeki olgunlaşmamışlık olarak ifade etmiştir. Horney ise “uyumlu” kişiliğin özelliklerinden hareketle bağımlılığı tanımlamaya yönelik çalışmada bağımlılığı; 1) başkalarından sevgi ve onay almak için belirgin ihtiyaç duyma, 2) başkalarıyla uyumlu olabilmek için başkalarının isteklerine boyun eğme ve girişkenlikten uzaklaşma, 3) bireyin kendisine yönelik olumsuz tutumu ve suçluluk eğilimi olarak tanımlamaktadır (akt. Zuckerman, Levitt ve Lubin, 1961).

Bağımlılık, hayatın erken dönemlerinde bir bebeğin hayatta kalmasını ve gelişmesini sağlayan bir ihtiyaç olup; ilerleyen zamanlarda bebeğin gelişimiyle beraber kendisinin annesinden ayrı bir birey olduğunu anlayabilmesi ve bazı ihtiyaçlarını kendisinin karşılayabilme becerisinin gelişmesi ile beraber azalması beklenmektedir. Erken gelişim dönemlerinde normal bir durum olarak ele alınan bu kavram, ilerleyen gelişim dönemlerinde sorun olarak kendisini göstermektedir (Ançel, 2017). Bağımlılık inanç, duygu, motivasyon ve davranış öğelerini içinde barındıran bir durumdur. Kişi bağımlı olduğu şeyi (madde, ilişki vb. gibi) elde etmek için yüksek bir motivasyona sahip olmakta, buna yönelik duygular deneyimlemekte ve davranışlar sergilemekte, tüm bunları temelde yatan bazı inançlar ve bu inançlardan doğan düşünceler ile ortaya koymaktadır (Bornstein, 2011). Kişi bağımlılıkta bir şeye, maddeye ya da ilişkiye aşırı istek duymakta ve kontrolü kaybetmektedir. Zararlı olsa dahi bağımlı olduğu şey, madde ya da kişi olmadan yaşayamayacağı inancı korunmaktadır (Ançel, 2017).

Literatüre bakıldığında bağımlılık türleri açısından araştırmacılar tarafından farklı şekillerde tanımlanmıştır. Bu araştırmacılardan biri olan Heathers (1955), bağımlılığı duygusal ve araçsal olmak üzere ikiye ayırmıştır. *Araçsal bağımlılık*, günlük hayattaki işlevselliğin sosyal güvence arama, korunma ihtiyacı hissetme, sorumluluk alma ve karar almada güçlük ile bozulmasıdır. Bağımlılık araç olarak kullanılmaktadır. *Duygusal bağımlılık* ise kişinin kendi ihtiyaçlarını görmezden gelerek partnerini yüceltmesi, onun isteklerini önemsemesi ve korumasına ihtiyaç duyması, duygusal anlamda ilişkisinde talepkâr davranışlarda bulunması anlamına gelmektedir. Bu türde bağımlılık amaç haline

gelmiştir. Araçsal bağımlılık özellikleri sergileyen kişiler, bir amaca ulaşabilmek için sorumluluklarını yerine getirebilen kişiler aramakta ve yardım ihtiyacı duymaktadır. Öte yandan duygusal bağımlılık, bir yardım arayışından ziyade duygusal yakınlık, ilgi, sevgi ve şefkat arayışı içinde olma ile tanımlanmaktadır (Heathers, 1955). Duygusal bağımlılığı baskın bireylerin, yakın ilişkilerinde terk edilme endişesi yaşayabilecekleri ve eşlerine, iş arkadaşlarına ve aile üyelerine sıkı sıkıya tutunma eğiliminde oldukları belirtilmektedir. Ayrılık sonrasında ise acı ve mutsuzluk duygularını diğer insanlara göre daha yoğun bir şekilde yaşadıkları ve bu kişiler için depresyonun ciddi bir risk unsuru haline dönüşebileceği ifade edilir. Araçsal bağımlılığın aksine duygusal bağımlılığı baskın kişilerin ise yalnız kaldıklarında kendi başlarının çaresine bakabilen hızlı çözümler üreten ve kendilerine güvenen kişiler oldukları düşünülmektedir. Fakat bu kişilerde, “yaşamlarının, bir başkası ile arasındaki duygusal bağlılığa bağlı olduğu” inancının hâkim olduğu da ifade edilir (Arntz, 2005). Geleneksel olarak bakıldığında ise iki tür bağımlılıktan bahsedilmektedir. İlk olarak sorumluluk almada güçlük, verimsizlik, sosyal destek arayışı, çaresizlik, güvensizlik, inisiyatif alamama ile açıklanan *enstrümantal bağımlılıktır* (Hoyos ve Arredondo, 2006). Enstrümantal bağımlılıkta, başkalarının tepkileri bağımlı kişinin bir hedefe ulaşmasına yardım etmek için araç olarak kullanılır. Çünkü bu, bağımlı kişinin eylemleri genellikle yardım arama noktasında aracı olarak algılanır (Bornstein, 2005a). İkincisi ise yalnızlıktan korkma, özgüven eksikliğinden dolayı başkasına ihtiyaç duyma, başkalarından aşırı duygusal beklenti içerisinde olma ve kişilerarası ilişkileri sınırlı ve partnerler arası dengesiz ilişki örüntüsü olarak tanımlanan *duygusal bağımlılıktır* (Hoyos ve Arredondo, 2006). Duygusal bağımlı kişi, duygusal ihtiyacına cevap alabilmek için başkalarından yardım almaya odaklanırken, duygusal olarak da ödüllendirilmek ister (Heathers, 1955).

Birtchnell (1984), bağımlılığın oluşabilmesi için üç ayrı özelliğin birleşmesinin gerekliliğine vurgu yapmıştır. Bu özellikler *duygusal bağımlılık*, *ontolojik bağımlılık* ve *boyuneğen bağımlılık* olarak tanımlanabilir. *Duygusal bağımlılık*, başkaları tarafından onay alma ve kabul görebilmek için bireyin yaşadığı kaygı durumunu ifade eder ve sevilmeye, ilgilenilmeye dair belirsizlikle yakından ilişkilidir. Bu yönüyle duygusal bağımlılık Bowlby'nin kaygılı bağlanma kavramıyla ve psikoanalitik yaklaşımın oral dönemiyle benzerlikler göstermektedir. *Ontolojik bağımlılık* terimi ilk olarak Laing (1965) tarafından kullanılmıştır ve bireyin başkalarının varlığını hissetmeden kendi kimlik duygusunu sürdürmedeki başarısızlık anlamına gelir. *Boyun eğen (deferential)*

bağımlılık ise tevazu, bireyin kendisini suçlama eğilimi ve karamsarlık ile ilgilidir. Bu üç özelliğin birleşimi bağımlılığın oluşmasına sebep olur.

Bağımlı bireylerin özelliklerine bakıldığı zaman ise kişilerarası ilişkilerde çoğu zaman boyun eğici ve pasif tutum içerisinde oldukları ancak terk edileceklerini ya da reddedileceklerini hissettiklerinde destek ve onay aldığı kişileri kaybetmemek için aktif bir tutum sergileyerek girişken ve saldırgan davranışlar gösterebilecekleri belirtilmiştir (Bornstein, 1993a, 1995a; Pincus ve Wilson, 2001). Bağımlı bireyler kişilerarası ilişkilerde çok hassas, kendilerini iyi hissetmek için yüksek derecede başkalarına güvenen, diğerleriyle çok yakın olabilmek için güçlü ihtiyaç hisseden, sevilmeye, ilgilenilmeye, beslenmeye ve korunmaya dair güçlü bir istek duyan ve reddedilmekten, ayrılmaktan terk edilmekten ve yalnızlıktan korkan ve başkalarının desteğini kaybetmekten korktuğu için kızgınlığını açıklamada zorluk yaşayan bireyler olarak kavramsallaştırılmaktadır (Cogswell, Alloy ve Spasojevic, 2006:428).

Kişilerarası ortamlarda bağımlı davranan bireylerin romantik ilişkileri de bu yönde olabilir. Romantik ilişki içerisinde ilişkiye bağımlı davranışlar sergileyebilir ve partnerine muhtaç olduğunu düşünebilir. Bu durum, merkezinde kaybetme korkusunun yattığı, sürekli bir kazan-kaybet ilişkisini ortaya çıkarabilir (Küçükyıldız, 2022). Partnerlerin içinde bulunduğu bu bağımlılık ilişkisi farklı sonuçlara yol açabilir. Bornstein'a (2012) göre bağımlılık yakın ilişkilerde önemli bir rol oynamakta ve yüksek düzeyde bağımlılık bazı durumlarda olumlu bazı durumlarda ise olumsuz sonuçlara yol açmaktadır. Bu nedenle, ABD'deki lisans öğrencilerini kapsayan araştırmalar, yüksek düzeyde bağımlılığın, romantik ilişkilerde yüksek düzeyde sadakat ve bağlılıkla ilişkili olduğunu buldu (Simpson ve Gangestad, 1991). Bununla birlikte, ABD'deki lisans öğrencileriyle yapılan araştırmalar, bağımlı kadınların partnerlerinin olumlu duygularda azalma ve daha fazla düşmanlığa eğilim gösterdiklerini (Mongrain, Vettese, ShusterveKendal, 1998) ve bağımlı kişilerin öfkelerini, olumsuz duygularını ve diğer davranışlarını yönetmede zorluk yaşadıklarını ortaya çıkardı (Casillas ve Clark, 2002). Bağımlılık seviyesi yüksek olan bireylerin aile içi şiddet ve istismar gibi olaylar ile karşılaşma riskinin fazla olduğu, hem kendilerine hem de başkalarına zarar verme risklerinin ise yüksek olması çeşitli araştırmaların sonucunda elde edilen veriler sayesinde anlaşılmaktadır. Araştırmalar bağımlılığın özellikle romantik ilişkilerde kıskançlık, sahiplenme ve güvensizlik ile ilişkili olduğunu göstermiştir. Bu durum romantik ilişkilerinde risk algıladıklarında erkeklerin neden aile içi şiddet işlediklerini anlamaya

yardımcı olabilir. Erkeklerde bağımlılık ve ev işi şiddet arasındaki ilişki kısmen bağlanmaya ilişkin terk edilme korkularıyla ilişkili olabilir (Bornstein, 2012:772).

2.1.6.1. Kişilerarası Bağımlılık

Literatürde bağımlılık ile ilgili birçok kavram kullanılmasına rağmen bu konuda kişilerarası bağımlılık kavramının daha temel bir yapı oluşturduğu düşünülmektedir. Bu yüzden bu araştırmada tanımlanmasına ihtiyaç duyulduğu söylenebilir. Kişilerarası bağımlılık, bilişsel, duygusal ve davranışsal yönleri içeren; belirli duygu, davranış ve inançlarla meydana gelen, kişilerarası ilişkileri yönlendiren bir ilişki tarzını veya eğilimi ifade etmektedir (Ulusoy ve Durmuş, 2011). Kişilerarası bağımlılığı bulunan kişilerde diğerleri tarafından sevilme ve kabul edilmek için kendi ihtiyaç, istek, duygu ve değerlerini hiçe sayma ve diğerleri odaklı yaşama bulunmaktadır (Ançel, 2017). Kişilerarası yaklaşımlar, insana/ kişiye olan bağımlılığın motivasyonunun maddeye olan bağımlılığın motivasyonu ile aynı olduğunu ifade etmektedir. Kişilerarası bağımlılıkta kişinin kendisini kişisel ve psikolojik ihtiyaçları pahasına maddeye değil, bir ilişkiye adanması söz konusudur (Springer ve ark., 1998).

Kişilerarası bağımlılık ile ilgili yapılan araştırmalara bakıldığında bu bağımlılık yapısının farklı boyutlarda veya kategorilerde incelendiği görülmektedir. Hirschfeld ve arkadaşları (1977) kişilerarası bağımlılığı dört boyutta incelemişlerdir. *Düşünce boyutu* kişinin kendisi ve diğerleriyle ilişkisine dair düşüncelerini; *inanç boyutu* kişinin diğerleriyle olan ilişkisindeki samimiyete ve yakınlığa yüklediği değer ve anlamı; *duygu boyutu* boşluk hissi, yalnızlık gibi olumsuz duyguların yanı sıra sıcaklık, bağlılık gibi olumlu duyguları; *davranış boyutu* ise kişinin diğerleriyle yakınlığı sağlamak için onların istediği gibi davranmasını, talepkâr olmayı ve yardım etmeyi içermektedir. Tüm bu bileşenler, kişilerarası bağımlılığın oluşmasında etkilidir. Hirschfeld ve arkadaşları (1977) kişilerarası bağımlılığı değerlendirmek üzere geliştirdikleri ölçekle yaptıkları çalışmalarında kişilerarası bağımlılığı duygusal güven, sosyal özgüven eksikliği ve otonomi başlıkları altında incelemişlerdir. Duygusal güven alanı, kişinin diğerinden beklediği onay, ilgi, temas ve duygusal desteği ifade etmektedir. Sosyal özgüven eksikliği, sosyal durumlarda kişinin karar vermede, özerk davranmadaki güçlüğü, sürekli yardım isteme girişimlerini ifade etmektedir. Otonomi alanı ise kişinin bağımsız olma ve yalnız kalma isteğinin olduğu alanı ifade etmektedir. Bornstein (2006), kişilerarası bağımlılığı, bireylerin bağımsız olarak üstesinden gelebileceği sorunlar ve

zorluklarda bile başkalarından rehberlik, yardım ve destek arayışı içerisinde bulunduğu çok yönlü bir kişilik özelliği olarak tanımlar. Bornstein (1992), bağımlılığın birbirinden bağımsız dört boyuttan oluştuğunu ifade eder. Bunlar *bilişsel*, *motivasyonel*, *duygusal* ve *davranışsal* boyutlardır. *Bilişsel boyutta*, bağımlı birey, kendisini güçsüz ve etkisiz olarak görürken, başkalarını daha güçlü ve olayları kontrol altında tutabilen bireyler olarak algılamaktadır. Kişinin kendisini kırılgan, zayıf ve beceriksiz olarak algılamasının altında yatan temel inanç “çaresiz benlik şeması” denir. Çaresiz benlik şemasının harekete geçirilmesi, bağımlılığın diğer boyutlarını da etkilemektedir. *Motivasyonel boyutta* birey, ilişki kurmak ve ilişkiyi sürdürmek için başkalarından destek almak, kendisine rehberlik edilmesini istemek ve onaylanma ihtiyacı hisseder. Bu motivasyona sahip bireyin özerkliği yoktur. *Duygusal boyutta* birey, başkalarının desteği olmadan hareket ettiğinde reddedilme ve terk edilme kaygısı yaşar. *Davranışsal boyutta* ise birey, ilişkileri korumak ve terk edilmekten kaçınmak için sık sık yardım ve güvence arayışı eğilimi içerisinde. Rathus ve O’Leary (1997) kişilerarası bağımlılığı üç kategoriye ayırmıştır. Bunlar; endişeli bağlanma, duygusal bağımlılık ve özel bağımlılıktır. *Endişeli bağlanma* değer verilen (arkadaş, eş gibi) tarafından terk edilme korkusu ve reddedileceğine dair aşırı endişe yaşama gibi duygularla karakterize olan bir bağlama türüdür. *Özel bağımlılık* bireyin sosyal destek için değerli gördüğü kişiye fazlasıyla düşkün olmasını ve diğer sosyal destekleri reddetmeyi kapsamaktadır. *Duygusal bağımlılık* ise benlik saygısını arttırmak, kimliği oluşturmak ve genel uyum için değerli gördüğü kişiye bağımlı olmak anlamına gelmektedir (Solmaz, 2019).

En geniş anlamıyla, kişilerarası bağımlılık, değerli diğer insanlarla yakın ilişki kurma, etkileşimde bulunma ve onlara güvenme ihtiyacı etrafında dönen bir dizi düşünce, duygu ve davranış anlamına gelir (Hirschfeld, vd., 1977). Kişilerarası bağımlılık eğilimi bir kişilik yapısı olarak bilinmektedir (Bornstein, 2011) ve düşünceler, inançlar, duygular ve davranışlar olarak dört bileşeni vardır (Hirschfeld, Klerman, Chodoff, Korchin ve Barrett, 1976). Düşünceler, kişinin benliği ve başkalarıyla olan ilişkileri hakkındaki görüşleri ile ilgilidir. İnançlar, kişinin arkadaşlığa, yakınlığa ve karşılıklı bağımlılığa verdiği değerle ilgilidir. Duygular ise hem olumlu (sıcaklık, yakınlık, bağlılık) hem de olumsuz duyguları (boşluk, ayrılık ve yalnızlık) içerir (Hirschfeld vd., 1977).

2.1.6.2. Duygusal Bağımlılık

Literatürde bağımlılığın türleri açısından yapılan sınıflandırılmaya bakıldığında Heathers (1955) bağımlılığı, *araçsal ve duygusal bağımlılık* olarak; Hoyos ve Arredondo (2006), *enstrümantal ve duygusal bağımlılık* olarak; Birtchnell (1984) ise bağımlılığın oluşması için gereken 3 özelliği *duygusal bağımlılık, ontolojik bağımlılık ve boyuneğen bağımlılık* olarak tanımlamışlardır. Tüm bu tanımlamaların ortak noktasında bağımlılığın duygusal boyutunun ele alındığı görülebilir. Bu noktada duygusal bağımlılığın araştırılması ve ele alınması gereken önemli bir kavram olduğu söylenebilir. Duygusal bağımlılığın tanımına bakıldığında ise, bir kişi için duygusal bir gereksinim olan duygusal bağlanmayı gerektiren bir durum olduğu ifade edilmiştir (Barak, 2018). J.L. Sangrador (1998) tarafından duygusal bağımlılık başkasına patolojik bir şekilde ihtiyaç duyma ve bireyin egosantrik doyumuna ek olarak bireyin olgun olmayan duyguları şeklinde açıklanır. Duygusal bağımlılık “doyurulmamış ihtiyaçların başkalarından uyumsuz bir şekilde elde etme isteği” şeklinde tanımlanmaktadır. Bağımlı birey duygusal alanda gösterdiği engellenmişlik ve doyumsuzluk duygularını eşiyle olan ilişkilerine odaklanmasıyla telafi etmeye çalışır (akt. Sanchez-Placek, 2010:3). Duygusal bağımlılık, kişilerde yalnızlık ve boşluk hissi yaratırken hayatlarındaki önemli ve sevdikleri insanlarla bağlantı oluşturabilmek için büyük bir arzu duyulmasına neden olur (Akın ve ark., 2016). Bu bireyler, terk edilme korkuları taşıdıkları için eşlerine, arkadaşlarına ve ailelerine bağlanmaya eğilimlidirler (Arntz, 2005). Duygusal bağımlılık geliştiren bireylerin bağımlılık ihtiyaçlarının onlarda olumsuz duygular uyandırdığını bu sebeple de yakınındaki kişilere (ailesi, arkadaşları vb.) bağımlı davranışlar sergilediklerini vurgulamaktadır (Arntz, 2005). Duygusal bağımlılık, başka birinin kişiye güvenli bir şekilde bağlanması konusundaki duygusal ihtiyacıdır (Arntz, 2005) ve genellikle çiftlerden birinin diğerine olan güvenini, ilişkideki duygusal destek ve yakınlığını ifade etmektedir. Ayrıca çift ilişkisinde samimiyet ve yakınlığa oldukça fazla önem vermeyi ve bu ilişkiyi korumak ve sürdürmek için yüksek motivasyon göstermeyi de içerir (Buunk, 1995).

Duygusal bağımlılık, kalıcı bir tatmin duygusu olmayan duygusal örüntü, bireyin diğer insanlardan karşılamaya çalıştığı ihtiyaçları olarak da tanımlanabilir (Castelló, 2000). Duygusal bağımlılık düzeyi fazla olan kişiler yalnızlık ve boşluk duygusuna sahiptir ve sürekli başkalarıyla ilişki kurmak isterler. Bu bireyler eşleriyle ve sosyal çevreleriyle ilişkilerinde terk edilecekleri inancına sahiptirler (Arntz, 2006). Duygusal

bağımlılık, kişinin uyumsuz bir şekilde diğer insanlardan karşılamaya çalıştığı ihtiyaçları içermektedir (Castelló, 2000). Yapılan çalışmalarda duygusal bağımlılık geliştiren bireylerin güçlü benliklerinin olmadığı öne sürülmüştür (Wright-Wright, 1999). Duygusal bağımlılık birbiriyle yakından ilişkili olmasına rağmen kavramsal olarak farklı olan iki kökene sahiptir. Birincisi ilişkinin dışında tatmin olmasını sağlayan gerçek ve potansiyel alternatif kaynaklarla ilgilidir. Yani ilişkisi dışında başka insanlarla daha az ilişki kuran örneğin az arkadaşı olan bir kişi ilişkiye daha bağımlıdır (Buunk, 1982). İkincisi ilişkideki duygusal katılımı ilgilidir, yani ortak eylemlerin kişiyi duygusal olarak ne kadar etkilediğidir. Bireylerin ilişkilerini kendi kişisel kimlikleriyle birleştirmelerinden dolayı ilişki yaşadığı kişiye daha duyarlıdır (Buunk, 1995; White, 1981).

Romantik ilişkilerin kalitesi bakımından önemli bir değişken olan duygusal bağımlılık, genellikle olumsuz bir durum yaratır gibi görünse de literatürde yapılan tanımlamalar durumun tam tersi olduğunu ifade etmektedir (Ümmet ve Bulut Acar, 2022). Duygusal Flört, evlilik ya da romantik ilişkiler, insanların en derin bağımlılık gereksinimlerini gidermekte olup beraberinde duygusal bağımlılığın kaynağını oluşturmaktadır (Ümmet ve Bulut Acar, 2022). Duygusal bağımlılık, başka bir kişinin o kişiye güvenli bir şekilde bağlanmaya yönelik duygusal ihtiyacını ve çoğunlukla ilişkideki partnerlerden birinin diğerine karşı duyduğu yakınlık, duygusal destek ve güven olarak tanımlanmaktadır (Arntz, 2005).

Çift ilişkisinde duygusal bağımlılık konusunda literatürde iki farklı bakış açısı ortaya çıkmaktadır. İlk bakış açısına göre, aşırı duygusal bağımlılık çiftler arasında patolojik bir durum olarak görülmekte ve bu durum ilişkide kavga ve şiddet gibi olumlu olmayan sonuçlara yol açabilmektedir (Ümmet ve Bulut Acar, 2022). Diğer yandan, ikinci bakış açısına göre ise partnerler arasındaki duygusal bağımlılığın, fonksiyonel ve sağlıklı bir durum olduğu öne sürülmektedir (Göral Alkan, 2010). Sağlıklı insan işleyişinin bir bileşeni olarak, romantik ilişkilerde olgun ve pozitif bir bağımlılık, insanların diğerleriyle bağlantı kurma gereksinimini karşılamasına yardımcı olabilmektedir (Ümmet ve Bulut Acar, 2022). İnsanlar olarak sevgi, bağlılık ve yakınlığa olan temel ihtiyacımız ve bu ihtiyaçların romantik ilişkilerde ne kadar karşılandığı düşünüldüğünde, duygusal bağımlılığın ilişki doyumunun artmasında da etkili olduğu söylenebilir (Bornstein&Languirand, 2003, Bornstein, 2005). Duygusal bağımlılık, çift ilişkilerindeki güveni arttırırken aynı zamanda ilişki memnuniyetinin de artmasına destek sağlamaktadır (Cirhinlioglu, Tepe ve Cirhinlioglu, 2017; Çetinkaya, Kemer, Bulgan ve Tezer, 2008). Partnere duygusal bağımlılık, işlevsel anlamda genel olarak duygusal destek

ve yakınlık için partnere ve ilişkiye duyulan güveni içermektedir. Ayrıca partnerle yakınlığa büyük önem vermeyi, bu ilişkiyi korumak ve sürdürmek için yüksek motivasyon göstermeyi içerir (Buunk, 1981). Schurs ve Buunk'a (1996) göre duygusal bağımlılık; sosyal yakınlık, cinsel yakınlık ve eğlence amaçlı yakınlık ile pozitif yönde ilişkilidir ve ilişki doyumunu artıran bir faktördür. İşlevsel duygusal bağımlılıkta birbirine duygusal olarak daha bağımlı eşler birbirlerine daha fazla uyum sağlamaya eğilimlidirler. Duygusal bağımlı eşler birbirleriyle daha etkili iletişim kurmaktadır ve duygusal bağımlılığı yüksek eşler, evlilik sorunlarını düşük duygusal bağımlı eşlerden daha etkili bir şekilde çözmektedirler (Rusbult, Kumashiro, Finkel, ve Wildchut, 2002). Solomon (2009), çiftlerin bağlanma örüntüleri konusunda yaptığı çalışmada bağımlılık kapasitesinin ve yakın ilişkiler kurup sürdürme yeteneğinin, aslında güvenli bağlanmanın bir parçası olduğunun altını çizmiştir. Başka bir çalışmada ise bağımlılık durumlarında partnerin bu bağımlılığı kabul etmesinin ilişki kalitesini ve memnuniyetini artırdığı sonucuna ulaşılmıştır (Overall ve Sibley, 2008). Çift ilişkisinde duygusal bağımlılığın, özellikle stresli yaşam olaylarında ve yaşam döngüsü değişikliklerinde de koruyucu bir faktör olduğu; olumlu çatışma çözme becerileri kullanmaya teşvik ettiği çeşitli çalışmalarla ortaya konulmuştur (Blake-Mortimer, Koopman, Spiegel, Field&Horowitz, 2003; Campbell ve ark., 2001; Feign, 1994; Mongrain ve ark., 1998). Tüm bunlar işlevsel duygusal bağımlılığın yakın ilişkilerdeki pozitif değerine işaret etmekte ve işlevsel duygusal bağımlılığın kimi zaman koruyucu kimi zaman da güven verici özelliklerine işaret etmektedir.

2.1.6.2.1. Duygusal Bağımlılığın Risk Faktörleri

Duygusal bağımlılığın erken yaşlarda başladığı düşünülmektedir. Çocuğun maruz bırakıldığı ayrılık tehditleri veya ebeveynlerde çocuğa karşı aşırı bağımlılık olması gibi durumlarda, bağlandığı kişiden ayrılık ihtimalinin olması bile duygusal açıdan tehlikeyi oluşturabilmektedir. Çocuğun bakım vereni ile yaşadığı ayrılma veya fiilen kayıp, duygusal bağımlılığı tetikleyebilmektedir (Furman, 2001; Alonso-Arbiol, Shaver, and Yarnoz, 2002; Fossati et al., 2003a, 2003b). Duygusal bağımlılık, bireyin duygusal olarak bağlanması gerektiği durumlarda ortaya çıkar; güvensiz bağlanma ile benlik saygısının düşük olması ile paralellik gösteren bir durum kabul edilir (Arntz, 2006; Schantamburlo, PitchotandAnseau, 2013). Aşırı bağımlı ebeveynleri olan veya erken zamanda bakım verenle ayrılma yaşantısı olan çocuklar, yetişkinlikteki dönemlerinde duygusal bağımlılık göstermektedirler (Arntz, 2012). Yetişkinlikte bağımlı ilişki modeli,

kişinin erken yaşta deneyimlediği dinamikleri yansıtmaktadır (Kane ve Bornstein, 2017). Burgess ve diğerleri (1995), çocukluk çağında ihmal veya istismar yaşayanların, ruhsal problemler yönünden daha fazla risk altında olduklarını ve bu travmatik deneyimlerin, örselenmeye özgü kalıplarının yetişkinlik dönemine taşındığını, dolayısıyla da bu durumun kişiler arası ilişkilerine yansıdığını göstermiştir (Akt., Barak, 2018). Çocukluk çağında travma deneyimlerine maruz kalan bireylerin, sürekli olumlu içsel kaynaklarının bulunması zorlaşmaktadır (Barak, 2018). İlişkilerini sağlıklı ve güvenli bir şekilde kuramayan kişiler, mevcut yaşamlarındaki önemli ve sevdikleri diğer kişilerle kurdukları bağlara fazla seviyede duygusal yatırım yapmakta ve diğer kişilerle ilişkilerinde onları güçlü olarak algılamakta kendilerini ise güçsüz biçimde algılamaktadırlar (Desai, Arias, Thompson ve Basile, 2002).

Jaramillo ve Hoyos (2009) tarafından yapılan bir çalışmada, partnerlerine duygusal bağımlılığı olan katılımcılar incelenmiş ve duygusal bağımlılığın ortaya çıkmasında erken dönem şemalarının kötüye kullanım, istismar ve yetersiz öz denetim tarafından şekillendiği sonucunu ortaya çıkarmıştır. Çocukluk çağı kötüye kullanımının yetersizlik algısına sebep olduğu ve bu da yaşam boyu diğer bireylerden destek arayışına yol açtığı belirtilmiştir (Barak, 2018). Ebeveynlerin aşırı koruyucu veya baskıcı tutumları da çocukların duygusal sağlıklarını olumsuz yönde etkileyebilmekte ve hatta duygusal istismarın bir boyutuna ulaşabilmektedir. Bu tarz tutumlar sadece çocuklukta değil, ilerleyen yaşam dönemlerinde de kişiler arası ilişkileri etkilemektedir. Çocukların bağımsızlığını engelleyen bu ebeveyn tutumları bağımlı davranışların çoğalmasına yol açabilmektedir (Barak, 2018). Bundan dolayı, otoriter ve aşırı koruyucu ebeveyn tutumlarının çocuklukta ve yetişkinlikte bağımlılığı yordayan faktörler arasında yer aldığı belirtilmektedir (Bornstein, 1992).

2.1.7. Romantik Kıskançlık

Literatürde kıskançlık kavramı kapsamında birçok farklı tanım mevcuttur. Pines’a (1998) göre kıskançlık, önemsenen bir ilişkinin yitirilmesine ya da bozulmasına yol açabilecek bir tehlikenin algılanması sonucunda verilen karmaşık bir tepkidir. DeSteno ve Salovey (1996) kıskançlığı “değer verilen biriyle kurulmuş olan ilişkinin gerçekten bozulması ya da tehlikeye girmesiyle artan, öfke, mutsuzluk ve korku duygularıyla kendini gösteren sapkın bir duygu durumu” şeklinde tanımlarlar. Bir diğer tanıma göre kıskançlık, bir rakibin varlığı nedeniyle yaşanan ilişki kaybı ya da ilişkinin

kaybedilmesine yönelik bir tehdit sonucu yaşanan olumsuz duygu durumudur (Mathes ve Severa 1981). Melanie Klein (1999) kıskançlığı, sevdiğimiz kişi ile aramıza bir üçüncü kişinin girmesi olarak tanımlamıştır. Aynı zamanda değer verilen bir ilişkiyi korumak için verilen temelinde korku olan bir tepkidir (Buunk, Angleitner, Oubaid ve Buss, 1996, s. 359).

Romantik ilişki; evli ya da evli olmayan bireyler arasında kurulan, bireylerin partnerine bağlanma, tutku ve yakınlık oluşturduğu bir birliktelik sürecidir (Sümer & Arıca, 2018). Literatürde bu birliktelik sürecinde yaşanan kıskançlığa dair farklı tanımlar olduğu görülmektedir. White (1981) romantik kıskançlığı, bireyin kendilik değerine veya ilişkisine yönelik tehditler içeren karmaşık duygu, düşünce ve davranışlar bütünü olarak tanımlamaktadır. Pines (1992) ise romantik kıskançlığı, değer verilen bir ilişkiye veya onun niteliğine yönelik tehdit algısıyla oluşan karmaşık bir tepki olarak tanımlamakta ve romantik kıskançlığın içsel ve dışsal olmak üzere iki boyuttan oluştuğunu ifade etmektedir. Romantik kıskançlığın içsel boyutunda, belli duygular, bilişler ve fiziksel semptomların; dışsal boyutunda ise daha kolay bir şekilde dış dünyadan fark edilebilir davranışların yer aldığını belirtmektedir. Romantik ilişkilerde kıskançlık, Bringle'ye (1991) göre, bireyin sahip olduğu romantik bir ilişkiyi kaybetme olasılığını hissettiği ve bir tehdit algıladığında gösterdiği tepkilerdir. Clanton ve Smith (1998) romantik ilişkilerde kıskançlığı hoş olmayan duyguların bir bileşimi ve bireyin partneri ile olan ilişkisine gerçek veya hayali olarak üçüncü bir kişinin dahil olmasının sebep olduğu partneri kaybetme korkusu olarak ifade etmektedirler. Guerrero Spitzberg ve Yoshimura (2004) romantik ilişkilerde kıskançlığı, bireyin partnerinin başka bir kişi ile ilişki yaşama tehdidini hissettiğinde gösterdiği bilişsel, duygusal ve davranışsal bir tepki olarak tanımlamaktadırlar. Harris'e (2004) göre romantik ilişkilerde kıskançlık, kişinin önem verdiği bir ilişkide, gerçek veya hayali bir rakip tarafından öz kavramının tehdit edilmesiyle ortaya çıkan olumsuz duygusal tepkilerin yaşanması olarak açıklanmaktadır. Solmuş (2008) ise romantik kıskançlığı; çiftlerden birinin karşı cinsten birini daha çekici bulması durumunda, eşte rekabet algısının oluşması şeklinde tanımlamıştır. Romantik kıskançlık kavramı farklı kişilere farklı anlamlar, açıklamalar, tanımlamalar ve çeşitli imgeler çağrıştırmaktadır (Pines, 1998). Bu kavramla ilgili alan yazın gözden geçirildiğinde de kıskançlığın birçok araştırmacı tarafından tanımlandığı ve bu farklı tanımlamaların gerçek ya da algılanan bir kayıp ihtimali ile bir rakibin varlığı konusunda hem fikir olduğu görülmektedir (ör. Edalati ve Redzuan, 2010; Harris, 2004; Hupka, 1991; Pines, 1998).

Romantik kıskançlıkta var olan tehdit gerçek ya da hayal olabilirken kıskançlığa verilen tepkiler genellikle duygusal, davranışsal ve bilişsel alanda gerçekleşmektedir (Pines, 1998; Bringle ve Boebinger, 1990; White 1981). Bireyin partnerine karşı duyduğu sevgi, onu kaybetmeye yönelik korkusu ya da olumsuz durum içerisindeki üzüntüsü başlıca duygusal tepkileri oluştururken; bireyin somut/hayali rakibinin yarattığı tehdit karşısında partnerine şüpheyile yaklaşp ilişkisinden endişe etmesi bilişsel tepkileri ve kıskançlık karşısında bireyin partnerine/rakibine karşı fiziksel/psikolojik şiddet uygulaması veya ilişkisini korumak amaçlı partneriyle rakibi arasındaki yakınlığın engellemeye çalışması ise davranışsal tepkileri oluşturur (Seçim, 2019; Varol, 2019).

Romantik kıskançlık, bireylerin benlik saygısını tehdit eden, ilişkiye yönelik gerçek veya algılanan bir tehdit karşısında ortaya çıkan karmaşık bir duygudur. Romantik ilişkisinde kıskançlık yaşayan bir birey, öfke, korku, üzüntü, gerginlik gibi duygular da yaşamaktadır. Yoğun yaşanan olumsuz duygular bireylerin olumsuz tepkilerine yol açar (Guerrero et al., 2005; McLaren 2011). Bireylerde kendini kontrol etme yeteneği kaybolduğunda, kendine veya çevresine zarar verecek boyutlara ulaşır ve ölüm gibi ciddi sonuçlarla patolojik hâle gelebilir (White 1981; Martínez-León et al., 2017). Bu açıklamalar doğrultusunda romantik ilişkilerde kıskançlığın rolünü anlamak için önemli bir konunun, kıskançlığın, İspanyol toplumu gibi bazı Batı toplumlarında, onu gerçek aşkın bir işareti ve hatta gerekli bir şartı olarak geçerli kılan ana romantik mitlerden birini oluşturması olduğu söylenebilir (Yela, 2003). ABD örnekleriyle yapılan araştırmalar, şiddetin kıskançlıkla meşrulaştırıldığı durumlarda daha az olumsuz algılandığını da ortaya çıkarmıştır (Puente ve Cohen, 2003).

Buunk (1997) yüksek düzeyde kıskançlığın kaygılı bağlanan bireylerde, daha sonra kaçınan bireylerde gözlemlendiğini belirtirken; güvenli bağlanan bireylerde kıskançlığın daha düşük düzeyde olduğunu belirtmektedir. Bununla birlikte, romantik kıskançlığın kaygılı bağlanmayla ilişkili olduğu (Knobloch, Solomon ve Cruz, 2001) ve güvenli bağlanma stiline sahip kişilerin duygusal aldatmayı cinsel aldatmadan daha stresli buldukları, kayıtsız bağlanma stiline sahip kişilerde ise cinsel aldatmayı daha büyük bir sorun olarak algıladıkları ifade edilmektedir (Levy ve Kelly, 2006). Simpson (1990) da güvensiz bağlanmada partnerin davranışına yönelik olumsuz davranış ve ihanet beklentilerinin arttığını ifade etmektedir. Aynı zamanda güvensiz bağlanan kişiler olumlu duygularını açıkça ifade edemezlerken; kızgınlık, öfke ve benzeri olumsuz duygularını ise düşmanca bir şekilde ifade edebilirler. Dolayısıyla güvensiz bağlanan kişilerde kıskançlık duygusunun ilişkiye daha zarar veren biçimde saldırganlık, şiddet gibi

davranışa dönüşme olasılığı daha yüksektir. Hazan ve Shaver (1987) güvenli bağlananların yakın ilişki kurma konusunda hiç zorlanmadıklarını, diğer kişileri güvenilir olarak gördüklerini, terk edilme korkuları olmadığını belirtmişlerdir. Kaygılı-kararsız bağlanan bireylerin romantik ilişkide oldukları kişi ile yakın ilişki kurmaktan rahatsız olduklarını ve birlikte oldukları kişilerin ilişkilerini devam ettirmek istemedikleri ve kendilerini sevmedikleri gibi düşüncelere sahip olduklarını, duygusal iniş ve çıkışlarının olduğunu, ilişkilerinde kıskanç olduklarını ifade etmişlerdir. Literatürde romantik kıskançlık kavramı ilişkide her zaman sağlıklı bir duruma işaret etmeyebilir. Örneğin, Attridge (2013) aşk ile simgeleştirilen tepkisel kıskançlığın ilişki için olumlu bir özelliğe sahip olduğunu ifade etmektedir. Birbirine aşık olan bir çift kıskançlık tepkisi ile ilişkilerine verdikleri değeri ortaya koyabilirler ve bu sayede ilişkilerini daha canlı tutmaları mümkün olabilir.

Bugüne dek yürütülmüş olan çalışmalara bakıldığında, kıskançlıkla ilişkisi en çok sorgulanan değişkenlerden birinin cinsiyet olduğu göze çarpmaktadır (Hansen 1982, Hansen 1985, Mathes ve Severa 1981, Peretti ve Pudowski 1997, Pines ve Aronson 1983, White 1981). Bu araştırmalardan elde edilen bulguların çoğu, kadınlarla erkeklerin eşit düzeyde kıskançlık belirttiklerini göstermektedir (Demirtaş ve Dönmez 2006, Hupka 1981, Pines ve Aronson 1983, White 1981). Bir diğer değişken olan ilişki türünün de yani evli ya da evli olmama durumunun kıskançlıkla yakından ilişkili olduğu düşünülmektedir. Guerrero ve arkadaşları (1993) evli olmayan bireylerin evlilerle karşılaştırıldığında kıskançlığa daha yoğun duygusal ve bilişsel tepkiler verdikleri sonucuna varmışlardır. Aynı çalışmada evli olmayanların evlilerden daha yıkıcı başetme yöntemlerine başvurdukları sonucuna da varılmıştır. Buunk (1981) evli olmayan kadınların evli kadınlardan daha fazla kıskançlık belirttiklerini ortaya koymuştur. Demirtaş'ın (2004) yaptığı çalışmaya bakıldığında ise evli olmayan bireylerin evlilere göre daha fazla kıskançlık gösterdikleri bulunmuştur. Benzer biçimde Gatzeva ve Paik (2011), farklı ilişki statüleri olan- evli, beraber yaşayan ve yaşamayan-bir örnekleme yürüttükleri çalışmalarında evli bireylerin birlikte yaşayanlara ya da diğer ilişki türlerindeki bireylere göre daha az kıskançlık çatışması yaşıyor olduklarını tespit etmişlerdir.. Ancak, kıskançlık çatışması var olduğunda gruplar arasında ilişki doyumu açısından en fazla zarar gören grubun evlilerin oluşturduğu bulunmuştur.

Kıskançlığın en önemli belirleyicilerinden biri olan durumsal değişkenler kapsamında yapılan sınıflandırmaya göre kıskançlık, duygusal ve cinsel kıskançlık olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Cinsel kıskançlık, bireyin eşinin bir başkasıyla cinsel beraberlik

yaşadığını bilmesi ya da bundan şüphelenmesi sonucunda yaşanan kıskançlıktır. Duygusal kıskançlık, bireyin eşinin bir başkasına duygusal olarak bağlandığını bilmesi ya da bundan şüphelenmesi durumunda ortaya çıkan kıskançlık türüdür (Harvey ve ark. 2004; Demirtaş-Madran, 2008). Literatürde cinsel ve duygusal olarak iki tür romantik kıskançlığın ayrımını yapan başka araştırmacılar da bulunmaktadır (Buss, Larsen, Westen ve Semmelroth, 1992; Trost ve Alberts, 1998; Akt. Houser, 2009). Bu bilgilere dayanarak araştırmamızın kuramsal açıklama kısmında romantik kıskançlığın iki türü olarak cinsel ve duygusal kıskançlık ele alınmıştır.

2.1.7.1. Cinsel Kıskançlık

Romantik kıskançlığın boyutlarından biri olan cinsel kıskançlık, bireyin eşinin bir başkasıyla cinsel beraberlik yaşadığını bilmesi ya da bundan şüphelenmesi sonucunda yaşanan kıskançlıktır (Demirtaş-Madran, 2008). Shackelford ve Buss (1997) cinsel kıskançlığın en belirgin özelliklerini bazen cinsel isteksizlik veya uzaklaşma bazen abartılı bir şekilde cinsel konularla ilgilenme veya konuşma gibi tutarsız davranışlarla ilişkilendirmektedir. Aynı zamanda, cinsel davranışlarda normalden farklı davranma (sıklık veya yaşanma şekli gibi) cinsel kıskançlığın belirleyicileri olabilmektedir. Shackelford ve Buss ise 1997 yılında yaptıkları bir araştırma sonucunda, cinsel kıskançlığı tetikleyen, yani, eşin bir başkasıyla cinsel beraberlik yaşadığını açığa çıkaran ya da bu yönde bir kuşku doğmasına yol açan davranışları; a) Çiftin cinsel yaşamının özelliğine aykırı olan bazı fiziksel işaretler (örn. eşin bir başkasıyla fiziksel yakınlığa girdiğine işaret eden bir koku). b) Cinsel aldatmayı açığa vurma (örn. eşin bir başkasıyla cinsel beraberlik yaşadığını itiraf etmesi). c) Cinsel yaşamın alışılmış sıklığının ve biçiminin değişmesi (örn. eşin farklı cinsel deneyimler teklif etmesi). d) Artan cinsel ilgi ve duyguların abartılı bir şekilde açığa vurulması (örn. eşin daha sık cinsellikten konuşması, her zamankinden daha sık sevgisini dile getirmesi). e) Cinsel isteksizlik ve sıkılma (örn. eşin her zamankinden daha az cinsel yaklaşma başlatması) şeklinde tanımlamışlardır.

2.1.7.2. Duygusal Kıskançlık

Romantik kıskançlığın bir diğer türü olan ve bu araştırmanın temelini oluşturan duygusal kıskançlık, kişinin eşinin başkasına duygusal bağlılığını bilmesi veya şüphelenmesi sonucu ortaya çıkan kıskançlıktır (Harvey ve arkadaşları, 2004). Duygusal

kıskançlık, kişiler ilişkilerine yönelik bir tehlike algıladıklarında ortaya çıkan duygu deneyimleridir (White, 1981). Duygusal kıskançlık, ilişkinin zarar göreceği ihtimaline yönelik olarak ortaya çıkan bilişsel ruminasyonlara bağlı bir tepki olarak meydana gelmekte ve anksiyete, korku, öfke, hiddet, haset, depresyon, huzursuzluk, güvensizlik ve üzüntü gibi duyguları kapsamaktadır (Bevan ve Hale, 2006; Sharpsteen ve Kirkpatrick, 1997). Bir başka deyişle duygusal kıskançlık, tehditten kaynaklanan öfke, korku ve güvensizlik hissidir (Vaidakis, 2004).

Shackelford ve Buss, 1997 yılında gerçekleştirdikleri bir araştırma sonucunda, duygusal kıskançlığı tetikleyen 7 davranış belirlemiştir. Bu davranışlar, (1) İlişkisel doyumsuzluk ve aşkın yitimi (örn. Eşinbaşkalarıyla da görüşmek istediğini belirtmesi). (2) Duygusal ihmal (örn. eşin özel günleri unutması ve sevgisini dile getirmemeye başlaması). (3) Beraber zaman geçirmede isteksizlik (örn. Arkadaş toplantılarına eşini davet etmemeye başlama). (4) Pasif reddetme ve düşüncesizce davranışlar sergilemeye başlama (örn. kaba davranışlar sergileme, daha az sevgi-saygı gösterme). (5) Öfkeli, eleştiriye dayalı ve sorgulayıcı iletişime girme (örn. eşin sık sık yıkıcı eleştirilerde bulunması ve tartışma çıkarmaya çabalaması). (6) Belirli bir birey hakkında konuşmaktan kaçınma (eş ile o kişi arasında bir ilişki olduğu kuşkusuna yol açtığı belirtiliyor). (7) Suçlu ve kaygılı bir iletişim tarzı benimseme (örn. aşırı gergin davranma ya da çok hoşgörülü ve affedici davranma) şeklinde sıralanabilir. Bu davranışlardan ilk üç madde ilişkisel yakınlığın azaldığına ve geriye kalan dört madde ise eşin iletişimsel özelliklerinin değiştiğine işaret etmektedir.

Duygusal kıskançlıkta duygular ön plandadır ve kişi eşinin farklı birine romantik veya duygusal olarak yakınlaştığını bildiğinde veya şüphelendiğinde meydana çıkmaktadır (Harvey vd., 2004). Duygusal kıskançlık kişinin eşiyle arasında iletişimsel bir eksiklik olması ya da ilişkisel yakınlığın, bağlılığın azalması durumunda ortaya çıkmaktadır. Ortaya çıktığında eşlik eden duygular korku, kaygı, öfke ve üzüntü olabilmektedir. Kişi eşinin kendisinden duygusal ve cinsel anlamda uzaklaştığını hissettiğinde de duygusal ve cinsel kıskançlığı tetiklenir (Shackelford ve Buss, 1997; Madran, 2008). Duygusal kıskançlığı ortaya çıkaran davranışların temelindeki duyguların düzenlenmesi veya kontrol edilmesi, romantik ilişkinin olumlu sürekliliği açısından önemli görülmektedir. Duyguların düzenlenmesinde yaşanan zorluklar duygusal tepkiyi kabul etmeme, amaç yönelimli davranışları sürdürmekte ve dürtü kontrolünde zorlanma, duygu düzenleme stratejilerini sınırlı kullanma, duygusal farkındalıktan yoksunluk ile ilişkilendirilmektedir (Gratz ve Roemer, 2004). Buradan hareketle, duygusal kıskançlığın

da olumsuz duygular yaşama veya onları kontrol edememe gibi olası sorunlar doğuracağı söylenebilir.

2.1.8. Romantik Kıskançlığın Tetikleyicileri

Kıskançlık birçok romantik ilişkide yaygın olarak görünen bir duygu olmasına rağmen (Greenblatt, 1997; Sobraske, Boster ve Gaulin, 2013), bazı bireyler, diğerlerine kıyasla kıskançlığa daha çok eğilimli olabilmekte ve bazı ilişkilerde, diğerlerine kıyasla, daha yoğun bir kıskançlık gelişebilmektedir (Broemer ve Diehl, 2004; Greenberg ve Pysoczynski, 1985; Vaidakis, 2004). Literatürde romantik kıskançlığı tetikleyen faktörler araştırmacılar tarafından farklı şekillerde gruplandırılmıştır. Sheets, Fredendall ve Claypool (1997) romantik kıskançlığı tetikleyen faktörleri dört grupta toplamışlardır. Buna göre kişiler, eşleri bir başka kişiye ilgi gösterdiğinde, bir başkası eşlerine ilgi gösterdiğinde, eşleri geçmişte ilişki yaşadığı birisi ile iletişim kurduğunda ve eşin muğlak davranışları karşısında kıskançlık yaşamaktadırlar. Bu sınıflandırmaya göre romantik kıskançlığın tetikleyicileri kavramın tanımı ile paralel olarak eşin kaybetmesine yönelik endişe ve korku temelinde ortaya çıkıyor görünmektedir. Bu düşüncüyü destekler şekilde Zeev (1990) de bir duygu kümesini içeren romantik kıskançlığın üç temel bileşeninden birinin eşi bir başkasına kaptırma korkusu olduğunu belirtmiştir. Kıskançlık durumunda yaşanan korkunun kaynağı kişinin tercih edilen pozisyonunu bir başkasına kaptırma ve yetersiz duruma düşme olasılığıdır ve başka birinin daha fazla tercih edildiği hissi kıskançlığın acı verici doğasına katkıda bulunmaktadır (Zeev, 1990). Hansen (1991) kıskanç olabilmek için iki faktörün gerekli olduğunu saptamıştır: birincisi, partnerin başka birisi ile beraber olmasının bireyin ilişki tanımına ters düşmesi gerekmektedir. Bir başka ifade ile bireyin, bir ilişki devam ettiği sürece, partnerlerin ancak bir kişi ile birlikte olabileceğine inanması, aynı anda birden fazla kişi ile birlikte olunmasını kabul edilemez olarak görmesi gerekmektedir. İkincisi, bireyin partneriyle yaşadığı ilişkiyi değerli olarak görmesi gerekmektedir. Çünkü ilişkisini değersiz olarak gören bir birey, partnerini ve/veya ilişkisini kaybedecek olmaktan dolayı endişe hissetmeyecektir. White (1980) yaptığı bir çalışmada katılımcıların cevaplarına dayanarak yaptığı nitel içerik analizine göre romantik kıskançlık nedenlerini 5 temel nedende tanımlamıştır: artan ödüller (belirli bir ödül den bahsedilmektedir), öz saygıyı destekleme (onaylama için gerekli), ilişkinin test edilmesi (ilişkinin yakınlık veya test gücünü arttırmak), intikam arama (partneri kıskançlık yap-tığı için kıskançlığı başlatma) ve cezalandırma (partneri cezalandırma

arzusu) (Mattingly, 2012). Freud ise kıskançlığın kaynaklarının şöyle özetlenebileceğini belirtmektedir (Pines, 1998): 1) Aşık olduğumuz birini kaybetme düşüncesinin verdiği *üzüntü*, 2) İsteddiğimiz her şeye sahip olamayacağımız gerçeğine ilişkin *acı farkındalık*, 3) Başarılı rakiplere duyulan *haset* duyguları ve 4) Kaybımızdan kendimizi sorumlu tutmamıza neden olan *özeleştir*i. Dahası romantik kıskançlığı başlatan davranışlar bir bireyin ilişkisel hedeflerinden etkilenmiş olabilir. Yani, bireylerin kıskanç olma eğilimi olması bir partnerden belirli yararlar elde etme ve partneri koruma ile ilgili olabilir (Sheets ve diğerleri, 1997).

Romantik ilişkilerde kıskançlık ile ilgili literatür, romantik ilişkilerde kıskançlığın en önemli nedenlerinden bir tanesinin, bazı bireylerin, kendisinin ve/veya ilişkisinin partneri için değerli olup olmadığını görmek, bir başka ifade ile ilişkisini test etmek için (Clardy, 2013; White, 1980), partnerlerinde kıskançlık uyandıracak bazı davranışları kasıtlı olarak yaptıklarını göstermektedir (Blomquist, 2014; Brainerd, Hunter, Moore ve Thompson, 1996; Cano ve O’leary, 1997; Goodboy, Horan ve Booth-Butterfield, 2012; Guerrero ve Andersen, 1998a; Mattingly, Whitson ve Mattingly, 2012; Sheets, Fredendall ve Claypool, 1997; Wade ve Weinstein, 2011). Kıskançlığa sebep olan bir diğer neden ise kontrol elde etme çabasıdır. Birey ilişkide varlığını çekici hale getirebilmek ve partnerinin buna inanmasını sağlamak için kontrol elde etmeye çalışmaktadır (Fleischmann ve diğerleri, 2005). Bir bakıma kıskanç kişi, ilişkiyi devam ettirebilmek için kıskançlığı güç elde etme taktiği olarak kullanabilmektedir (White, 1980). Kıskançlığa neden olan diğer bir durum ise ilişkinin yoğunluğu veya uzunluğudur. Kıskançlık ilişki sürdürülürken çeşitli yararlı ya da zarar verici sonuçlara neden olabilmektedir. Çünkü kıskançlık yoğunluğu ve kıskançlığın ifadesi ilişki ilerledikçe artmaktadır. Hatta zaman içerisinde partnerler arasında bağımsızlığın artmasından dolayı uzun süreli ilişkilerde kıskançlığın daha fazla olduğu bulunmuştur (Aune ve Comstock, 1997). Kıskançlık aynı zamanda kıskançlığın ifade edilme şekli ya da kıskançlık deneyimi tarafından etkilenmektedir (Guerrero ve Afifi, 1999). Örneğin ciddi bir ilişki içinde bulunan çiftler daha gündelik ilişki içinde olanlara göre daha fazla kıskançlık yaşamaktadırlar (Aune ve Comstock, 1991). Yani ilişki süresi ve bağlılık kıskançlığın artmasına neden olabilmektedir. Kıskançlığın yoğunluğu artıran bir diğer sebep ise bireyin geçmiş ilişkisinde ihanet olmasıdır (Zandbergen ve Brown, 2015). Bazen kişi kesin bir ihanet durumundan dolayı kendisini tehdit altında hissedebilmektedir. Hatta kişiler geçmiş ilişkisinde ihanete uğradıysa ya da aile içinde ihanete tanık olmuş ise kıskançlığa karşı daha savunmasız olabilmektedir (Scheinkman, 2010).

Fleischmann ve arkadaşları (2005) ilişkisel ödülleri ve ilişkisel intikamı romantik kıskançlık tetikleyicilerinin temel iki taşı olduğunu, romantik kıskançlığı başlatmanın, ilişkinin olumlu ve olumsuz sonuçlarıyla ilişkili olduğunu belirtir. Rusbult (1980) ile Le ve Agnew (2003) kıskançlık ve kıskançlık başlatmanın, bireylerin ilişkilerinin kalitesini değerlendirilmesi ile ilişkili olduğunu; Bevan (2008) ile Rydell ve arkadaşları (2004) romantik kıskançlığın artmasıyla fazla bağlılığın ilişkili olduğunu; Andersen ve arkadaşları (1995) ile Bevan (2008) ilişkide memnuniyet azlığının artan kıskançlıkla ilişkili olduğunu; Dainton ve Gross (2008) romantik kıskançlığı başlatma ile artan memnuniyet düzeyinin ilişkili olduğunu belirtirler. Araştırmalar romantik kıskançlık ile kaygılı bağlanmanın ilişkili olduğunu belirtir (Guerrero 1998; İnce, 2009; Leak ve diğerleri, 1998; Sharpsteen ve Kirkpatrick 1997). Özellikle kaygılı bağlanma düzeyi yüksek olan bireylerin kaygılı bağlanma düzeyi düşük olan bireylere oranla yaşamlarında kıskançlık, endişe ve şüphe daha çoktur. Bu ilişki saplantılı bağlanma stili olan bireyler için daha güçlüdür (yüksek kaygılı bağlanma ve düşük kaçınmacı bağlanma). Son zamanlardaki araştırmalar kaygılı ve kaçınmacı bağlanmanın her ikisinin bireylerin romantik kıskançlık başlatma eğilimlerini yordadığını belirtir (Whitson ve Mattingly 2010).

2.2. İlgili Araştırmalar

2.2.1. Duygusal Partner İstismarı İle İlgili Çalışmalar

Duygusal istismar ile ilgili yapılan çalışmaların çoğunlukla ergenler üzerinde gerçekleştirildiği (Altunten, 2019; Cansız, 2020; Kağnıcı, 2020; İşmen, 1993; Şimşek, 2010; Uzun, 2002; Taşdelen, 1995), romantik ilişki ile ilgili yapılan çalışmaların ise çoğunlukla üniversite öğrencileri üzerinde gerçekleştirildiği (Atay, 2021; Karahisar, 2021; Korkmaz, 2020; Atılgan, 2020; Ergün, 2019; Soyer, 2019; Ulutaş, 2018; Akbaba, 2018; Utkan, 2016; Kılınçer, 2012; Kılınçer & Dost, 2014) dikkat çekmektedir. Türkiye’de evli bireylerin yaşadığı duygusal istismar ile ilgili yapılan çalışmaların sayıca daha az olduğu söylenebilir. Ayrıca yapılan çalışmaların daha çok kadınların yaşadığı duygusal istismar üzerine odaklandığı fark edilmiştir.

Flake ve ark. (2013), Brezilya’da yaptıkları araştırmada, üniversite öğrencilerinin yakın ilişkilerinde en fazla duygusal istismara (%76) maruz kaldığını, duygusal istismardan sonra cinsel istismarın geldiği görülmüştür. 18-67 yaş arası 155 kadınla Ankara ilinde yapılan bir çalışmada, kadınların %89’unun duygusal istismar türlerinden

birine hayatları boyunca en az bir defa maruz kaldıkları belirlenmiştir (Gülçür, 1996; akt., Karanis, 2016).

Öngün ve Ünsal (2018)'in araştırmasında, üniversite öğrencisi bireylerin flört ilişkilerinde psikolojik saldırganlığın yaklaşık %80, fiziksel saldırganlığın %20-30 ve cinsel saldırganlığın %10-15 olduğu varsayılmaktadır.

Hatunoğlu, Hatunoğlu ve Avcı (2014) araştırmasında, ülkemizde kadınların %44'ünün duygusal istismar mağduru olduğunu, duygusal istismar davranışlarından en fazla görülenin küfür ve ağır hakaret olduğunu, evlenmiş her 5 kadından 1'inin aşağılandığını ve küçük düşürüldüğünü, kadınların % 19'unun eş veya birlikte oldukları kişi tarafından korkutulup tehdit edildiğini bulmuştur.

Duygusal istismar üzerine yapılan geçmiş araştırmalar; kadınların erkeklere göre duygusal istismara daha çok maruz kaldığını göstermiş olsa bile (Shepard ve Campbell, 1992); yıllar geçtikçe ortaya çıkan araştırma sonuçları cinsiyetler arasında benzer yakın ilişki istismarı oranları rapor etmektedir (Archer, 2000). Yapılan araştırmalar (Anderson, 2010; Holtzworth ve Munroe, 2005; Sears ve ark., 2006) erkeklerin de kadınlar kadar romantik ilişkilerinde istismar mağduru olabildiğini ortaya koymaktadır (aktaran Abowitz ve ark., 2010). Benzer şekilde, Ehrensaft, Moffitt ve Caspi'ye (2004) göre, erkekler ve kadınlar neredeyse eşit oranlarda romantik ilişki istismarı uygulamaktadır.

2011 yılında Çin'de üç üniversitede yapılan flört şiddeti ve ruh sağlığı arasındaki ilişkiye dair bir araştırma sonucunda, fiziksel ve duygusal istismara maruz kalma oranı erkeklerde, cinsel istismara maruz kalma oranı ise kadınlarda daha yüksek bulunmuştur. Araştırma sonucuna göre istismara maruz kalan bireylerde depresyon, kendine zarar verme davranışları, özgüven düşüklüğü maruz kalmayan bireylere kıyasla daha yüksektir (Su, Hao, Huang, Xiao ve Tao, 2011).

Türkiye'nin farklı bölgelerde yaşayan üniversite öğrencileriyle yapılan çalışmada erkek öğrencilerin duygusal istismara başvurma oranlarının kadın öğrencilerinkinden daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Kemaloğlu, 2021).

Çay'ın (2006) 200 yetişkin kadınla yaptığı çalışmada kadınların %75'i duygusal istismara maruz kaldığını ifade etmiştir. Bu çalışmada kadınların bir başkası tarafından küçük düşürülmek, hakaret edilmesi, cinsellikleriyle ilgili etiketlemeler yapılması, düşüncelerinin değersiz görülmesi, yüksek sesle bağırılması gibi davranışları duygusal istismar olarak tanımladıkları görülmüştür. Hamile kadınlarla yapılan bir araştırmada, %99,1'i sözel/psikolojik şiddete maruz kaldığını bildirmiştir. Kadınların, şiddet

davranışları arasından en sık bağırma, eleştiri ve azarlamaya maruz kaldıkları bulunmuştur (Ayrancı, Günay ve Ünlüoğlu, 2002).

Dönmez, Şimşek ve Günay (2012) evli erkeklerin eşlerine yönelik şiddet uygulama durumunu, şiddet türlerini ve şiddet uygulamaya etki eden faktörleri incelemiştir. Araştırmada 25-49 yaş arası 254 kişiye ulaşılmıştır. Şiddeti ölçmek amacıyla Yeniden Gözden Geçirilen Çatışma Taktikleri Ölçeği kullanılmıştır. Bu araştırmaya göre evli erkeklerin eşlerine yönelik psikolojik şiddet uygulama sıklığı %93 olarak çok yüksek bulunmuştur. Ayrıca psikolojik ve fiziksel şiddetin aynı anda uygulanma oranı %35.9; psikolojik ve ekonomik şiddetin aynı anda uygulanma oranı %31.3; psikolojik ve cinsel şiddetin aynı anda uygulanma oranı %3.9 olarak karşımıza çıkmaktadır. En sık uygulanan psikolojik şiddet davranışları ise; bağırma, dışarı çıkmak için izin alma zorunluluğu ve korkutma olarak belirlenmiştir.

Evliliklerinin başlangıcından itibaren üç sene boyunca uyguladıkları ve/veya deneyimledikleri duygusal istismarın takibi yapılan 103 yeni evli çiftin örneklemini oluşturduğu bir başka çalışmada, duygusal istismarın vuku bulduğu bu ilişkilerde yaşanan tahribatın fiziksel istismara kıyasla daha ağır sonuçlara sahip olduğu kanısına varılmıştır (Lawrence ve ark., 2009).

Bilgili-Aykut, Bahar-Özvarış ve Akin (2016) aile içi şiddetin sıklığını incelediği bir araştırmasında araştırmaya katılanların %34'ünün eşlerinden psikolojik şiddet gördüğünü tespit etmiştir. Ayrıca bu araştırmaya göre çalışan kadınlar, birden fazla evlilik yapmış kadınlar, 18 yaşından önce evlenmiş kadınlar, gelirlerinin yetersiz olduğunu düşünen kadınlar eşlerinden daha fazla psikolojik şiddet görmektedir. Son olarak araştırma sonuçları psikolojik şiddet mağduriyeti sonucunda depresyon ve anksiyete problemlerinin ortaya çıktığını göstermektedir.

Jina ve arkadaşlarının (2012), 15-26 yaş arası 1293 kadın ile yaptıkları bir çalışmada partneri olan 1.293 kadından 189'u (%14,6) yaşamları boyunca yalnızca duygusal istismara maruz kalmıştır. Üç yüz altmış altı kadın (%28,3) yaşamları boyunca fiziksel ve/veya cinsel istismarla birlikte duygusal istismara maruz kalmış, 144'ü (%11,1) duygusal istismar olmaksızın fiziksel ve/veya cinsel istismara maruz kalmıştır. Kadınların neredeyse yarısı (n = 594, %45,9) yaşamları boyunca herhangi bir istismara maruz kalmamıştı. Yalnızca duygusal istismara uğrayan 189 kadından 174'ü (%92,1) son bir yıl içinde istismara maruz kalmıştı. Duygusal istismar olmadan fiziksel ve/veya cinsel şiddete maruz kalan grup daha azınlıkta olduğu belirlenmiştir. İntihar eğilimi, tek başına duygusal istismar deneyimiyle güçlü bir şekilde ilişkiliydi. Ancak fiziksel ve/veya cinsel

istismara ek olarak duygusal istismara maruz kalmanın, incelenen tüm olumsuz zihinsel sağlık sonuçlarının olasılığını önemli ölçüde artırdığı bulgusuna ulaşılmıştır. Bu bulgular, fiziksel ve/veya cinsel istismarla birlikte duygusal istismar deneyiminin dinamiklerinin, yalnızca tek bir istismar türü deneyiminden açıkça farklı olduğunu güçlü bir şekilde ortaya koymaktadır. Ayrıca intihar eğilimini ele alan çalışmalara baktığımızda (Chowdhary ve Patel, 2008; Naved ve Akhtar, 2008; Tadege, 2008; Yoshihama ve diğerleri, 2009), duygusal olarak istismara uğrayan kadınlarda (fiziksel ve/veya cinsel ilişki olsun ya da olmasın), duygusal istismara maruz kalmayan kadınlara kıyasla intihar eğilimi olasılığı daha yüksek olduğu görülmüştür. İntihar eğilimi ile yalnızca fiziksel ve/veya cinsel istismar deneyimi arasında herhangi bir ilişki bulunamamıştır

Bir DSÖ çalışma raporu, standartlaştırılmış nüfusa dayalı anketler kullanılarak toplanan 15 bölgeden veriler sundu. Yaşam boyu fiziksel veya cinsel partner şiddetinin yaygınlığının %15 ila %71 arasında olduğu bulunmuştur (Garcia-Moreno, Jansen, Ellsberg, Heise ve Watts, 2006). Aşağılama, korkutma, tehdit etme ve kontrol etme davranışı gibi çeşitli eylemleri içeren duygusal istismarın düzeylerini ölçen ve yayınlayan çalışma sayısı daha azdır. Çeşitli nüfus kaynakları ve alt gruplar kullanılarak yapılan duygusal istismar yaygınlığı tahminleri uluslararası olarak %9 ila %70 arasında değişmektedir (Bonomi, Anderson, Cannon, Slesnick ve Rodriguez, 2009; Chowdhary ve Patel, 2008; Coker, Smith, McKeown ve King, 2000; Deyessa ve diğerleri, 2009; Dude, 2011; Kramer, Lorenzon ve Mueller, 2004; Le Franc, Samms-Vaughan, Hambleton, Fox ve Brown, 2008; Ludermir, Lewis, Valongueiro, de Araújo Araya, 2010; Perales ve diğerleri, 2009; Ruiz-Perez, Plazaola-Castano ve del Rio-Lozano, 2007).

Iqbal ve Fatmi (2018) tarafından Pakistan'da 15-49 yaş arası 3.666 kadın ile duygusal ve fiziksel şiddetin yaygınlığını belirlemek amacıyla yapılan çalışmada şiddeti tespit etmek için Straus, Hamby, Boney - McCoy ve Sugarman (1979) tarafından geliştirilen Çatışma Taktikleri Ölçeği kullanılmıştır. Araştırma sonuçlarında duygusal istismar riskinin; yaştan artması, eğitim durumunun düşük olması, eşinin alkol alması ve ailenin sosyoekonomik durumunun düşük olması durumunda daha yüksek olduğu bulgusuna ulaşılmıştır.

Leisring (2013), 348 üniversiteli kadın ile yaptığı bir çalışmada duygusal istismarın çok yaygın olduğunu; kadınların %95'inin romantik partnerine karşı en az bir duygusal istismar eylemi gerçekleştirdiğini bulgusuna ulaşmıştır. Kadınların yüzde doksan üçü en az bir kontrol eylemi gerçekleştirdi. Yüzde 59'u en az bir aşağılama eylemi gerçekleştirdi ve %35'i en az bir baskı/gözdağı eylemi gerçekleştirdi. Daha az yaygın

olmakla birlikte, kadınların %30,5'i en az bir fiziksel saldırı eylemi gerçekleştirdi. Pek çok kadın, partnerlerinin duygusal acılarına misilleme olarak fiziksel ve duygusal istismara başvurduğunu bildirdi. Hafif fiziksel saldırganlık uygulayan kadınların %30'undan fazlası ve ciddi fiziksel saldırganlık uygulayan kadınların %40'ından fazlası bu nedenle saldırganlık yapmaktadır. Bu, Baker ve Stith'in (2008) partnerlerin psikolojik saldırganlığının kadınların fiziksel saldırganlık kullanımının bir yordayıcısı olduğunu belirten bulgularıyla uyumludur.

Yoshihama, Horrocks ve Kamano (2009) tarafından Japonya'da yaşları 18 ile 49 arasında değişen 1371 kadın ile yapılan bir çalışmada en sık bildirilen duygusal istismar türleri, partnerin kadına hakaret etmesi veya kendisini kötü hissetmesine neden olması (%27,8) ve kadını korkutması veya korkutması (%16,8) idi. Genel olarak katılımcıların %43,9'u bir tür duygusal istismar yaşadığını bildirdi. Kadınların önemli bir kısmının (%30,3) fiziksel veya cinsel şiddete maruz kalmadan duygusal istismara maruz kaldığı, %13,6'sının hem fiziksel hem de cinsel şiddete ve duygusal istismara maruz kaldığı bulgusuna ulaşılmıştır. Fiziksel veya cinsel şiddete maruz kalan kadınların çoğu (%89,3) aynı zamanda duygusal istismara da maruz kalmıştır. Katılımcıların yalnızca %1,5'i duygusal istismar olmaksızın fiziksel veya cinsel şiddet bildirmiştir; bu da partnerlerin fiziksel veya cinsel şiddeti ile duygusal istismarın sıklıkla birlikte meydana geldiğini göstermektedir.

Romantik ilişkilerde duygusal istismarın nedenleri konusunda çok az sistematik araştırma yapılmıştır. Shorey, Febres, Brasfield ve Stuart (2011) tarafından yürütülen bir çalışmada üniversiteli kadınlara, romantik partnerleriyle yaşadıkları en sıkıntılı/sıkıntılı sözlü anlaşmazlıklarda psikolojik saldırganlığa başvurmalarının nedenleri soruldu. Kadınların psikolojik saldırganlık sergilemesinde en sık bildirilen nedenin öfke olduğunu buldular.

Carney ve Barner (2012) tarafından yapılan bir meta-analitik inceleme, yakın partner şiddetinin üç yönünü incelemiştir: duygusal istismar, cinsel zorlama ve ısrarla takip/takıntılı davranış. Duygusal istismarın yaygınlık oranları yüksekti; ortalama %80 civarındaydı; Kadınların %40'ı ve erkeklerin %32'si dışavurumcu saldırganlık bildirdi ve kadınların %41'i ve erkeklerin %43'ü zorlayıcı kontrol bildirdi.

Black ve arkadaşlarının Ulusal Yakın Partner ve Cinsel Şiddet Araştırması'ndan (NISVS) elde edilen bulgular (2011), Amerikalıların yaklaşık yarısının hayatları boyunca bir partner tarafından duygusal istismara maruz kaldıklarını bildirdiklerini buldu. Psikolojik saldırganlık, hem ifade edici saldırganlığa (örneğin isim takmak) hem de

zorlayıcı kontrole (örneğin izolasyon taktikleri veya zarar verme tehditleri) dayalı soruların birleştirilmesiyle ölçülmüştür. Yakın partnerden kaynaklanan psikolojik saldırganlık kadınların %48,4'ü, erkeklerin ise %48,8'i tarafından bildirildi. Sonuç olarak, duygusal istismar YPŞ'nin en yaygın biçimi gibi görünmektedir

Heise, Pallitto, Moreno ve Clark (2018) tarafından 10 Ülkede 15-49 yaş arasındaki 24.097 kadın ile yapılan bir çalışmada tüm vakalarda en sık bildirilen duygusal istismar eyleminin “hakarete uğramak ya da kendini kötü hissettirmek” olduğu görülmüş, en az görülen davranışın ise “kendinize ya da değer verdiğiniz birine zarar vermekle tehdit etmek” olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Araştırma sonucunda kadınlar arasındaki çeşitli fiziksel ve zihinsel sağlık sorunları ile duygusal istismar arasında kademeli bir ilişki olduğu görülmüştür. Bu ilişkinin fiziksel veya cinsel partner şiddeti kontrol altına alındıktan sonra bile devam etmesi, duygusal istismarın tek başına kadınların sağlığı ve refahı üzerinde zararlı etkileri olabileceğini öne süren literatüre katkıda bulunuyor (A B Ludermir, Schraiber, D'Oliveira, Franca-Junior, & Jansen, 2008; Ruiz-Perez ve Plazaola-Castano, 2005; Wagner ve Mongan, 1998; Yoshihama ve diğerleri, 2009).

Alsawalqa, Sa'deh ve Alrawashdeh (2021) tarafından Ürdün'de 19-74 yaş arasındaki 1003 evli erkek ile yapılan bir çalışmada yaş ve evlilik süresi arttıkça duygusal istismarın azaldığını göstermektedir. Araştırmada Duygusal İstismar Anketi (Waltz, Rushe ve Gottman, 1994) kullanılmıştır. Çalışma, aşk nedeniyle evlenen kişilerde görücü usulü evlenen kişilere göre duygusal istismarın daha yüksek olduğunu göstermektedir. Evli erkekler, eşlerinin sırlarını ve kişisel bilgilerini ifşa etmesi veya diğer insanlara kendilerinde bir sorun olduğunu söylemesi, onlarla alay etmesi ve onları diğer partnerleriyle olumsuz bir şekilde karşılaştırmasıyla, duygusal istismar içeren ilişkilerde en yaygın duygusal istismar biçimlerinden biri olarak aşağılamayı bildirdiler. Ayrıca katılımcılar, eşlerinin inadına kendilerini incitecek şeyler söylediğini, kendilerini kötü hissettiren şeyler yapmaya ikna ettiklerini ve aşklarının gerçek olup olmadığını sıklıkla sorguladıklarını bildirdi. Ayrıca tartışmalar sırasında eşlerinin kendilerini fiziksel olarak tehdit ettiğini de belirtmişlerdir. Bu çalışmadaki katılımcıların mülke zarar verme yoluyla duygusal istismarı çeşitli davranışları içermektedir; En önemlisi, kadınlar kocalarının değerli veya değerli eşyalarını kırmakla ve değer verdikleri insanlara zarar vermekle tehdit ettiği görülmektedir. Literatürde evli erkeklerle yapılan çalışmaların sayıca az olduğu göz önünde bulundurulursa bu çalışmanın sonuçlarının önemli bir bulgu olduğu söylenebilir.

Francis ve Pearson (2019) tarafından Birleşik Krallıkta 16-19 yaş arası 171 ergen üniversite öğrencisiyle ergenlerin duygusal istismarın uyarı işaretlerine karşı tutumlarını ve bunlara verdikleri tepkileri araştıran bir çalışmada erkeklerin istismar davranışlarını kadınlara göre daha kabul edilebilir olarak algıladıkları bulgusuna ulaşıldı. Katılımcılar uyarı işareti davranışlarına ilişkin 20 ifadeyi içeren amaca yönelik tasarlanmış bir anketi doldurdu. Ergenler, daha ciddi olarak değerlendirdikleri davranışlar için bile, istismarın uyarı işaretlerine pasif veya belirsiz tepkiler verme eğilimindeydiler. Kişisel aşağılamanın en ciddi/en az kabul edilebilir olarak algılanan duygusal istismar alanı olduğu sonucuna ulaşıldı. Erkeklerle karşılaştırıldığında kadınların hem uyarı işareti davranışlarını daha az kabul edilebilir olarak değerlendirdiğini hem de en iddialı yanıtları önerdiklerini buldu; bunun da kadınların uyarı işaretlerine nasıl uygun şekilde yanıt verecekleri konusunda daha bilinçli olduklarını gösterdiği düşünülmektedir. Ergenlerle yapılan bu çalışmanın sonuçları ergenlerin duygusal istismar davranışları konusunda bilinçlendirilmelerinin yetişkinlik döneminde yaşanacak duygusal istismarı önleme konusunda etkili olabileceği düşünülmektedir.

2.2.1.1. Duygusal Partner İstismarı ve Duygusal Bağımlılık Arasındaki İlişki İle İlgili Çalışmalar

Duygusal partner istismarı ile duygusal bağımlılık arasındaki ilişkiyi inceleyen bir araştırma yapan Bell ve arkadaşları (2020), Orta Batı Üniversitesinde 119 kadın lisans öğrencisiyle yaptıkları bir çalışmada örneklemin %96,4'ü psikolojik flört saldırganlığı mağduriyeti öyküsü bildirdiğini belirtmiştir. Psikolojik flört saldırganlığı, duygusal bağımlılık haricinde diğer çalışma değişkenlerinin her biri ile anlamlı derecede pozitif bir ilişki gösterdiği, beklentilerin aksine duygusal bağımlılığın, kadınların gerçekleştirdiği fiziksel veya psikolojik flört saldırganlığıyla anlamlı düzeyde ilişkili olmadığı sonucuna ulaşıldı. Psikolojik flört saldırganlığı ile ilişki bir ilişki bulunmasa da duygu düzensizliği konusunda düşük puanlara sahip olanlar arasında, duygusal bağımlılık ile kadınların gerçekleştirdiği fiziksel flört saldırganlığı arasında pozitif bir ilişki olduğu bulgusuna ulaşıldı.

Kişilerarası bağımlılık ve duygusal istismar arasındaki ilişkiyi ele alan çalışmalara baktığımızda Kemaloğlu (2021) üniversite öğrencileriyle yaptığı bir çalışmada romantik ilişkilerde duygusal istismar, kişilerarası bağımlılık ve romantik ilişki kalıp yargıları arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Araştırmanın çalışma grubu, Türkiye'nin farklı bölgelerinde yaşayan, romantik bir ilişkisi olan, 18 ve 28 yaş aralığında bulunan, 243

üniversite öğrencisinden oluşmaktadır. Araştırmada Duygusal Taciz Ölçeği, Kişiler Arası Bağımlılık Ölçeği ve Romantik İlişki Kalıp Yargıları Tutum Ölçeği kullanılmıştır. Araştırmaya göre duygusal istismarın bütün alt boyutları (tecrit, aşağılama, cinsel taciz, mala zarar verme) , kişilerarası bağımlılıkla anlamlı düzeyde ilişkilidir. Aynı erkeğin baskın ve girişken, kadının kabul edici olduğu romantik kalıp yargıları ile duygusal istismar arasında anlamlı düzeyde pozitif ilişki bulunmuştur. Aynı araştırmaya göre romantik ilişki kalıp yargıları, psikolojik istismarı toplam varyansının %11.3'ünü açıklamaktadır. Kişilerarası bağımlılık ise duygusal istismarın alt boyutlarından cinsel tacizin toplam varyansının %3.2'sini açıklamaktadır.

Bornstein (2006) ise yaptığı araştırmada, aile şiddet ve bağımlılık arasındaki ilişkiyi incelemiştir ve bağımlılığı aile içi şiddetin çok önemli bir değişkeni olarak görmektedir. Sonuçlara göre kadınlarda ekonomik bağımlılık ve erkeklerde duygusal bağımlılık ev içi partner istismarını artırmaktadır. İstismara uğramış partnerin bu yüksek bağımlılığı ilişkiyi bitirme ihtimalini azaltmaktadır. Yani aslında kişilerarası bağımlılığın bu türleri aile içi şiddete izin vermekle kalmayıp bu ilişkiyi bitirme oranını da azaltmaktadır.

Kane, Staiger ve Ricciardelli (2000) ise yürüttükleri araştırmada aile içi şiddetin kabul edilebilirliği, saldırganlık ve kişiler arası bağımlılık arasında ilişkileri incelemeyi amaçlamışlardır. Araştırmaya partnerine yönelik şiddet uygulayan 23 kişi, 30 futbolcu ve 30 toplum gönüllüsü olmak üzere toplamda 83 erkek katılmıştır. Futbolcu ve toplum gönüllüsü grup karşılaştırma grupları olarak ele alınmıştır. Araştırma bulguları kadın partnerlerine şiddet uygulayan grubun diğer iki karşılaştırma grubuna göre daha saldırgan ve daha bağımlı olduğu ortaya koymuştur. Bir diğer bulgu ise her üç grup için de kadın partnerlere yönelik şiddete düşük tolerans gösterdiği olmuştur. Araştırmanın sonuçları kadına yönelik şiddet konusunda saldırganlık ve bağımlılık alanlarının önemi hakkında literatüre katkı sağlamıştır.

2.2.1.2. Duygusal Partner İstismarı ve Duygusal Kıskançlık Arasındaki İlişki İle İlgili Çalışmalar

Literatürde duygusal partner istismarı ile duygusal kıskançlık arasındaki ilişkiyi inceleyen çalışmaların sayısı oldukça düşüktür. Çalışmaların genellikle yakın partner şiddeti ve romantik kıskançlık değişkenlerini incelediği görülmüştür. Duygusal istismar ve kıskançlık arasındaki ilişkiyi inceleyen çalışmalara baktığımızda ise Demirtaş, Sümer ve Fincham, (2017) tarafından yapılan çalışma sonuçları, kadın üniversite öğrencilerinin

duygusal istismar olarak en çok kıskançlığı deneyimlediği ve onu istismar olarak algılamadıkları, ilişkide kontrol sağlama olarak yer alan kıskançlığın, yaygın bir şekilde “seven kıskanır” söylemini açıkça gösteren ve istenen bir davranış olarak algılandığını göstermiştir. Yapılan bir araştırmaya göre, genç kadınlar en yüksek izolasyon oranlarını tecrübe etmekte ve kadınların genel mala zarar verme deneyimlerinin, erkeklerden önemli ölçüde yüksek olduğu görülmektedir (Karakurt ve ark., 2013).

Ponti, Ghinassi ve Tani (2019) İtalya'da romantik ilişkilerde narsizm ile psikolojik şiddet davranışları arasındaki ilişkide romantik kıskançlığın aracı rolünü incelemişlerdir. Bu araştırmanın sonuçlarına göre narsizm türlerinden teşhirci/büyüklenmeci narsizm psikolojik şiddet davranışlarıyla doğrudan ilişkiliyken; kırılğan narsizm psikolojik şiddet davranışlarıyla romantik kıskançlık aracılığı ile dolaylı olarak ilişkilidir.

Leisring (2013), 348 üniversiteli kadın ile yapılan bir çalışmada kadınların kısıtlayıcı yutkunma eyleminde en sık onaylanan nedenleri kıskançlık, stres, duygusal acıya misilleme yapmak, partnerin dikkatini çekmek ve öfkeydi. Kadınların aşağılamaya yönelik en yaygın olarak onaylanan nedenleri stres, duygusal acıya misilleme olarak öfke ve kıskançlıktı. Kadınların tahakküm/gözdağı verme konusunda en sık onayladığı nedenler öfke, duygusal acıya misilleme, stres ve bir tartışmayı kazanmaktır.

Çoban, Kızılca-Çakaloz ve Irmak (2020) üniversite öğrencilerinin flört şiddeti davranışlarına yönelik görüşleri ile ilgili bir araştırma yapmıştır. Bu çalışmada en çok görülen flört şiddet türünün psikolojik şiddet olduğu belirlenmiştir. Araştırmaya göre psikolojik şiddet davranışları cinsiyete göre anlamlı düzeyde farklılaşmakta ve erkekler psikolojik şiddet davranışını daha çok göstermektedir. Araştırma flört ilişkisinde en sık tartışma nedenini “kıskançlık” olarak belirlemiştir.

Türkiye’de, 97 üniversite öğrencisinin katılımı ile gerçekleşen başka bir çalışmada gençlerin %12,4’ünün ilişkilerinde, son bir yıl içinde flört şiddetine uğradıkları bulgusu tespit edilmiştir. Aynı çalışmada, en çok rastlanan psikolojik şiddet davranışının %71.4 ile kıskançlık olduğu ortaya konmuştur (Aslan vd., 2008).

Mayorga (2012), tarafından Peru’da 25-59 yaş arasındaki 192 kadın ile yapılan bir çalışmada erkeklerin kıskançlığı duygusal istismar için bir risk faktörü olarak bulunmuştur; bu, özellikle Peru gibi geleneksel ülkelerde, erkeklerin kadınları kontrol etmesinin onlara karşı şiddeti tetiklediği anlamına gelir (INEI, 2006, Insua&Vidal, 2006; Klevens ve diğerleri, 2007; Pisspa, 2002; Vaiz &Spano, 2004). Bu sonuçlar, erkek otoriterliğinin duygusal istismar için büyük bir risk olduğunu (INEI, 2006) ve zorlayıcı kontrolün eş istismarında önemli bir dinamik olduğunu doğrulamaktadır (Stark, 2007).

Bu araştırmanın sonucuna göre duygusal istismar için erkeklerin atılganlığının koruyucu bir faktör olduğunu, duygusal dengesizliklerinin ve kıskançlıklarının ise risk faktörleri olduğunu gösterdi.

Romantik kıskançlığın yakın partner şiddeti ile ilişkisinin incelendiği çalışmalara baktığımızda Sunday, Kline, Labruna, Pelcovitz, Salzinger ve Kaplan (2011) tarafından yapılan araştırma ergenlik döneminde aileleri tarafından fiziksel istismara uğradığını ifade eden genç yetişkinlerle yapılan bir araştırmada, partnerin kıskançlık ve duygu kontrolünün sözel istismarın önemli bir yordayıcısı olduğu bulunmuştur. İstismar geçmişi olanların diğerlerine kıyasla daha fazla fiziksel şiddet ve sözel saldırganlığa sahip olduğu bulgular arasında yer almaktadır.

Yapılan başka bir araştırmada fiziksel flört şiddetinin üniversite öğrencisi kadın ve erkekler açısından benzer veya farklı nedenlerinin olup olmadığı araştırılmıştır. Sonuçlara göre hem kadınlar hem de erkekler arasında iletişim zorlukları ve kendini savunmanın fiziksel şiddetin en önemli nedenlerinden olduğu bulunmuştur. Kıskançlık (14.31 oranında) kadınlar tarafından flört şiddetinin nedenleri arasında en sık ifade edilen üç kategoriden birisi olmuştur (Elmqvist ve diğerleri, 2014).

Bedir'in (2021) romantik ilişkilerde şiddete maruz kalan bireylerin algıları üzerine yapmış olduğu araştırmasında partner şiddetinin nedenlerini katılımcılar sırasıyla; kıskançlık(%32,3), kontrol altına alma isteği(%25,8), aldatmış olmak(%13,1), alkol kullanmak(%9,7), güven duymamak(%6,4) ve psikolojik rahatsızlık(%6,4) olduğunu ifade etmişlerdir. Araştırmada katılımcıların birçoğu şiddetin kişisel nedenini kıskançlık(%32,3) olarak ifade etmesi dikkat çekicidir.

Kızmaz'ın (2006) yapmış olduğu bir araştırmaya göre şiddetin ortaya çıkmasındaki sebepler; çiftler arasında kıskançlık görülmesi, ekonomik problemler ve çiftlerin anlayışsız bir kişilik yapısı edinmesinden kaynaklandığı ortaya konmuştur.

Tunç (2015), araştırmasında romantik ilişkilerde istismar ile ilişki doyumu, affetme ve kıskançlık düzeyi arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Araştırmaya 335 üniversite öğrencisi katılmıştır. Sonuca bakıldığında; kıskançlık ve durumu affetme boyutu ile istismar arasında ilişki saptanmıştır. İlişkinin yönü negatiftir.

Evrimsel bakış açısına göre kıskançlığın değerlendirildiği bir başka çalışmada ise evli çiftler arasında yaşanan tartışmaların ve çatışmanın sıklıkla kıskançlık kaynaklı olduğu, erkeğin kazandığı geliri ailesine ayırmaması nedeniyle kıskançlığın ortaya çıktığı, kıskançlıktan kaynaklı olarak erkeklerin daha fazla şiddet davranışı sergilediği, erkeklerin eşinin yaşı küçüldükçe kıskançlık davranışlarının arttığı, bu durumun ise

karısının kendisini aldatacağını düşünmesiyle ilgili olduğu ifade edilmiştir (Stieglitz, Gurven, Kaplan ve Winking, 2012).

Benzer şekilde evrimsel bakış açısına dayalı başka bir araştırmada ise kıskançlığın evlilik doyumu ile pozitif yönde bir ilişkisi olduğu, kıskançlığın bu nedenle her kültürde yer aldığı çünkü kıskançlığın eşe olan bağlılığın bir göstergesi olduğu, birbirlerine karşı olan sevginin beslenmesine yardım ettiği, cinsel kıskançlığın evlilikte duygusal kıskançlığa göre daha önemli olduğu ifade edilmiştir (Rebello, Junior ve Brito, 2014). Romantik kıskançlık kendisini bazen şiddet davranışıyla da gösterebilir.

Foran ve O’Leary (2008) öfke kontrolü ve kıskançlığın yakın partner şiddeti ve alkol kullanımı ile ilişkisini incelemiştir. Araştırma sonuçlarına göre öfke kontrolü olan ancak kıskanç erkeklerin riskli grup içerisinde yer alsalar bile eşlerine şiddet uygulamadığı ancak kıskançlığın tek başına partner şiddetiyle ilişkisi olduğunu, bu nedenle kişilik özelliği olsun ya da olmasın kıskançlığın tek başına şiddet davranışına sebep olduğunu ifade etmiştir.

2.2.2. Duygusal Bağımlılık İle İlgili Çalışmalar

Literatürde bağımlılığı ve kişilerarası bağımlılığı araştıran çok sayıda araştırma bulunsu da romantik ilişkilerde duygusal bağımlılığı inceleyen sınırlı çalışma bulunmaktadır. Türkiye’de yapılan çalışmalardan birisinde Cirhinlioğlu, Kindap Tepe ve Cirhinlioğlu (2017), psikolojik sıkıntılar, benlik saygısı, duygusal bağımlılık ve evlilik uyumu arasındaki ilişki incelenmiştir. Bu çalışmada, Türkiye’de 40 farklı ilde yaşayan 466 evli bireyden oluşan bir örnekleme, duygusal bağımlılığın, kadınlarda ve erkeklerde evlilikteki uyumu olumlu yönde yordadığı bulunmuştur. Araştırmanın gelir durumuna göre sonuçları incelendiğinde düşük gelirli bireylerin evlilik uyumu ve duygusal bağımlılık düzeylerinin orta ve yüksek gelirli bireylerle kıyaslandığında daha düşük olduğu bulunmuştur. Eğitim durumu değişkenine göre sonuçlar incelendiğinde ise lisans ve yüksek lisans derecelerine sahip bireylerin evlilik uyumu daha yüksek, ilkökul ve ortaokul eğitim düzeyine sahip bireylere göre duygusal bağımlılık düzeyi daha düşük çıkmıştır. Çalışmanın sonucuna göre duygusal bağımlılık ile evlilik doyum düzeyi arasında bir ilişki olduğu bulunmuştur. Bu sonuçlar ile birlikte, duygusal bağımlılık düzeyinin evlilikteki uyum düzeyini olumlu etkilediği ve ilişkide bağlılığı etkilediği bilinerek, diğer araştırmacıların bulgularını desteklemişlerdir (Ferguson, 1993, RusbultandVerette, 1991; Rusbult et all., 1991; SabatelliandCecil-Pigo, 1985). Araştırma

sonuçlarına genel olarak bakıldığında ilk olarak duygusal bağıllık düzeyi daha yüksek olan eşlerin, birbirine daha fazla uyum sağlamaya eğimli oldukları görülmüştür. İkinci olarak duygusal bağımlılık düzeyi daha yüksek olan eşler birbirleriyle daha fazla etkili iletişim kurmuşlardır. Üçüncüsü duygusal bağımlılığı yüksek eşler, evlilikteki sorunlarını duygusal bağımlılığı daha düşük eşlere göre etkili bir şekilde çözmüştür (Cirhinlioğlu, Kindap Tepe ve Cirhinlioğlu, 2017).

Lemos ve Vasquezand Roman Calderon'un (2019) 98 üniversite öğrencisiyle yaptıkları bir çalışmada ise, endişeli, depresif ve dürtüsel semptomlar ile duygusal bağımlılık arasındaki ilişki incelenmiştir. Yalnız kalma korkusunun ayrılık ile ilişki olduğunu ve bunun da plan değişikliğine, duygusal ifade arayışına ve dikkat çekme arayışına yol açtığı bulunmuştur. Duygusal bağımlı bireylerin, dürtüsellik ve ayrılık kaygısının dikkat çekmeye çalışma davranışına yol açtığı bulunmuştur. Bu çalışmaya göre duygusal bağımlılığın bileşenleri ve belirtileri, anksiyete, depresyon ve dürtüsellik olup, duygusal bağımlı bireylerin depresif semptomolojiye sahip olduğu; yalnız kalma korkusunu, depresyonu veya kaygıyı yaşayabileceklerinden söz edilmiştir. Bu bağlamda, duygusal bağımlılık düzeyi yüksek olan kişilerin psikolojik olarak ek zorluklar yaşadığından söz edilebilir. Aynı şekilde bu zorluklardan kaçınmak için veya kaygı seviyesini azaltmak için romantik ilişki kurma ihtiyacında olabilecekleri düşünülebilir.

Reed (2001), İspanyol erkeklerde bağlanma stilleri, duygusal bağımlılık ve maçoluk arasındaki ilişkiyi inceleyen bir araştırma yapmıştır. Araştırmanın örneklemini bir toplum kolejinde öğrenim gören öğrenciler, göçmen vatandaşlık gruplarında gönüllü katılımcılar ve Teksas'ta polis memurluğu yapan İspanyol erkekler oluşturmaktadır. Araştırma sonuçlarına göre kaçınmacı bağlanan İspanyol erkekler güvenli ve güvensiz/kaygılı bağlanan İspanyol erkeklere göre daha yüksek seviyelerde maçoluk gösterdiği bulunmuştur. Güvensiz/kaçınmacı bağlanan İspanyol erkekler daha düşük düzeyde duygusal bağımlılık bildirmişlerdir. Ayrıca katılımcıların duygusal bağımlılık düzeylerinin medeni duruma göre anlamlı bir şekilde farklılaştığı; evli katılımcıların bekar ve boşanmış katılımcılara göre duygusal bağımlılık düzeylerinin daha yüksek olduğu bulunmuştur.

Alonso-Arbiol ve diğerleri (2002) duygusal ve araçsal bağımlılığı tahmin etmek için cinsiyet, cinsiyet rolleri ve bağlanma stillerini incelemiştir. Araştırmaya 602 öğrenci katılmıştır. Yapılan analizler sonucunda kadınların duygusal ve araçsal bağımlılık puan ortalamaları erkeklere göre daha yüksek bulunmuştur. Ancak cinsiyet farklılıklarına psikolojik maskülenlik ve feminenlik değişkenleri aracılık etmiştir. Bağlanma stilleri alt

boyutlarından kaygılı bağlanma duygusal ve araçsal bağımlılıkla; saplantılı derecelendirme duygusal bağımlılıkla ve kaçınan bağlanma alt boyutu korkulu derecelendirme ve araçsal bağımlılık ile ilişkili bulunmuştur. Bağımlılığın tahmin edilebilmesi için bağlanma boyutları ve cinsiyet rolleri birlikte analiz edildiğinde; duygusal bağımlılığın kaygılı bağlanma ve feminenliğin bir işlevi olduğu görülürken araçsal bağımlılığın kaygılı ve kaçınan bağlanma ile maskülenliğin bir işlevi olduğu bulgusuna ulaşılmıştır.

Lemos ve ark. (2012)'nın yürüttüğü araştırmanın amacı ise duygusal bağımlılık gösteren bireyleri ayırt eden bilişsel çarpıtmalarını ortaya koymaktır. Duygusal bağımlılığı olan kişiler duygusal ihtiyaçlarını romantik aşklarıyla ilişkili olarak -meli malı düşüncelerle haklı göstermekte ve eşlerine hızlı bir şekilde ulaşmalarını sağlayan kontrol ağırlıklı bilgi süreci oluşturmaktadırlar. Duygusal bağımlılığı olan bireylerin bilgi işleme sürecinde yani bilişsel çarpıtmalarında anlamlı farklılıklar bulunmuştur. 15 bilişsel çarpıtmalardan 12'sinin karşılaştırılan gruplar arasında duygusal bağımlı olan bireylerin ölçüm puanlarında anlamlı olarak farklılıklar olduğu görülmüştür. Filtreleme, aşırı genelleme, akıl okuma, duygusal çıkarım, hatalı kontrol, -meli malı düşünceler ve hatalı çıkarım kategorisindeki bilişsel çarpıtmalarda duygusal bağımlı bireylerin puanları anlamlı bir şekilde farklı çıkmıştır.

Bağımlılığın psikolojik bozukluklarla ilişkisini inceleyen çok sayıda araştırma mevcuttur. Bağımlı kişilik özellikleri ile kaygı bozuklukları (Myers, Dilks, &Marceaux, 2007; S. H. Stewart, Knize, &Pihl, 1992), yeme bozuklukları (Pritchard&Yalch, 2009), intihar eğilimi (Bornstein, 2012; Laget vd., 2006) pozitif yönde ilişkili bulunmuştur. Yapılan çalışmalar arasında en çok bağımlılık ile depresyon ilişkisini inceleyen araştırmalara rastlanmaktadır. Nietzel ve Harris'in (1990), bağımlılık ve otonominin depresyon ile ilişkisini inceledikleri çalışmalarında, çeşitli gruplar arasında bağımlılık düzeyi ve depresyon düzeyi arasında ilişkinin meta-analizinde pozitif yönde anlamlı düzeyde ilişkiler ($r = .19$, $r = .33$) bulunmuştur.

Bağımlılığın ilişkilerdeki bir türü olan ilişki bağımlılığı ya da kişilerarası bağımlılık ile ilgili yapılan çalışmalardan bazıları incelendiğinde ise Birtchnell ve Kennard (1983) yaptığı çalışma ile evlilikteki cinsiyet rol kalıpları ile bağımlılık arasındaki ilişkiyi araştırmıştır. Bu çalışmada evlilikte geleneksel cinsiyet rol kalıplarına uygun davranan 130 ve geleneksel rol kalıplarına uygun davranmadığını ifade eden 46 evli kadının bağımlılık alt ölçeği puanları ile Minnesota Çok Yönlü Kişilik Envanteri puanlarını karşılaştırmıştır. Geleneksel evlilik rol kalıbına uygun davranan kadınların

bağımlılık puanları ile geleneksel evlilik rol kalıbına uygun davranmayan kadınların bağımlılık puanları arasında anlamlı farklılık bulunmuştur.

Yine Carr ve Cullen (1999) bu konu ile ilgili yaptıkları çalışmada ilişki bağımlılığı yüksek bireylerin benlik saygılarının, ilişki bağımlılığı düşük bireylere göre daha düşük olduğunu ortaya koymuştur.

Mukba (2013) ise üniversite öğrencilerinde ilişki bağımlılığını incelediği çalışmasında ilişki bağımlılığı ölçeğinden yüksek puan alan üniversite öğrencilerinin, benlik saygısına yönelik algılarının düşük olduğu ve bu biçimde kişilerarası ilişkilerinde daha bağımlı hale gelebildikleri sonucunu belirlemiştir.

2.2.2.1. Duygusal Bağımlılık ve Duygusal Kıskançlık Arasındaki İlişki İle İlgili Çalışmalar

Literatürde duygusal bağımlılık ve duygusal kıskançlık ile ilgili yapılan çalışmalara bakıldığında ise oldukça az araştırmanın olduğu görülmüştür. Bu konuda yapılan çalışmaların sonuçlarına baktığımız zaman ise Arbinaga ve diğerlerinin (2021) yürüttükleri çalışmada duygusal bağımlılığın çiftlerde şiddet, kıskançlık ve çelişkili cinsiyetçilik üzerindeki etkisini ortaya koyulmuştur. Bu araştırmaya romantik ilişkiye sahip ergenlik dönemindeki 234 öğrenci katılmıştır. Katılımcıların %40,6'sı yüksek duygusal bağımlılık gösteren grup içerisinde yer alırken %14,5'i aşırı duygusal bağımlılık gösteren grupta yer almıştır. Ayrıca cinsiyet açısından erkek ergenlerin duygusal bağımlılık puan ortalamaları kızlardan daha yüksek bulunmuştur. Yordayıcı değişkenler incelendiğinde kıskançlığın duygusal bağımlılık üzerinde en büyük yordayıcı ve ana açıklayıcı olduğu bulgusuna ulaşılmıştır.

Yapılan başka bir çalışmada ise duygusal bağımlılığın bireylerde kıskançlık düzeyini etkileyen en önemli ilişkisel faktörlerden biri olduğu görülmüştür. Partnerlerin katılımından bağımsız olarak, bir ilişkiye nispeten bağımlı olan kişilerin, partnerlerinin başka birisine ilgi göstermesi durumunda ilişkilerine ilişkin kıskançlık yaşama olasılığı daha yüksektir (Berscheid ve Fei, 1977; Buunk, 1982)

Perles, Martin ve Canto (2019) İspanya'nın güneyindeki 14-19 yaşları arasındaki 296 ergen lise öğrencisi ile yaptıkları çalışmada duygusal bağımlılık ile psikolojik saldırganlık ve fiziksel saldırganlık arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Bu araştırma sonuçlarında erkeklerde bağımlılık ile psikolojik saldırganlık ve hafif fiziksel saldırganlık arasında pozitif bir ilişki bulunmuştur. Kızlarda ise duygusal bağımlılığın aynı zamanda iki saldırganlık türüyle de ilişkili olduğu görülmüştür. Cinsiyet, kıskançlık ve bağımlılık

arasındaki etkileşimin kızlarda psikolojik saldırganlığı öngördüğünü, ancak erkeklerde olmadığını gösterdi. Ayrıca sonuçlar kızların bağımlılık ve kıskançlık puanları yüksek olduğunda psikolojik şiddeti daha fazla kullandıklarını, ancak her iki değişkende düşük puan aldıklarında psikolojik saldırganlık davranışlarının azaldığını göstermektedir.

2.2.3. Duygusal Kıskançlık İle İlgili Çalışmalar

Literatürde bu konuda yapılan çalışmalara bakıldığında kıskançlığın araştırmalarda daha çok romantik kıskançlık olarak ele alındığı görülmüştür. Duygusal kıskançlığı temel alan araştırmaların sayıca çok az olduğu, daha çok istismar ve bağımlılık ile birlikte ele alındığı söylenebilir. Duygusal kıskançlığın bu değişkenlerle ilişkisinin incelendiği çalışmalar yukarıdaki başlıklarda ele alınmıştır. Burada ise romantik kıskançlık ve duygusal kıskançlığın bir alt boyut olarak incelendiği araştırmalara yer verilmiştir.

Kıskançlıkla ilgili olabilecek değişkenlerin incelendiği çalışmaların sayıca giderek arttığı görülmektedir (Demirtaş ve Dönmez, 2006; Öner, 2001; White, 1981b; White, 1981c; White, 1981d). Yapılan çalışmalara bakıldığında en çok dikkat çeken değişkeni cinsiyet oluşturmaktadır (Hansen, 1982; Peretti ve Pudowski, 1997; Pines ve Aronson, 1983). Romantik kıskançlık ile ilgili yapılan araştırmaların genellikle cinsiyetler arasındaki farklara odaklandığı görülmüştür. Symons'a (1979) göre kıskançlığı yaşama nedenleri cinsiyetlere göre farklılaşmaktadır. Bu açıklamaya göre; kadınlar duygusal bir ihanet ile karşılaştıklarında, erkekler ise cinsel bir ihanet durumu ile karşılaştıklarında kıskançlık yaşamaktadırlar (Akt:Güngör- Houser, 2009). Evli bireylerde kadınların genel kıskançlık puanlarının erkek katılımcılara göre daha yüksek olduğu görülmektedir (Kar ve O'Leary, 2013). Kıskançlık ve kıskançlığı ifade etmenin cinsiyete göre farklılık gösterip göstermediği incelendiğinde ise, erkekler daha yüksek kıskançlık puanı almakta fakat kadınlar erkeklere kıyasla kıskançlığı daha fazla dile getirmektedirler (Aylor ve Dainton, 2001). Buss, Larsen, Westen ve Semmelroth (1992) tarafından üniversite öğrencileriyle yapılan bir çalışmada erkeklerin partnerlerinin cinsel sadakatsizliği nedeniyle daha fazla tehdit altında oldukları, kadınların ise partnerlerinin duygusal sadakatsizliği nedeniyle daha fazla tehdit altında oldukları sonucuna vardı. Partnerin cinsel sadakatsizliği tarafından tehdit edilmeyi, cinsel kıskançlık olarak ve partnerin duygusal sadakatsizliği tarafından tehdit edilmeyi duygusal kıskançlık olarak etiketlediler. Erkeklerin daha fazla cinsel kıskançlık yaşadığı, kadınların ise daha fazla

duygusal kıskançlık yaşadığı sonucuna vardılar.(Akt: Silva, 1997).Literatür ile bağlantılı olarak yapılan çalışmalarda da cinsiyetin kıskançlığın farklılaşmasında önemli bir değişime sahip olduğu bulgusu elde edilmiş olup yine 3. bir kişinin varlığı; kadınlarda kıskançlığın duygusal olarak ifade edilmesine neden olurken; erkeklerde ise aynı durum ile ilgili cinsel kıskançlığın ağır bastığı gözlemlenmiştir (Dönmez, 2009;Akt: Çapkın, 2012;Demirtaş-Madran, 2008).

Literatür incelendiğinde cinsiyetin kıskançlık üzerinde anlamlı bir fark yarattığını savunan araştırmacıların aksine, kıskançlığın cinsiyete göre farklılaşmadığını düşünen araştırmacılar da bulunmaktadır (Pines ve Aronson, 1983; White, 1981; White ve Mullen, 1989). Bu konuda kıskançlığın cinsiyete göre farklılık göstermediğini ortaya koyan çalışmalar da mevcuttur (Aylor ve Dainton, 2001; Demirtaş ve Dönmez, 2006; Hupka, 1981; Pines ve Aronson, 1983; White, 1981a).

Girgin (2018) tarafından yapılan araştırmada Çatalca'da yaşayan evli bireylerin yetişkin bağlanma biçimleri, evlilik doyumları ve kıskançlık düzeyi arasındaki ilişki incelenmiştir. Elde edilen bulgulara göre evlilik doyumu, kıskançlık ve bağlanma türleri cinsiyet, ilişki süresi ve yaşa göre farklılaşmamaktadır.

Tortamış (2014) tarafından yapılan bir araştırmada uyumsuz şema alanları ve işlevsel olmayan ebeveynliğin romantik kıskançlık ve aldatma düzeyi ile ilişkisi incelenmiştir. Romantik kıskançlık düzeyi bu çalışmada cinsiyetlere göre farklılaşmamaktadır.

Çimen (2007) ise görücü usulü ve anlaşılarak yapılan evliliklerde kıskançlığı incelemiştir. Katılımcıların kıskançlık düzeylerine bakıldığında cinsiyet ve evlenme biçiminin herhangi bir etkisi olmadığı, ancak bağlanım düzeyi arttıkça belirtilen kıskançlık düzeyinin ve tüm kıskançlık tetikleyicilerine gösterileceği belirtilen kıskançlık düzeyinin arttığı gözlenmiştir. Kadınlar kıskançlık durumunda daha fazla duygusal ve bilişsel tepki vermekte, yine artan ilişki yatırımı duygusal ve bilişsel tepki verme olasılığını arttırmaktadır. Yani bu araştırmada kıskançlık üzerinde cinsiyetin bir etkisi olmadığı ancak kadınların kıskançlık durumundaki tepkilerinin farklılaştığı bulgusuna ulaşılmıştır.

Bazı araştırmacılar ise kıskançlığın cinsiyete olan etkisini farklı bir biçimde ele almıştır. Demirtaş-Madran (2008), duygusal ve cinsel kıskançlık açısından temel cinsiyet farklılıklarını evrimsel bakış açısına göre değerlendirmiştir. White (1981) kıskançlığı cinsiyetten çok güç yönünden açıklamayı uygun bulmuş; güçsüz olanın güçlü olanı kıskandığı yönünde bir sonuç elde ettiğini belirtmiştir. Hansen (1982) cinsiyet rolü

kalıplarının kıskançlıkla en çok ilintili değişken olduğunu ve geleneksel cinsiyet rollerine sahip bireylerin en yüksek kıskançlığa sahip olduklarını bulmuştur.

Kıskançlığın çeşitli sosyodemografik özellikler açısından incelendiği araştırmalara baktığımızda ise cinsiyetin ardından daha çok evlenme biçimi, medeni durum, yaş ve eğitim düzeyi değişkenlerinin incelendiği görülmüştür. Houser (2009)'ın 921 evli bireyle yaptığı evlilik çatışması türü ile kıskançlık değişkenlerini değerlendirdiği çalışmasına göre; evlenme biçiminin kıskançlık düzeyi açısından farklılaşmaya neden olduğu sonucuna ulaşmıştır. Araştırmaya göre; flört ederek evlenen kadınlar, görücü usulü evlenenlere göre; görücü usulü evlenen erkekler de, flört ederek evlenenlere göre daha kıskanç bulunmuştur.

Zeytinoğlu (2013) ise 200 kişilik örneklemden oluşan araştırmasında; evli bireylerin benlik saygısı, kıskançlık düzeyi, evlilikteki çatışmalar ve evlilik doyumu arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Çalışma bulgularına göre; evlilik doyumu ve benlik saygısını kıskançlığı yordamadığı; araştırmada yer alan demografik değişkenlerden olan yaş ve eğitim düzeyinin kıskançlığı yordadığı sonucu elde edilmiştir.

Gatzeva ve Paik (2011) diğer araştırmalardan farklı olarak ilişkisi olan kişileri evli, birlikte yaşayan ve ayrı yaşayan olarak gruplandırmış ve aralarındaki kıskançlık düzeylerini incelemiştir. Araştırma sonuçlarına göre evli çiftlerin diğer iki gruba göre daha az kıskançlık çatışması yaşadığını, kıskançlığın ortaya çıkmadığı ilişkilerde çiftlerin daha fazla doyum elde ettiğin, birlikte yaşayan evli olmayan çiftler arasında ortaya çıkan kıskançlığın ise cinsel ilişki beklentisi ve güvensizlikten kaynaklandığını ifade etmiştir.

Demirtaş (2004) tarafından yapılan bir araştırmada yakın ilişkilerde kıskançlık ile çeşitli değişkenler arasındaki ilişki incelenmiştir. Araştırma sonucunda, evli olmayan bireylerin evli bireyden daha kıskanç olduğu bulunmuştur. Ayrıca, evli kadınların kıskançlık düzeyi evli erkeklerden daha yüksektir. Kıskançlığın düzeyini en iyi yordayan değişkenlerin yaş, eşini fiziksel olarak çekici bulma, ilişkinin geleceğine yönelik beklenti düzeyi ve ilişkiden alınan doyum olduğu bulunmuştur. Kıskançlık yaşayan kadınlar erkeklerden, evli olmayan bireyler ise evli olanlardan daha fazla fiziksel, duygusal ve bilişsel kıskançlık tepkileri vermektedir. Kıskançlık durumunda verilen tepkiler bireyin kendisine saygısı, ilişkinin süresi, ilişkinin türü, alternatifleri çekici bulma düzeyi ve ilişkiden alınan doyum ile ilişkilidir. Bu araştırmaya göre kadınlar duygusal, erkekler ise cinsel aldatma karşısında daha fazla kıskançlık duymaktadır. Kadınlar kıskançlıkla baş edebilmek için yapıcı yöntemlere, erkekler ise yıkıcı yöntemlere başvurmaktadır. Bireyin kendisine saygısı ve ilişkinin süresi kıskançlıkla baş edebilmek için seçilen yapıcı ve

yıkıcı yöntemler ile ilişkilidir. Evli bireyler yapıcı, evli olamayanlar ise yıkıcı yöntemlere daha sık başvurmaktadır. Kıskançlığın olumlu etkilerine katılma düzeyi evli olmayan bireylerde evlilerden, kadınlarda ise erkeklerden daha fazladır.

Yine Demirtaş ve Dönmez (2006) yaptıkları araştırmada yakın ilişkilerde kıskançlığı bireysel, ilişkisel ve durumsal değişkenlere göre incelemişlerdir. Cinsiyetin “belirtilen kıskançlık düzeyi” üzerinde etkili olmadığı görülmüştür. Bulgular, kadınların kıskançlıkla baş etmede erkeklere kıyasla daha sık yapıcı yöntemlere, erkeklerinse kadınlara oranla daha sık yıkıcı yöntemlere başvurduklarını göstermektedir.

Taşın (2015) bağlanma stilleri, anksiyete ve kıskançlık arasında ilişkiyi incelemiştir. Elde edilen sonuçlara göre kadınlar erkeklerden daha yüksek düzeyde duygusal kıskançlık yaşamaktadır. Duygusal kıskançlık ve sürekli kaygı düzeyi gelir düzeyine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmaktadır. Sürekli kaygı, durumluk kaygı, çok boyutlu kıskançlık, davranışsal ve bilişsel kıskançlık, kaçınan ve kaygılı bağlanma değişkenleri arasında pozitif, güvenli bağlanma ile negatif yönlü bir ilişki olduğu görülmüştür.

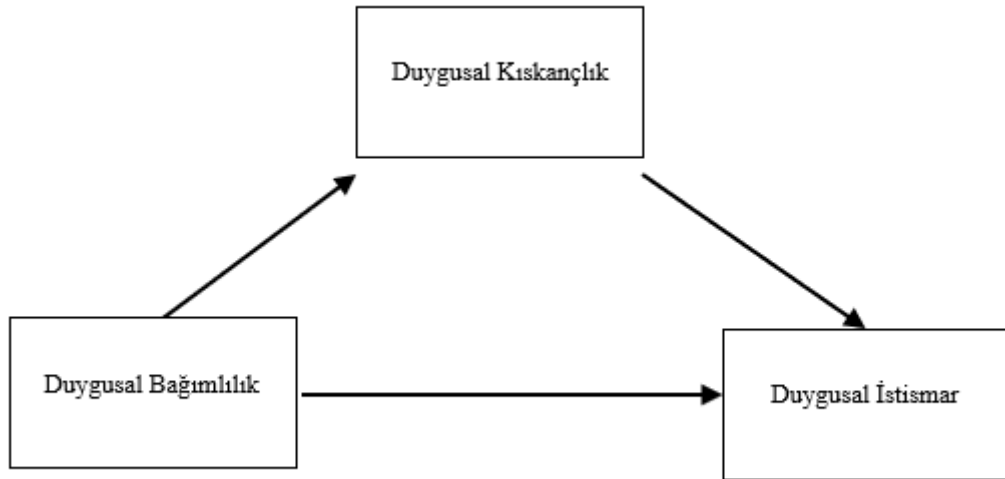
BÖLÜM III

YÖNTEM

Çalışmada yer alan bu bölümde araştırma modeli, araştırmanın evreni ve örnekleme, veri toplama araçları, verilerin toplanması ve verilerin analizi kısımları ile ilgili bilgiler yer almaktadır.

3.1. Araştırma Modeli

Bu araştırma evli çiftlerin duygusal bağımlılık, duygusal kıskançlık ve duygusal istismar düzeyleri arasındaki ilişkiyi ve evli çiftlerde duygusal bağımlılık ve duygusal istismar arasındaki ilişkide duygusal kıskançlığın aracı rolünün olup olmadığını incelemeye yönelik ilişkisel tarama modelinde betimsel bir araştırmadır. İlişkisel tarama modeli, iki ya da daha fazla değişken arasında birlikte bir değişim olup olmadığını ve bu değişimin derecesini saptamayı amaçlayan genel tarama modellerindendir (Karasar, 2009). Araştırmanın bağımsız değişkeni duygusal bağımlılık, bağımlı değişkeni duygusal istismar ve aracı değişkeni duygusal kıskançlıktır.

Şekil 1. Araştırma Modeli

3.2. Araştırmanın Evreni ve Örnekleme

Bu araştırmanın evreni Diyarbakır ili içerisinde yaşayan evli bireylerdir. Evrenin örneklemini ise Diyarbakır'ın 3 merkez ilçesinde yaşayan, 20 ve 63 yaş aralığında bulunan 350 evli birey oluşturmaktadır. Katılımcıların %73,1'ini (N=256) kadın, %26,9'unu (N=94) erkek

bireyler oluşturmaktadır. Örneklem seçiminde kolay ulaşılabilir örnekleme yöntemi kullanılmıştır.

Tablo 1.

Katılımcıların Sosyodemografik Özellikleri

Değişken	Grup	n	Yüzde(%)
Cinsiyet	Kadın	256	73,1
	Erkek	94	26,9
Eş Çalışma	Çalışıyorum	296	84,6
	Çalışmıyorum	52	14,9
	Emekliyim	2	0,6
Eğitim	Okur Yazar	2	0,6
	İlkokul	14	4,0
	Ortaokul	12	3,4
	Lise	48	13,7
	Ön lisans	54	15,4
	Lisans	156	44,6
	Yüksek Lisans	54	15,4
	Doktora	10	2,9
Eş Gelir	0 - 15.000 TL	80	22,9
	15.001 - 30.000 TL	104	29,7
	30.001 - 50.000 TL	126	36,0
	50.000 TL üstü	40	11,4
Evlilik Süresi	0-5 yıl	114	32,6
	6-10 yıl	92	26,3
	11-20 yıl	112	32,0
	20 yıl üstü	32	9,1
Evlenme Tarzı	Severek, flört ederek	288	82,3
	Görücü usulü, isteyerek	62	17,7

3.3. Veri Toplama Araçları

Bu araştırmada katılımcıların sosyodemografik özelliklerini belirlemek için Kişisel Bilgi Formu, Çok Boyutlu Duygusal İstismar Ölçeği (ÇBDİÖ), Eş Duygusal Kıskançlık Ölçeği (EBKÖ), Duygusal Bağımlılık Ölçeği (DBÖ) kullanılmıştır. Araştırmada kullanılan ölçme araçlarına ilişkin bilgiler aşağıda detaylı bir şekilde verilmiştir.

3.3.1. Kişisel Bilgi Formu

Örnekleme oluşturan bireylerin sosyodemografik özellikleri hakkında detaylı bilgi elde etmek amacıyla araştırmacı tarafından Kişisel Bilgi Formu hazırlanmıştır. Bu formda cinsiyet, yaş, eş yaş, eğitim düzeyi, çalışma durumu, meslek, aylık kazanç, eşin eğitim düzeyi, eşin çalışma durumu, eşin mesleği, eşin aylık kazancı, evlenme yaşı, eşinin evlenme yaşı, eşlerin kaçınıcı evliliklerini gerçekleştirdikleri, evlilik süresi, evlilik biçimi, çocuk sayısı, aile tipi değişkenlerine ilişkin sorular yer almaktadır.

3.3.2. Çok Boyutlu Duygusal İstismar Ölçeği

Çok Boyutlu Duygusal İstismar Ölçeği'ni Murphy ve Hoover 1999 yılında geliştirmiştir. Demirtaş, Sümer ve Murphy (2018) tarafından Türkçe geçerlik ve güvenirlik çalışması yapılmıştır. Toplam 56 maddeden oluşan ölçek likert tipinde ve ilişkilerde duygusal şiddeti farklı boyutlarıyla ölçmektedir. Ölçeğin uygulama boyutunun cronbach alfa içtutarlılık katsayısı .89, maruz kalma boyutunun ise .90'dır (Demirtaş ve diğer. ,2018). Ölçekte bahsedilen deneyimlerin son altı ay içinde kaç kez yaşandığı sorulmakta ve eğer hiç olmadı ise 0 puan, bir kere=1, iki kere=2, üç-beş kere=3, altı-on kere=4, on bir-yirmi kere=5, 20'den fazla kere=6, ve son 6 ayda hiç olmadı ancak daha önce oldu=7 olarak işaretlenmektedir. Murphy ve Hoover (1999) "son 6 ayda hiç olmadı ancak daha önce oldu" ifadesi için alt boyut ve toplam puanlar alınırken 0 verilmesinin uygun olacağını belirtmişlerdir. Bundan dolayı "Hiç olmadı" ve "Son altı ayda hiç olmadı" seçenekleri 0 olarak puanlanmaktadır.

Ölçek duygusal istismarı, kontrol, aşağılama, düşmanca geri çekilme ve tehdit olmak üzere dört boyutta ölçen bir ölçektir. Ölçekte her soru hem uygulama hem de maruz kalma açısından iki defa sorulmuştur. Ölçeğin uygulama boyutunun kontrol alt boyutunda 7 madde (1, 3, 5, 7, 9, 11, 13), aşağılama alt boyutunda 7 madde (15, 17, 19, 21, 23, 25, 27), düşmanca geri çekilme alt boyutunda 7 madde (29, 31, 33, 35, 37, 39, 41) ve tehdit alt boyutunda 7 madde (43, 45, 47, 49, 51, 53, 55) yer almaktadır. Ölçeğin maruz kalma boyutunun kontrol alt boyutunda 7 madde (2, 4, 6, 8, 10, 12, 14), aşağılama alt boyutunda 7 madde (16, 18, 20, 22,

24, 26, 28), düşmanca geri çekilme alt boyutunda 7 madde (30, 32, 34, 36, 38, 40, 42) ve tehdit alt boyutunda 7 madde (44, 46, 48, 50, 52, 54, 56) yer almaktadır. Kısaca özetlemek gerekirse, ölçekte tek sayı olarak numaralandırılmış maddeler uygulama, çift sayı olarak numaralandırılmış maddeler maruz kalma boyutları için olduğu söylenebilir.

3.3.3. Duygusal Bağımlılık Ölçeği

Buunk tarafından 1981 yılında geliştirilen Duygusal Bağımlılık Ölçeği Türk kültürüne 2001’de Karakurt tarafından uyarlanmıştır. Ölçek, bağlanma ve birbirine bağımlılık düzeylerini ölçmektedir. 5 puan üzerinden değerlendirilen 9 maddeden oluşmaktadır. Ölçekte tersine çevrilerek puanlanan tek bir madde (4.madde) vardır. Orijinal ölçeğin iç tutarlılığı .81 iken, Karakurt tarafından yapılan analizde 5’li Likert tipi yerine 7’li Likert tipi kullanılmıştır (‘tamamen katılıyorum’dan ‘tamamen katılmıyorum’a doğru). Ölçek % 48.2 varyans ile açıklanan tek faktörden oluşmaktadır.

3.3.4. Eş Duygusal Kıskançlık Ölçeği

Eş duygusal kıskançlık ölçeği Kızıldağ ve Yıldırım (2017) tarafından eşler arasındaki duygusal kıskançlık düzeylerinin tespiti amacıyla geliştirilmiştir. Geliştirilen ölçek 22 maddeden oluşmakta ve 3’lü likert tipi kullanılarak cevaplanan bir ölçektir. Güvenirlik analizleri kapsamında Cronbach alfa güvenirlilik katsayısı, madde toplam korelasyonları ve test-tekrar test güvenirliliği yapılmıştır. Ölçeğin Cronbach alfa değeri .94; test-tekrar test korelasyon katsayısı .97 bulunmuştur. Ölçek madde toplam korelasyon değerlerinin .43 ile .79 arasında değiştiği gözlenmektedir. Geçerlik analizi kapsamında, yapı geçerliği ve yordama geçerliğine bakılmıştır. Bu değerler modelin veri uygunluğunun yeterli olduğunu göstermektedir. Ölçek 3 alt boyuttan oluşmaktadır. Kendini değersiz hissetme (1,2,3,4,5,6,7,8,9,10 ve 11. Maddeler), ilişki tatminsizliği ve sevgisizlik (12,13,14,15,16,17,18 ve 19. Maddeler) ile birlikte vakit geçirme isteksizliği (20, 21 ve 22. Maddeler) boyutlarından oluşmaktadır. Ölçeklerin Cronbach Alpha değerleri sırasıyla .89, .74 ve .92 olarak belirlenmiştir. Ölçekten alınabilecek puanlar 22 ile 66 arasında değişmektedir. Ölçekten alınabilecek yüksek puanlar eşler arasında kıskançlık seviyesinin yüksek olduğuna işaret etmektedir.

3.4. Verilerin Toplanması

Araştırma için Çukurova Üniversitesi Etik Kurulu’ndan gerekli izinler alınmıştır. Veri toplama sürecinde Kişisel Bilgi Formu, Çok Boyutlu Duygusal İstismar Ölçeği, Eş Duygusal Kıskançlık Ölçeği, Duygusal Bağımlılık Ölçeği maddeleri Google Form’a aktarılarak veriler

çevrimiçi ortamda toplanmıştır. Form içerisinde araştırma hakkında detaylı bilgilerin, katılımcıların ulaşabilmesi için araştırmacının iletişim bilgilerinin ve katılımcının onayının yer aldığı bir bilgilendirilmiş onam formu yer almaktadır. Çevrimiçi veri toplama formu, e posta ve online uygulamalar aracılığıyla araştırmaya katılmaya gönüllü olan kişilerle paylaşılarak veriler toplanmıştır.

3.5. Verilerin Analizi

Veriler SPSS-27 programı kullanılarak analiz edilmiştir. Bulguların anlamlı olup olmadığının yorumlanmasında .05 anlamlılık düzeyi ölçüt alınmıştır. Sosyodemografik sorular için frekans tablosu oluşturulmuştur. Ölçeklerin ve alt boyutlarının en yaygın güvenilirlik ölçüsü olan cronbach alfa katsayıları incelenmiştir. Ölçeklerin cronbach alfa katsayıları bu veri setinde tekrar hesaplanmış ve tüm katsayıların .75 ve üzeri olduğu görülmüştür. Genel olarak yeterli güvenilirlik için cronbach alfa katsayısının en az .60 ve tercihen .90'a yakın olması beklenir (Aron, Aron & Elaine, 2012). Buna göre ölçek güvenilirliklerinin beklenen düzey aralığında olduğu söylenebilir.

Tablo 2.

Ölçeklerin Toplam Puanlarının ve Alt Boyutlarının Çarpıklık ve Basıklık Değerleri

Ölçek	Çarpıklık	Basıklık
Kendini Değersiz Hissetme*	-1,011	,180
İlişki Tatminsizliği ve Sevgisizlik*	-1,525	1,441
Birlikte Vakit Geçirme İsteksizliği*	-,562	-,670
EDKÖ Toplam	-1,323	1,166
Uygulama Kontrol**	1,268	1,751
Uygulama Aşağılama**	1,109	,606
Uygulama Düşmanca Geri Çekilme**	,918	,834
Uygulama Tehdit**	1,557	1,508
Uygulama Toplam	,602	,048
Maruz Kontrol**	,886	,661
Maruz Aşağılama**	1,609	1,271
Maruz Düşmanca Geri Çekilme**	1,008	,823
Maruz Tehdit**	1,478	1,409
Maruz Toplam	,672	,118
ÇBDİÖ Toplam	,450	-,286
DBÖ Toplam	-,296	-,812

*Eş Duygusal Kıskançlık Ölçeği Alt Boyutları

**Çok Boyutlu Duygusal İstismar Ölçeği Alt Boyutları

Normallik varsayımının test edilmesi için çarpıklık ve basıklık değerleri incelenmiştir. Ölçeklerin, alt boyutların ve değişkenlerin basıklık ve çarpıklık değerleri -2; +2 sınırını aşmadığından verilerin normal dağılım gösterdiği kabul edilmiştir (George ve Mallery, 2010). Verilerin çarpıklık ve basıklık değerleri Tablo 2’de verilmiştir. Ölçeklerin birbirleri arasındaki

ilişkinin yönünü ve gücünü tespit edebilmek için Pearson Momentler Çarpımı tekniği uygulanmıştır. Bağımlı değişken olan duygusal istismarın alt boyutlarının bağımsız değişken olan duygusal bağımlılık ve aracı değişken olan duygusal kıskançlığın alt boyutları tarafından ne düzeyde yordandığını incelemek amacıyla çoklu doğrusal regresyon analizi uygulanmıştır. Duygusal istismar ile duygusal bağımlılık arasındaki ilişkide duygusal kıskançlığın aracılık etkisini analiz etmek için Hayes (2013)'in geliştirmiş olduğu Process Makro v4.1 kullanılmıştır.

BÖLÜM IV

BULGULAR

Bu bölümde araştırma amaçlarına yönelik yapılan istatistiksel analizlerden elde edilen bulgulara yer verilmiştir.

4.1. Evli Bireylerin Araştırmada Kullanılan Ölçeklerden Aldıkları Puanlara İlişkin Bulgular

Araştırmaya katılan öğrencilerin ölçeklerden aldıkları puanlar, aritmetik ortalamalar ve standart sapma değerlerine ilişkin bulgular Tablo 3’de verilmiştir.

Tablo 3.

Evli Bireylerin Çok Boyutlu Duygusal İstismar Ölçeği, Eş Duygusal Kıskançlığı Ölçeği ve Duygusal Bağımlılık Ölçeğinden Aldıkları Puanlara İlişkin Standart Sapmaları, Aritmetik Ortalamaları, En Yüksek ve En Düşük Puanları

	N	En Düşük	EnYüksek	$\bar{X}$	S
ÇBDİÖ (Uygulama)	350	0,00	100,00	30,81	21,23
ÇBDİÖ (Maruz Kalma)	350	0,00	115,00	32,57	24,00
EDKÖ	350	22,00	66,00	54,12	10,78
DBÖ	350	9,00	63,00	39,86	14,44

Not: ÇBDİÖ=Çok Boyutlu Duygusal İstismar Ölçeği, EDKÖ= Eş Duygusal Kıskançlığı Ölçeği, DBÖ=Duygusal Bağımlılık Ölçeği.

Tablo 3 incelediğinde araştırmada kullanılan Çok Boyutlu Duygusal İstismar Ölçeği’nin Uygulama alt boyutundan alınan puanların aritmetik ortalaması 30,81 standart sapması ise 21,23’tür; Maruz Kalma alt boyutundan alınan puanların aritmetik ortalaması 32,57, standart sapması ise 24,00’dır; Eş Duygusal Kıskançlık Ölçeği’nden alınan puanların aritmetik ortalaması 54,12, standart sapması ise 10,78’dir; Duygusal Bağımlılık Ölçeği’nden alınan puanların aritmetik ortalaması 39,86, standart sapması 14,44’tür.

Çok Boyutlu Duygusal İstismar Ölçeği’nin alt ölçeklerine ilişkin veriler ise Tablo 4’te sunulmuştur.

Tablo 4.

Evli Bireylerin Araştırmada Kullanılan Çok Boyutlu Duygusal İstismar Ölçeği'nin Alt Ölçeklerinden Aldıkları Puanlara İlişkin Standart Sapmaları, Aritmetik Ortalamaları, En Yüksek ve En Düşük Puanları

Boyutlar	N	En Düşük	En Yüksek	$\bar{X}$	Ss
Uygulama Kontrol	350	0,00	37,00	8,24	6,90
Uygulama Aşağılama	350	0,00	25,00	5,13	5,87
Uygulama Düşmanca Geri Çekilme	350	0,00	42,00	12,06	9,16
Uygulama Tehdit	350	0,00	34,00	5,39	5,50
Maruz Kalma Kontrol	350	0,00	32,00	7,50	6,48
Maruz Kalma Aşağılama	350	0,00	42,00	5,79	6,68
Maruz Kalma Düşmanca Geri Çekilme	350	0,00	42,00	12,70	10,05
Maruz Kalma Tehdit	350	0,00	35,00	6,57	7,02

Tablo 4 incelediğinde araştırmada kullanılan Çok Boyutlu Duygusal İstismar Ölçeği'nin Uygulama alt ölçeğinden sırasıyla, Kontrolden alınan puanların aritmetik ortalaması 8,24, standart sapması 6,90; Aşağılamadan alınan puanların aritmetik ortalaması 5,13, standart sapması 5,87; Düşmanca Geri Çekilmeden alınan puanların aritmetik ortalaması 12,06, standart sapması 9,16; Tehditten alınan puanların aritmetik ortalaması 5,39, standart sapması 5,50'dir.

Çok Boyutlu Duygusal İstismar Ölçeği'nin Maruz Kalma alt ölçeğinden sırasıyla, Kontrolden alınan puanların aritmetik ortalaması 7,50, standart sapması 6,48; Aşağılamadan alınan puanların aritmetik ortalaması 5,79, standart sapması 6,68; Düşmanca Geri Çekilmeden alınan puanların aritmetik ortalaması 12,70, standart sapması 10,05; Tehditten alınan puanların aritmetik ortalaması 6,57, standart sapması 7,02'dir.

Tablo 5.

Evli Bireylerin Araştırmada Kullanılan Eş Duygusal Kıskançlığı Ölçeği'nin Alt Ölçeklerinden Aldıkları Puanlara İlişkin Standart Sapmaları, Aritmetik Ortalamaları, En Yüksek ve En Düşük Puanları

Boyutlar	N	En Düşük	En Yüksek	$\bar{X}$	S
Kendini Değersiz Hissetme	350	11,00	33,00	26,53	5,80
İlişki Tatminsizliği ve Sevgisizlik	350	8,00	24,00	20,64	4,32
Birlikte Vakit Geçirme İsteksizliği	350	3,00	9,00	6,95	1,88

Tablo 5 incelediğinde araştırmada kullanılan Eş Duygusal Kıskançlık Ölçeği'nin Kendini Değersiz Hissetme alt boyutundan alınan puanların aritmetik ortalaması 26,53, standart sapması 5,80; İlişki Tatminsizliği ve Sevgisizlik alt boyutundan alınan puanların aritmetik ortalaması 20,64, standart sapması 4,32; Birlikte Vakit Geçirme İsteksizliği alt boyutundan aritmetik ortalaması 6,95, standart sapması 1,88'dir.

4.2. Evli Bireylerin Duygusal Bağımlılık, Duygusal İstismar ve Duygusal Kıskançlık Düzeyleri Arasındaki İlişkilere Yönelik Bulgular

Aracılık analizi öncesinde değişkenler arasındaki ilişkiyi ortaya koymak amacıyla Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon analizi yapılmıştır. Araştırmada yer alan duygusal istismar, duygusal bağımlılık ve duygusal kıskançlık değişkenlerine ve bu değişkenlerin alt boyutlarına ait korelasyon değerleri Tablo 6'da sunulmuştur.

Tablo 6 incelendiğinde kendini değersiz hissetme alt boyutu ile uygulama kontrol ($r=.20$), uygulama düşmanca geri çekilme ($r=.16$), maruz kalma kontrol ($r=.15$) ve maruz kalma düşmanca geri çekilme ($r=.20$) boyutları arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. Kendini değersiz hissetme alt boyutu ile diğer değişkenler arasında ise anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır.

İlişki tatminsizliği ve sevgisizlik alt boyutu ile uygulama kontrol ($r=.16$), uygulama düşmanca geri çekilme ($r=.11$) boyutları ve duygusal bağımlılık ($r=.18$) arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. İlişki tatminsizliği ve sevgisizlik ile diğer değişkenler arasında ise anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır.

Birlikte vakit geçirme isteksizliği alt boyutu ile uygulama kontrol ($r=.29$), uygulama aşağılama ($r=.11$), uygulama dūřmanca geri çekilme ($r=.16$), uygulama tehdit ($r=.11$), maruz kalma kontrol ($r=.14$), maruz kalma aşağılama ($r=.11$) boyutları ve duygusal bağımlılık ($r=.14$) arasında anlamlı pozitif bir ilişki bulunmaktadır. Birlikte vakit geçirme isteksizliği ile diğer değişkenler arasında ise anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır.

Duygusal baęımlılık ile uygulama kontrol ($r=-.16$), uygulama ařaęılama ($r=-.17$), uygulama dūřmanca geri çekilme ($r=-.20$), uygulama tehdit ($r=-.26$), maruz kalma kontrol ($r=-.26$), maruz kalma ařaęılama ($r=-.35$), maruz kalma dūřmanca geri çekilme ($r=-.29$) ve maruz kalma tehdit ($r=-.46$) arasında negatif yönde anlamlı bir iliřki bulunmaktadır.

Tablo 6.
Değişkenler Arası Korelasyon Değerleri

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
Kendini Değersiz Hissetme (1)	1											
İlişki Tatminsizliği ve Sevgisizlik (2)	,779**	1										
Birlikte Vakit Geçirme İsteksizliği (3)	,491**	,650**	1									
Uygulama Kontrol (4)	,207**	,160**	,298**	1								
Uygulama Aşağılama (5)	-,020	-,056	,114*	,350**	1							
Uygulama Düşmanca Geri Çekilme (6)	,169**	,114*	,167**	,502**	,399**	1						
Uygulama Tehdit (7)	,015	,026	,111*	,516**	,548**	,444**	1					
Maruz Kalma Kontrol (8)	,151**	,031	,145**	,546**	,445**	,413**	,432**	1				
Maruz Kalma Aşağılama (9)	,032	-,044	,114*	,365**	,706**	,281**	,444**	,531**	1			
Maruz Kalma Düşmanca Geri Çekilme (10)	,204**	,083	,094	,452**	,355**	,846**	,387**	,484**	,393**	1		
Maruz Kalma Tehdit (11)	,066	,008	,066	,374**	,407**	,389**	,684**	,568**	,600**	,491**	1	
DBÖ Toplam (12)	,023	,182**	,145**	-,162**	-,177**	-,206**	-,268**	-,265**	-,359**	-,296**	-,461**	1

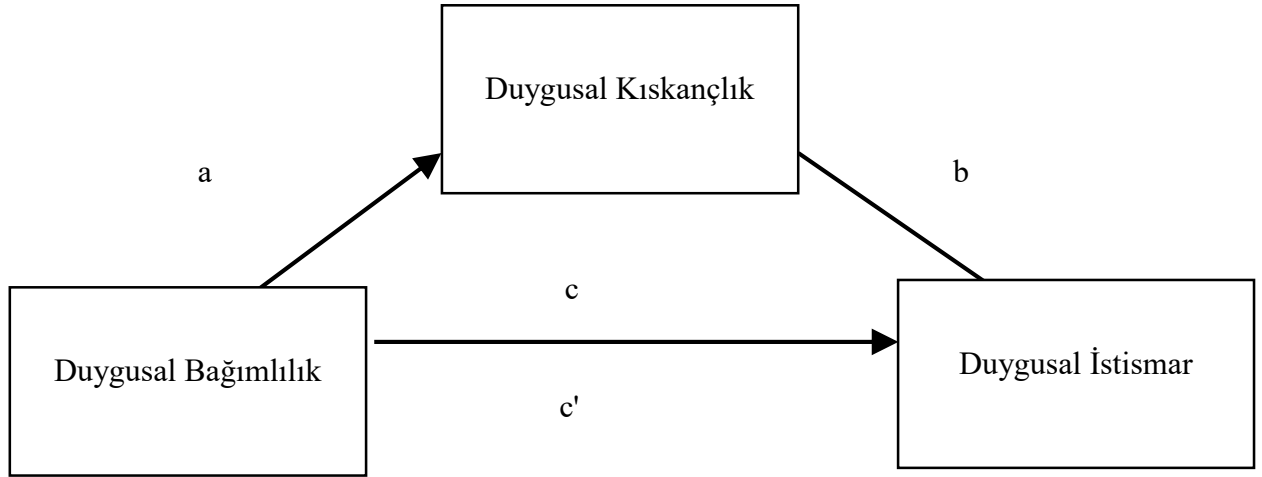
*p<0,05; **< p<0,01

Baron ve Kenny (1986) ilk olarak yordanan ve yordayıcı değişken arasındaki ilişkinin istatistiksel olarak anlamlı olması gerektiğini, aracı değişkenin hem yordanan, hem de yordayıcı değişkenle istatistiksel olarak anlamlı ilişki içinde olması gerektiğini ifade etmişlerdir. Duygusal bağımlılık ve duygusal istismar ölçeğinin alt boyutları arasında bir ilişki olması, duygusal bağımlılık ile eş duygusal kıskançlık ölçeği alt boyutları olan ilişki tatminsizliği ve sevgisizlik ve birlikte vakit geçirme isteksizliği arasında bir ilişki olması bu çalışmada aracılık analizine yönelik ön şartların sağlandığını göstermektedir. Aracı değişken olan kendini değersiz hissetme alt boyutu, duygusal bağımlılık ile ilişkili olmadığı için aracılık analizine dahil edilmek için uygun bulunmamıştır. Aracı değişken olan ilişki tatminsizliği ve sevgisizlik ve birlikte vakit geçirme isteksizliği ise duygusal istismarın alt boyutlarından yalnızca anlamlı bir ilişki içerisinde oldukları değişkenlerle aracılık analizine dahil edilmiştir.

4.3. Duygusal Bağımlılık ve Duygusal İstismar Arasındaki İlişkide Duygusal Kıskançlığın Aracılık Rolünün İncelenmesine Yönelik Bulgular

Aracılık analizi Hayes (2013) tarafından geliştirilen Process Makro ile yapılmıştır. Process Macro çağdaş yaklaşım olarak kabul edilmektedir. Bu yöntem aracılığı ile güçlü istatistiksel sonuçlara ulaşılması (Sürücü, Şeşen ve Maşlakçı, 2021) ve tip 1 hata oranının daha düşük olması (MacKinnon, Lockwood ve Williams, 2004; akt. Sürücü vd., 2021) Process Makro uygulamasını diğer uygulamalardan öne çıkaran özelliklerdir.

Duygusal bağımlılık ile duygusal istismar uygulama kontrol arasındaki ilişkide duygusal kıskançlık değişkeninin aracılık rolü olup olmadığını test etmek için bootstrap yöntemi kullanılmıştır. Bootstrap analizinde 5000 yeniden örneklem seçeneği tercih edilmiş ve sonuçlar %95 güven aralığında incelenmiştir. Güven aralığında alt (BootLLCI) ve üst (BootULCI) değerler arasında sıfırın olup olmamasına göre aracılık etkisinin anlamlılığı yorumlanır. Her iki değer de sıfırın altında veya üstünde olması yani sıfır içermemesi koşuluyla aracılığın anlamlılığı kabul edilir (Hayes, 2013).

Şekil 2. Duygusal istismar ve duygusal bağımlılık arasında duygusal kıskançlığın aracı rolü

a= Bağımsız değişkenin aracı değişken üzerindeki etkisi

b=Aracı değişkenin bağımlı değişken üzerindeki etkisi

c'=Bağımsız değişken ile bağımlı değişken arasındaki doğrudan etki

a.b=Bağımsız değişken ile bağımlı değişken arasındaki dolaylı etki

c=Bağımsız değişken ile bağımlı değişken arasındaki toplam etki

4.3.1. Duygusal Bağımlılık ve Duygusal İstismar Uygulama Kontrol Arasındaki İlişide İlişki Tatminsizliği ve Sevgisizliğin Aracılık Rolü

Araştırmaya katılan evli bireylerin duygusal istismarın alt boyutlarından olan uygulama kontrol düzeylerinin duygusal bağımlılık ve eş duygusal kıskançlığının alt boyutlarından olan ilişki tatminsizliği ve sevgisizlik ölçeklerine ait puanlar tarafından ne düzeyde yordandığını ortaya koymak amacıyla yapılan çoklu standart doğrusal regresyon analizi sonuçları Tablo 7’de verilmiştir.

Tablo 7 incelendiğinde duygusal istismar uygulama kontrolün duygusal bağımlılık ve ilişki tatminsizliği ve sevgisizlik tarafından anlamlı düzeyde açıklandığı görülmektedir ($\Delta R^2 = .063$). Analize dahil edilen değişkenlerin varyansın %6,3’ ünü açıkladığı bulgulanmıştır. Standartlaştırılmış beta katsayıları incelendiğinde duygusal bağımlılıkta meydana gelecek artışın duygusal istismar uygulama kontrol düzeyini azaltacağı ($\beta = -.16$), ilişki tatminsizliği ve sevgisizlik alt boyutunda meydana gelecek artışın ise duygusal istismar uygulama kontrol düzeyini artıracacağı ($\beta = .19$), sonucuna ulaşılmıştır.

Tablo 7.

Evli Bireylerin Duygusal İstismar Uygulama Kontrol Puanlarının Yordanmasına Yönelik Regresyon Analizi Sonuçları

Model	Standartlaştırılmamış Katsayılar		Standartlaştırılmış Katsayılar	T	Sig.
	B	Std. Error	Beta		
(Sabit)	5,53	1,88		2,94	,003
Duygusal Bağımlılık	-,09 ,31	,02	-,16	-3,74	,000
İlişki Tatminsizliği ve Sevgisizlik		,08	,19	3,71	,000

$R=,25$ $\Delta R^2=,063$
 $F(2,347)= 11,760$ $p=,000$

a. Bağımlı Değişken: Duygusal İstismar Uygulama Kontrol

Duygusal bağımlılık ve duygusal istismar uygulama kontrol arasındaki ilişkide ilişki tatminsizliği ve sevgisizliğin aracı rolünün incelendiği analize ilişkin regresyon sonuçları tablo 8'de sunulmuştur.

Tablo 8.

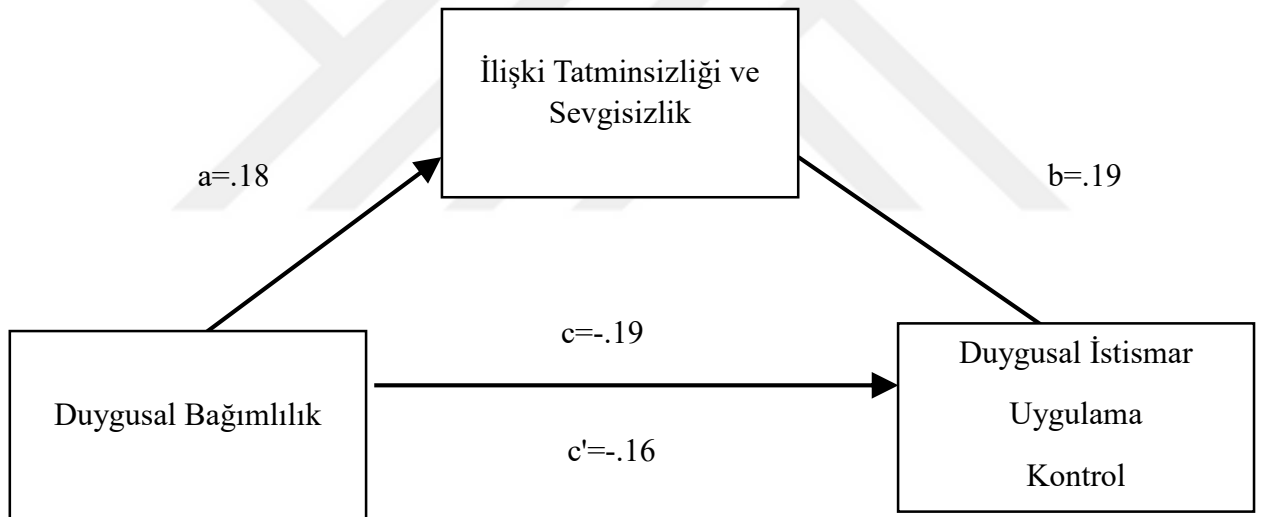
Duygusal Bağımlılık, Duygusal İstismar Uygulama Kontrol ve İlişki Tatminsizliği ve Sevgisizliğe İlişkin Regresyon Sonuçları

	β	SH	%95GA	
			Düşük	Yüksek
Duygusal Bağımlılık→DİUK*	-,16***	.02	-,144	-,045
Duygusal Bağımlılık→İTVS**	.18***	.01	.023	.086
İTVS→DİUK	.19***	.08	.148	.480
Duygusal Bağımlılık→İTVS→DİUK	.03***	.01	.014	.063

*DİUK: Duygusal İstismar Uygulama Kontrol **İTVS: İlişki Tatminsizliği ve Sevgisizlik ***p<.001

Analiz sonucuna göre duygusal bağımlılığın ilişki tatminsizliği ve sevgisizliği(a) pozitif yönde ve anlamlı düzeyde yordadığı görülmektedir ($\beta=.18$, $t=3.45$, $p<.001$). Duygusal bağımlılık, evli bireylerde ilişki tatminsizliği ve sevgisizlikteki değişimin %3,3'lik varyansını açıklamaktadır ($R^2=.033$). Duygusal bağımlılığın ($\beta=-.16$, $t=-3.74$,

$p < .001$) DİUK (c') üzerinde anlamlı ve negatif etkisinin olduğu bulgulanmıştır. İlişki tatminsizliği ve sevgisizliğin ($\beta = .19$, $t = 3.71$ $p < .001$) DİUK (b) üzerinde anlamlı ve pozitif etkisinin olduğu bulgulanmıştır. Ayrıca duygusal bağımlılık ve ilişki tatminsizliği ve sevgisizlik evli bireylerin duygusal istismar uygulama kontrol düzeylerindeki değişimin %6,3'lik varyansını açıklamaktadır ($R^2 = .063$). Duygusal bağımlılığın dolaylı etkisi ise $ab = .03$ 'tür.

Şekil 3. Duygusal bağımlılık ve duygusal istismar uygulama kontrol arasında ilişki tatminsizliği ve sevgisizliğin aracı rolü

Şekil 3'te sunulmuş olan analiz sonucuna göre aracı değişken eşitliğe girdikten sonra duygusal bağımlılığın duygusal istismar uygulama kontrol üzerindeki etkisi azalmıştır ($-.19$ 'dan $-.16$ 'ya). Duygusal bağımlılığın duygusal istismar uygulama kontrol üzerinde dolaylı etkisinin olması ($\beta = .03$, $p < .001$) ve güven aralığının sıfırı kapsamaması (%95 GA = $.014$ -. $.063$) duygusal bağımlılığın duygusal istismar uygulama kontrol üzerindeki etkisinde ilişki tatminsizliği ve sevgisizliğin kısmi aracı rolü olduğunu göstermektedir.

Tablo 9.

İlişki Tatminsizliği ve Sevgisizliğin Aracılık Etkisinin İstatistiksel Açıdan Anlamlılığına İlişkin Bootstrap Analizi Sonuçları

Duygusal Bağımlılık→DİUK (İTVS Aracılık Rolü)	β	Standart Hata	p	Güven Aralığı Alt Sınır	Güven Aralığı Üst Sınır
Doğrudan Etki	-.16	.02	.000	-.144	-.045
Dolaylı Etki	.03	.01	-	.014	.063
Toplam Etki	-.19	.02	.002	-.127	-.028

Tablo 9 incelendiğinde ise aracı değişken olan ilişki tatminsizliği ve sevgisizlik modele eklendiğinde duygusal bağımlılığın duygusal istismar uygulama kontrol üzerindeki doğrudan etkisinin (c' yolu) anlamlı olmaya devam ettiği görülmüştür ($p<.001$). İlişki tatminsizliği ve sevgisizliğin modele girmesi ile duygusal bağımlılığın duygusal istismar uygulama kontrol üzerindeki doğrudan etki düzeyinin, toplam etki düzeyinden az olduğu görülmektedir. Aracı değişken eşitliğe girdikten sonra duygusal bağımlılığın duygusal istismar uygulama kontrol üzerindeki etkisi azalmıştır (-.19'dan -.16'ya). Bu durumlar göz önüne alındığında, ilişki tatminsizliği ve sevgisizliğin duygusal bağımlılık ve duygusal istismar uygulama kontrol arasındaki ilişkide, kısmi aracı değişken, analize dahil edildiğinde bağımsız değişken (duygusal bağımlılık) ve bağımlı değişken (duygusal istismar uygulama kontrol) arasındaki beta değerini azaltan değişken rolü üstlendiği söylenebilir.

4.3.2. Duygusal Bağımlılık ve Duygusal İstismar Uygulama Düşmanca Geri Çekilme Arasındaki İlişkide İlişki Tatminsizliği ve Sevgisizliğin Aracılık Rolü

Araştırmaya katılan evli bireylerin duygusal istismarın alt boyutlarından olan uygulama düşmanca geri çekilme düzeylerinin duygusal bağımlılık ve eş duygusal kıskançlığının alt boyutlarından olan ilişki tatminsizliği ve sevgisizlik ölçeklerine ait puanlar tarafından ne düzeyde yordandığını ortaya koymak amacıyla yapılan çoklu standart doğrusal regresyon analizi sonuçları Tablo 10'da verilmiştir.

Tablo 10 incelendiğinde duygusal istismar uygulama düşmanca geri çekilmenin duygusal bağımlılık ve ilişki tatminsizliği ve sevgisizlik tarafından anlamlı düzeyde açıklandığı görülmektedir ($\Delta R^2 = .066$). Analize dahil edilen değişkenlerin varyansın %6,6' sını açıkladığı bulunmuştur. Standartlaştırılmış beta katsayıları incelendiğinde duygusal bağımlılıkta meydana gelecek artışın duygusal istismar uygulama düşmanca geri çekilme düzeyini azaltacağı ($\beta = -.20$), ilişki tatminsizliği ve sevgisizlik alt boyutunda meydana gelecek artışın ise duygusal istismar uygulama düşmanca geri çekilme düzeyini artıracacağı ($\beta = .15$), sonucuna ulaşılmıştır.

Tablo 10.

Evli Bireylerin Duygusal İstismar Uygulama Düşmanca Geri Çekilme Puanlarının Yordanmasına Yönelik Regresyon Analizi Sonuçları

Model	Standartlaştırılmamış Katsayılar		Standartlaştırılmış Katsayılar	T	Sig.
	B	Std. Error	Beta		
(Sabit)	11,12	2,49		4,46	,000
Duygusal Bağımlılık	-,14 ,33	,03	-,20	-4,43	,000
İlişki Tatminsizliği ve Sevgisizlik		,11	,15	2,96	,000

$R=,25$ $\Delta R^2=,066$
 $F(2,347)= 12,257$ $p=,000$

a. Bağımlı Değişken: Duygusal İstismar Uygulama Düşmanca Geri Çekilme

Duygusal bağımlılık ve duygusal istismar düşmanca geri çekilme arasındaki ilişkide ilişki tatminsizliği ve sevgisizliğin aracı rolünün incelendiği analize ilişkin regresyon sonuçları tablo 11'de sunulmuştur.

Tablo 11.

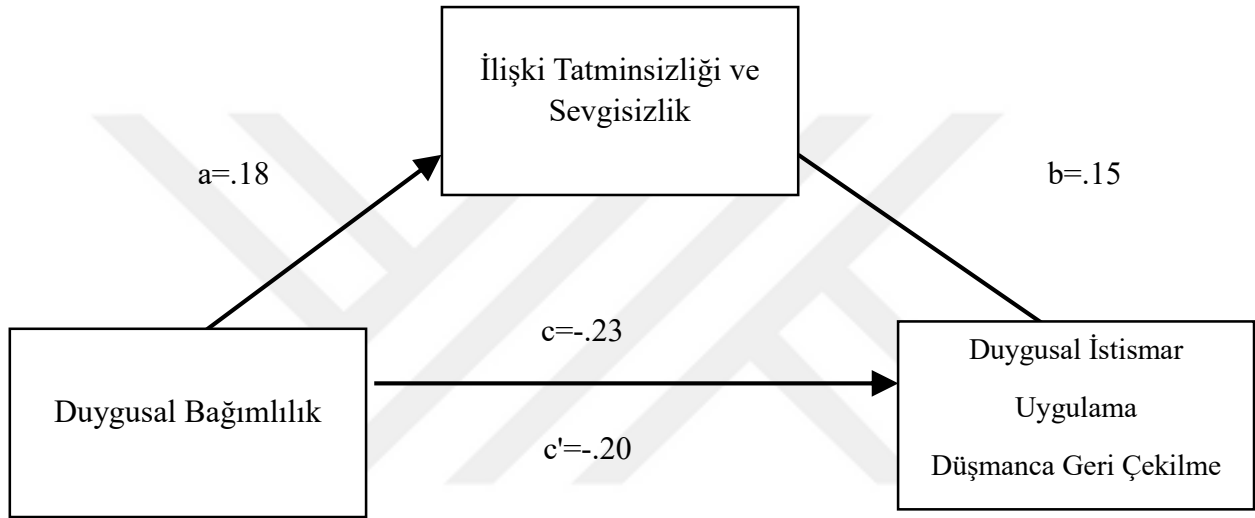
Duygusal Bağımlılık, Duygusal İstismar Uygulama Düşmanca Geri Çekilme ve İlişki Tatminsizliği ve Sevgisizliğe İlişkin Regresyon Sonuçları

	β	SH	%95GA	
			Düşük	Yüksek
Duygusal Bağımlılık→DİUDGÇ*	-.20***	.03	-.215	-.083
Duygusal Bağımlılık→İTVS**	.18****	.01	.023	.086
İTVS→DİUDGÇ	.15****	.11	.112	.552
Duygusal Bağımlılık→İTVS→DİUDGÇ	.02***	.01	.010	.052

*DİUDGÇ: Duygusal İstismar Uygulama Düşmanca Geri Çekilme**İTVS: İlişki Tatminsizliği ve Sevgisizlik
 p<.001 *p<.01

Analiz sonucuna göre duygusal bağımlılığın ilişki tatminsizliği ve sevgisizliği (a) pozitif yönde ve anlamlı düzeyde yordadığı görülmektedir ($\beta=.18$, $t=3.45$, $p<.001$). Duygusal bağımlılık, evli bireylerde ilişki tatminsizliği ve sevgisizlikteki değişimin

%3,3'lik varyansını açıklamaktadır ($R^2=.033$). Duygusal bağımlılığın ($\beta=-.20$, $t=-4.43$, $p<.001$) DİUDGÇ (c') üzerinde anlamlı ve negatif etkisinin olduğu bulgulanmıştır. İlişki tatminsizliği ve sevgisizliğin ($\beta=.15$, $t=2.96$, $p<.01$) DİUDGÇ(b) üzerinde anlamlı ve pozitif etkisinin olduğu bulgulanmıştır. Ayrıca duygusal bağımlılık ve ilişki tatminsizliği ve sevgisizlik evli bireylerin duygusal istismar uygulama düşmanca geri çekilme düzeylerindeki değişimin %6,6'lık varyansını açıklamaktadır ($R^2=.066$). Duygusal bağımlılığın dolaylı etkisi ise $ab=.02$ 'dir.

Şekil 4. Duygusal bağımlılık ve duygusal istismar uygulama düşmanca geri çekilme arasında ilişki tatminsizliği ve sevgisizliğin aracı rolü

Şekil 4'te sunulmuş olan analiz sonucuna göre aracı değişken eşitliğe girdikten sonra duygusal bağımlılığın duygusal istismar uygulama düşmanca geri çekilme üzerindeki etkisi azalmıştır (-.23'den -.20'ye). Duygusal bağımlılığın duygusal istismar uygulama düşmanca geri çekilme üzerinde dolaylı etkisinin olması ($\beta=.02$, $p<.001$) ve güven aralığının sıfırı kapsamaması (%95 GA=.010-.052) duygusal bağımlılığın duygusal istismar uygulama kontrol üzerindeki etkisinde ilişki tatminsizliği ve sevgisizliğin kısmi aracı rolü olduğunu göstermektedir.

Tablo 12.

İlişki Tatminsizliği ve Sevgisizliğin Aracılık Etkisinin İstatistiksel Açıdan Anlamlılığına İlişkin Bootstrap Analizi Sonuçları

Duygusal Bağımlılık→DİUDGÇ (İTVS Aracılık Rolü)	β	Standart Hata	p	Güven Aralığı Alt Sınır	Güven Aralığı Üst Sınır
Doğrudan Etki	-.20	.03	.000	-.215	-.083
Dolaylı Etki	.02	.01	-	.010	.052
Toplam Etki	-.23	.03	.000	-.196	-.065

Tablo 12 incelendiğinde ise aracı değişken olan ilişki tatminsizliği ve sevgisizlik modele eklendiğinde duygusal bağımlılığın duygusal istismar uygulama düşmanca geri çekilme üzerindeki doğrudan etkisinin (c' yolu) anlamlı olmaya devam ettiği görülmüştür ($p < .001$). İlişki tatminsizliği ve sevgisizliğin modele girmesi ile duygusal bağımlılığın duygusal istismar uygulama düşmanca geri çekilme üzerindeki doğrudan etki düzeyinin, toplam etki düzeyinden az olduğu görülmektedir. Aracı değişken eşitliğe girdikten sonra duygusal bağımlılığın duygusal istismar uygulama düşmanca geri çekilme üzerindeki etkisi azalmıştır (-.23'ten - .20'ye). Bu durumlar göz önüne alındığında, ilişki tatminsizliği ve sevgisizliğin, duygusal bağımlılık ve duygusal istismar uygulama düşmanca geri çekilme arasındaki ilişkide kısmi aracı değişken rolü üstlendiği söylenebilir.

4.3.3. Duygusal Bağımlılık ve Duygusal İstismar Uygulama Kontrol Arasındaki İlişkide Birlikte Vakit Geçirme İsteksizliğinin Aracılık Rolü

Araştırmaya katılan evli bireylerin duygusal istismarın alt boyutlarından olan uygulama kontrol düzeylerinin duygusal bağımlılık ve eş duygusal kıskançlığının alt boyutlarından olan birlikte vakit geçirme isteksizliği ölçeklerine ait puanlar tarafından ne düzeyde yordandığını ortaya koymak amacıyla yapılan çoklu standart doğrusal regresyon analizi sonuçları Tablo 13'te verilmiştir.

Tablo 13 incelendiğinde duygusal istismar uygulama kontrolün duygusal bağımlılık ve birlikte vakit geçirme isteksizliği tarafından anlamlı düzeyde açıklandığı görülmektedir ($\Delta R^2 = .132$). Analize dahil edilen değişkenlerin varyansın %13,2' sini açıkladığı bulgulanmıştır. Standartlaştırılmış beta katsayıları incelendiğinde duygusal bağımlılıkta meydana gelecek artışın duygusal istismar uygulama kontrol düzeyini azaltacağı ($\beta = -.16$), birlikte vakit geçirme isteksizliği alt boyutunda meydana gelecek artışın ise duygusal istismar uygulama kontrol düzeyini artıracacağı ($\beta = .32$), sonucuna ulaşılmıştır.

Tablo 13.

Evli Bireylerin Duygusal İstismar Uygulama Kontrol Puanlarının Yordanmasına Yönelik Regresyon Analizi Sonuçları

Model	Standartlaştırılmamış Katsayılar		Standartlaştırılmış Katsayılar	T	Sig.
	B	Std. Error	Beta		
(Sabit)	3,85	1,53		2,50	,013
Duygusal Bağımlılık	-,10	,024	-,16	-4,14	,000
Birlikte Vakit Geçirme	1,20	,186	,32	6,49	,000
İsteksizliği					

$R=,36$ $\Delta R^2=,132$
 $F(2,347)= 26,337$ $p=,000$

a. Bağımlı Değişken: Duygusal İstismar Uygulama Kontrol

Duygusal bağımlılık ve duygusal istismar uygulama kontrol arasındaki ilişkide birlikte vakit geçirme isteksizliğinin aracı rolünün incelendiği analize ilişkin regresyon sonuçları tablo 14'te sunulmuştur.

Tablo 14.

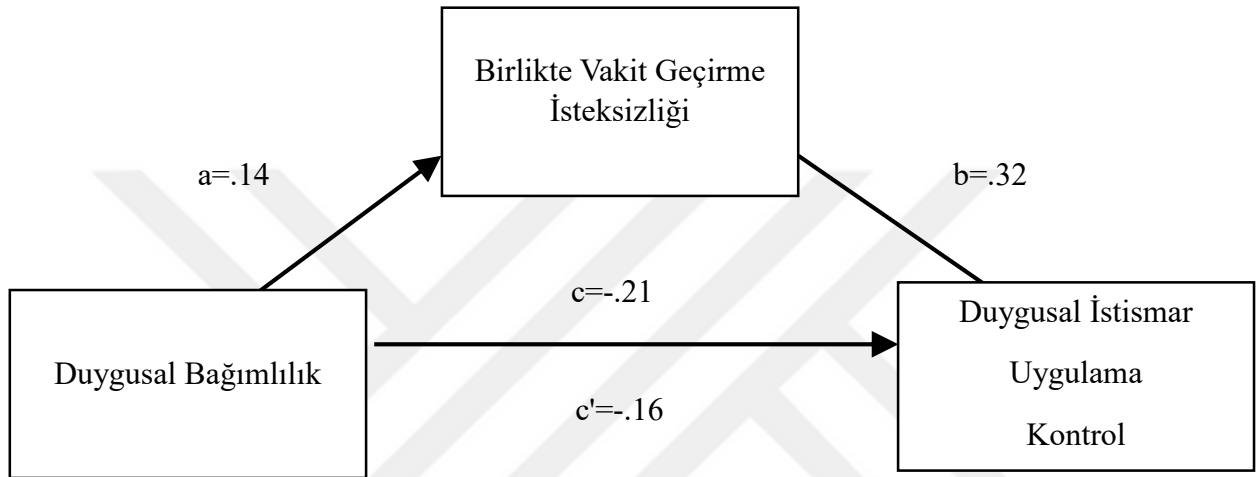
Duygusal Bağımlılık, Duygusal İstismar Uygulama Kontrol ve Birlikte Vakit Geçirme İsteksizliğine İlişkin Regresyon Sonuçları

	β	SH	%95GA	
			Düşük	Yüksek
Duygusal Bağımlılık→DİUK*	-.16***	.02	-.148	-.053
Duygusal Bağımlılık→BVGİ**	.14****	.00	.005	.032
BVGİ→DİUK	.32***	.18	.841	1.571
Duygusal Bağımlılık→BVGİ→DİUK	.04***	.01	.014	.087

*DİUK: Duygusal İstismar Uygulama Kontrol **BVGİ: Birlikte Vakit Geçirme İsteksizliği***p<.001
 ****p<.01

Analiz sonucuna göre duygusal bağımlılığın birlikte vakit geçirme isteksizliğini (a) pozitif yönde ve anlamlı düzeyde yordadığı görülmektedir ($\beta=.14$, $t=2.73$, $p<.01$). Duygusal bağımlılık, evli bireylerde birlikte vakit geçirme isteksizliğindeki değişimin

%2,1'lik varyansını açıklamaktadır ($R^2=.021$). Duygusal bağımlılığın ($\beta=-.16$, $t=-4,14$, $p<.001$) DİUK (c') üzerinde anlamlı ve negatif etkisinin olduğu bulgulanmıştır. Birlikte vakit geçirme isteksizliğinin ($\beta=.32$, $t=6.49$, $p<.001$) DİUK(b) üzerinde anlamlı ve pozitif etkisinin olduğu bulgulanmıştır. Ayrıca duygusal bağımlılık ve birlikte vakit geçirme isteksizliği evli bireylerin duygusal istismar uygulama kontrol düzeylerindeki değişimin %13,2'lik varyansını açıklamaktadır ($R^2=.132$). Duygusal bağımlılığın dolaylı etkisi ise $ab=.04$ 'tür.

Şekil 5. Duygusal bağımlılık ve duygusal istismar uygulama kontrol arasında birlikte vakit geçirme isteksizliğinin aracı rolü

Şekil 5'te sunulmuş olan analiz sonucuna göre aracı değişken eşitliğe girdikten sonra duygusal bağımlılığın duygusal istismar uygulama kontrol üzerindeki etkisi azalmıştır (-.21'den -.16'ya). Duygusal bağımlılığın duygusal istismar uygulama kontrol üzerinde dolaylı etkisinin olması ($\beta=.04$, $p<.001$) ve güven aralığının sıfırı kapsamaması (%95 GA=.014-.087) duygusal bağımlılığın duygusal istismar uygulama kontrol üzerindeki etkisinde birlikte vakit geçirme isteksizliğinin kısmi aracı rolü olduğunu göstermektedir.

Tablo 15.

Birlikte Vakit Geçirme İsteksizliğinin Aracılık Etkisinin İstatistiksel Açıdan Anlamlılığına İlişkin Bootstrap Analizi Sonuçları

Duygusal Bağımlılık→DİUK (BVGİAracılık Rolü)	β	Standart Hata	p	Güven Aralığı Alt Sınır	Güven Aralığı Üst Sınır
Doğrudan Etki	-.16	.02	.000	-.148	-.053
Dolaylı Etki	.04	.01	-	.014	.087
Toplam Etki	-.21	.02	.002	-.127	-.028

Tablo 15 incelendiğinde ise aracı değişken olan birlikte vakit geçirme isteksizliği modele eklendiğinde duygusal bağımlılığın duygusal istismar uygulama kontrol üzerindeki doğrudan etkisinin (c' yolu) anlamlı olmaya devam ettiği görülmüştür ($p < .001$). Birlikte vakit geçirme isteksizliğinin modele girmesi ile duygusal bağımlılığın duygusal istismar uygulama kontrol üzerindeki doğrudan etki düzeyinin, toplam etki düzeyinden az olduğu görülmektedir. Aracı değişken eşitliğe girdikten sonra duygusal bağımlılığın duygusal istismar uygulama kontrol üzerindeki etkisi azalmıştır (-.21'den -.16'ya). Bu durumlar göz önüne alındığında, birlikte vakit geçirme isteksizliğinin, duygusal bağımlılık ve duygusal istismar uygulama kontrol arasındaki ilişkide kısmi aracı değişken rolü üstlendiği söylenebilir.

4.3.4. Duygusal Bağımlılık ve Duygusal İstismar Uygulama Aşağılama Arasındaki İlişkide Birlikte Vakı Geçirme İsteksizliğinin Aracılık Rolü

Araştırmaya katılan evli bireylerin duygusal istismarın alt boyutlarından olan uygulama aşağılama düzeylerinin duygusal bağımlılık ve eş duygusal kıskançlığının alt boyutlarından olan birlikte vakit geçirme isteksizliği ölçeklerine ait puanlar tarafından ne düzeyde yordandığını ortaya koymak amacıyla yapılan çoklu standart doğrusal regresyon analizi sonuçları Tablo 16'da verilmiştir.

Tablo 16 incelendiğinde duygusal istismar uygulama aşağılamanın duygusal bağımlılık ve birlikte vakit geçirme isteksizliği tarafından anlamlı düzeyde açıklandığı görülmektedir ($\Delta R^2 = .051$). Analize dahil edilen değişkenlerin varyansın %5,1'ini açıkladığı bulgulanmıştır. Standartlaştırılmış beta katsayıları incelendiğinde duygusal bağımlılıkta meydana gelecek artışın duygusal istismar uygulama aşağılama düzeyini azaltacağı ($\beta = -.17$), birlikte vakit geçirme isteksizliği alt boyutunda meydana gelecek artışın ise duygusal istismar uygulama aşağılama düzeyini artıracacağı ($\beta = .14$), sonucuna ulaşılmıştır.

Tablo 16.

Evli Bireylerin Duygusal İstismar Uygulama Aşağılama Puanlarının Yordanmasına Yönelik Regresyon Analizi Sonuçları

Model	Standartlaştırılmamış Katsayılar		Standartlaştırılmış Katsayılar	T	Sig.
	B	Std. Error	Beta		
(Sabit)	5,23	1,36		3,83	,000
Duygusal Bağımlılık	-,08 ,44	,02	-,17	-3,74	,000
Birlikte Vakit Geçirme		,16	,14	2,70	,007
İsteksizliği					

$R=,22$ $\Delta R^2=,051$
 $F(2,347)= 9,402$ $p=,000$

a. Bağımlı Değişken: Duygusal İstismar Uygulama Aşağılama

Duygusal bağımlılık ve duygusal istismar uygulama aşağılama arasındaki ilişkide birlikte vakit geçirme isteksizliğinin aracı rolünün incelendiği analize ilişkin regresyon sonuçları tablo 17'de sunulmuştur.

Tablo 17.

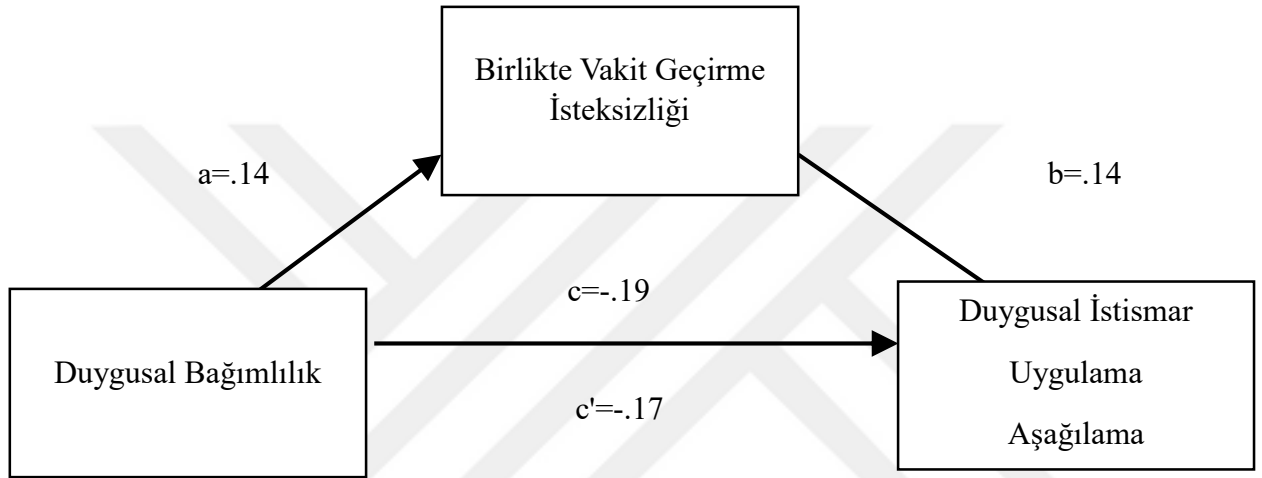
Duygusal Bağımlılık, Duygusal İstismar Uygulama Aşağılama ve Birlikte Vakit Geçirme İsteksizliğine İlişkin Regresyon Sonuçları

	β	SH	%95GA	
			Düşük	Yüksek
Duygusal Bağımlılık→DİUA*	-.17***	.02	-.123	-.038
Duygusal Bağımlılık→BVGİ**	.14****	.00	.005	.032
BVGİ→DİUA	.14****	.16	.121	.771
Duygusal Bağımlılık→BVGİ→DİUA	.02***	.01	.003	.044

*DİUA: Duygusal İstismar Uygulama Aşağılama **BVGİ: Birlikte Vakit Geçirme İsteksizliği ***p<.001
 ****p<.01

Analiz sonucuna göre duygusal bağımlılığın birlikte vakit geçirme isteksizliğini (a) pozitif yönde ve anlamlı düzeyde yordadığı görülmektedir ($\beta=.14$, $t=2.73$, $p<.01$). Duygusal bağımlılık, evli bireylerde birlikte vakit geçirme isteksizliğindeki değişimin

%2,1'lik varyansını açıklamaktadır ($R^2=.021$). Duygusal bağımlılığın ($\beta=-.17$, $t=-3,74$, $p<.001$) DİUA (c') üzerinde anlamlı ve negatif etkisinin olduğu bulgulanmıştır. Birlikte vakit geçirme isteksizliğinin ($\beta=.14$, $t=2.70$, $p<.01$) DİUA (b) üzerinde anlamlı ve pozitif etkisinin olduğu bulgulanmıştır. Ayrıca duygusal bağımlılık ve birlikte vakit geçirme isteksizliği evli bireylerin duygusal istismar uygulama aşağılama düzeylerindeki değişimin %5,1'lik varyansını açıklamaktadır ($R^2=.051$). Duygusal bağımlılığın dolaylı etkisi ise $ab=.02$ 'dir.

Şekil 6. Duygusal bağımlılık ve duygusal istismar uygulama aşağılama arasında birlikte vakit geçirme isteksizliğinin aracı rolü

Şekil 6'da sunulmuş olan analiz sonucuna göre aracı değişken eşitliğe girdikten sonra duygusal bağımlılığın duygusal istismar uygulama aşağılama üzerindeki etkisi azalmıştır (-.19'dan -.17'ye). Duygusal bağımlılığın duygusal istismar uygulama aşağılama üzerinde dolaylı etkisinin olması ($\beta=.02$, $p<.001$) ve güven aralığının sıfırı kapsamaması (%95 GA=.003-.044) duygusal bağımlılığın duygusal istismar uygulama aşağılama üzerindeki etkisinde birlikte vakit geçirme isteksizliğinin kısmi aracı rolü olduğunu göstermektedir.

Tablo 18.

Birlikte Vakit Geçirme İsteksizliğinin Aracılık Etkisinin İstatistiksel Açıdan Anlamlılığına İlişkin Bootstrap Analizi Sonuçları

Duygusal Bağımlılık→DİUA(BVGİ Aracılık Rolü)	β	Standart Hata	p	Güven Aralığı Alt Sınır	Güven Aralığı Üst Sınır
Doğrudan Etki	-.17	.02	.000	-.123	-.038
Dolaylı Etki	.02	.01	-	.003	.044
Toplam Etki	-.19	.02	.001	-.114	-.030

Tablo 18 incelendiğinde ise aracı değişken olan birlikte vakit geçirme isteksizliği modele eklendiğinde duygusal bağımlılığın duygusal istismar uygulama aşağılama üzerindeki doğrudan etkisinin (c' yolu) anlamlı olmaya devam ettiği görülmüştür ($p < .001$). Birlikte vakit geçirme isteksizliğinin modele girmesi ile duygusal bağımlılığın duygusal istismar uygulama aşağılama üzerindeki doğrudan etki düzeyinin, toplam etki düzeyinden az olduğu görülmektedir. Aracı değişken eşitliğe girdikten sonra duygusal bağımlılığın duygusal istismar uygulama aşağılama üzerindeki etkisi azalmıştır (-.19'dan -.17'ye). Bu durumlar göz önüne alındığında, birlikte vakit geçirme isteksizliğinin, duygusal bağımlılık ve duygusal istismar uygulama aşağılama arasındaki ilişkide kısmi aracı değişken rolü üstlendiği söylenebilir.

4.3.5. Duygusal Bağımlılık ve Duygusal İstismar Uygulama Düşmanca Geri Çekilme Arasındaki İlişkide Birlikte Vakit Geçirme İsteksizliğinin Aracılık Rolü

Araştırmaya katılan evli bireylerin duygusal istismarın alt boyutlarından olan uygulama düşmanca geri çekilme düzeylerinin duygusal bağımlılık ve eş duygusal kıskançlığının alt boyutlarından olan birlikte vakit geçirme isteksizliği ölçeklerine ait puanlar tarafından ne düzeyde yordandığını ortaya koymak amacıyla yapılan çoklu standart doğrusal regresyon analizi sonuçları Tablo 19'da verilmiştir.

Tablo 19 incelendiğinde duygusal istismar uygulama düşmanca geri çekilmenin duygusal bağımlılık ve birlikte vakit geçirme isteksizliği tarafından anlamlı düzeyde açıklandığı görülmektedir ($\Delta R^2 = .082$). Analize dahil edilen değişkenlerin varyansın %8,2'sini açıkladığı bulgulanmıştır. Standartlaştırılmış beta katsayıları incelendiğinde duygusal bağımlılıkta meydana gelecek artışın duygusal istismar uygulama düşmanca geri çekilme düzeyini azaltacağı ($\beta = -.20$), birlikte vakit geçirme isteksizliği alt boyutunda meydana gelecek artışın ise duygusal istismar uygulama düşmanca geri çekilme düzeyini artıracacağı ($\beta = .20$), sonucuna ulaşılmıştır.

Tablo 19.

Evli Bireylerin Duygusal İstismar Uygulama Düşmanca Geri Çekilme Puanlarının Yordanmasına Yönelik Regresyon Analizi Sonuçları

Model	Standartlaştırılmamış Katsayılar		Standartlaştırılmış Katsayılar	T	Sig.
	B	Std. Error	Beta		
(Sabit)	11,19	1,36		5,34	,000
Duygusal Bağımlılık	-,14 ,97	,03	-,20	-4,51	,000
Birlikte Vakit Geçirme		,25	,20	3,85	,000
İsteksizliği					

$R=,28$ $\Delta R^2=,082$
 $F(2,347)= 15,436$ $p=,000$

a. Bağımlı Değişken: Duygusal İstismar Uygulama Düşmanca Geri Çekilme

Duygusal bağımlılık ve duygusal istismar uygulama düşmanca geri çekilme arasındaki ilişkide birlikte vakit geçirme isteksizliğinin aracı rolünün incelendiği analize ilişkin regresyon sonuçları tablo 20'de sunulmuştur.

Tablo 20.

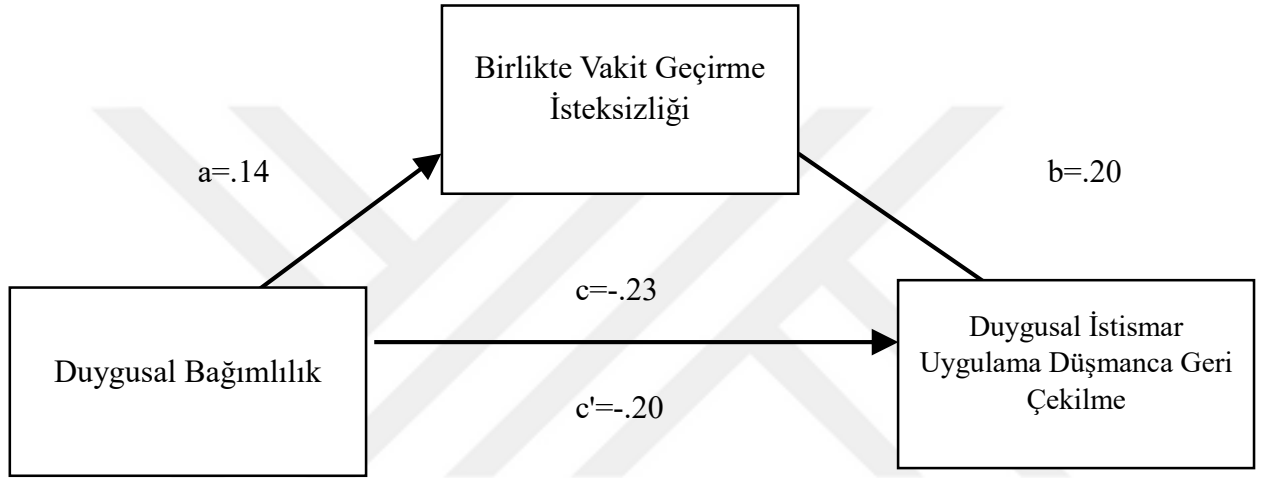
Duygusal Bağımlılık, Duygusal İstismar Uygulama Düşmanca Geri Çekilme ve Birlikte Vakit Geçirme İsteksizliğine İlişkin Regresyon Sonuçları

	β	SH	%95GA	
			Düşük	Yüksek
Duygusal Bağımlılık→DİUDGÇ*	-.20***	.03	-.214	-.084
Duygusal Bağımlılık→BVGİ**	.14****	.00	.005	.032
BVGİ→DİUDGÇ	.20***	.25	.479	1,47
Duygusal Bağımlılık→BVGİ→DİUDGÇ	.02***	.01	.007	.058

*DİUDGÇ: Duygusal İstismar Uygulama Düşmanca Geri Çekilme **BVGİ: Birlikte Vakit Geçirme İsteksizliği *** $p<.001$ **** $p<.01$

Analiz sonucuna göre duygusal bağımlılığın birlikte vakit geçirme isteksizliğini (a) pozitif yönde ve anlamlı düzeyde yordadığı görülmektedir ($\beta=.14$, $t=2.73$, $p<.01$). Duygusal bağımlılık, evli bireylerde birlikte vakit geçirme isteksizliğindeki değişimin

%2,1'lik varyansını açıklamaktadır ($R^2=.021$). Duygusal bağımlılığın ($\beta=-.20$, $t=-4,51$, $p<.001$) DİUDGÇ (c') üzerinde anlamlı ve negatif etkisinin olduğu bulgulanmıştır. Birlikte vakit geçirme isteksizliğinin ($\beta=.20$, $t=3,85$ $p<.001$) DİUDGÇ (b) üzerinde anlamlı ve pozitif etkisinin olduğu bulgulanmıştır. Ayrıca duygusal bağımlılık ve birlikte vakit geçirme isteksizliği evli bireylerin duygusal istismar uygulama düşmanca geri çekilme düzeylerindeki değişimin %8,2'lik varyansını açıklamaktadır ($R^2=.082$). Duygusal bağımlılığın dolaylı etkisi ise $ab=.02$ 'dir.

Şekil 7. Duygusal bağımlılık ve duygusal istismar uygulama düşmanca geri çekilme arasında birlikte vakit geçirme isteksizliğinin aracı rolü

Şekil 7'de sunulmuş olan analiz sonucuna göre aracı değişken eşitliğe girdikten sonra duygusal bağımlılığın duygusal istismar uygulama düşmanca geri çekilme üzerindeki etkisi azalmıştır (-.23'den -.20'ye). Duygusal bağımlılığın duygusal istismar uygulama düşmanca geri çekilme üzerinde dolaylı etkisinin olması ($\beta=.02$, $p<.001$) ve güven aralığının sıfırı kapsamaması (%95 $GA=.007-.058$) duygusal bağımlılığın duygusal istismar uygulama düşmanca geri çekilme üzerindeki etkisinde birlikte vakit geçirme isteksizliğinin kısmi aracı rolü olduğunu göstermektedir.

Tablo 21.

Birlikte Vakit Geçirme İsteksizliğinin Aracılık Etkisinin İstatistiksel Açıdan Anlamlılığına İlişkin Bootstrap Analizi Sonuçları

Duygusal Bağımlılık→DİUDGÇ(BVGİ Aracılık Rolü)	β	Standart Hata	p	Güven Aralığı Alt Sınır	Güven Aralığı Üst Sınır
Doğrudan Etki	-.20	.03	.000	-.214	-.084
Dolaylı Etki	.02	.01	-	.007	.058
Toplam Etki	-.23	.03	.000	-.196	-.065

Tablo 21 incelendiğinde ise aracı değişken olan birlikte vakit geçirme isteksizliği modele eklendiğinde duygusal bağımlılığın duygusal istismar uygulama düşmanca geri çekilme üzerindeki doğrudan etkisinin (c' yolu) anlamlı olmaya devam ettiği görülmüştür ($p < .001$). Birlikte vakit geçirme isteksizliğinin modele girmesi ile duygusal bağımlılığın duygusal istismar uygulama düşmanca geri çekilme üzerindeki doğrudan etki düzeyinin, toplam etki düzeyinden az olduğu görülmektedir. Aracı değişken eşitliğe girdikten sonra duygusal bağımlılığın duygusal istismar uygulama düşmanca geri çekilme üzerindeki etkisi azalmıştır (-.23'den -.20'ye). Bu durumlar göz önüne alındığında, birlikte vakit geçirme isteksizliğinin, duygusal bağımlılık ve duygusal istismar uygulama düşmanca geri çekilme arasındaki ilişkide kısmi aracı değişken rolü üstlendiği söylenebilir.

4.3.6. Duygusal Bağımlılık ve Duygusal İstismar Uygulama Tehdit Arasındaki İlişkide Birlikte Vakit Geçirme İsteksizliğinin Aracılık Rolü

Araştırmaya katılan evli bireylerin duygusal istismarın alt boyutlarından olan uygulama tehdit düzeylerinin duygusal bağımlılık ve eş duygusal kıskançlığının alt boyutlarından olan birlikte vakit geçirme isteksizliği ölçeklerine ait puanlar tarafından ne düzeyde yordandığını ortaya koymak amacıyla yapılan çoklu standart doğrusal regresyon analizi sonuçları Tablo 22'de verilmiştir.

Tablo 22 incelendiğinde duygusal istismar uygulama tehditin duygusal bağımlılık ve birlikte vakit geçirme isteksizliği tarafından anlamlı düzeyde açıklandığı görülmektedir ($\Delta R^2 = .095$). Analize dahil edilen değişkenlerin varyansın %9,5'ini açıkladığı bulgulanmıştır. Standartlaştırılmış beta katsayıları incelendiğinde duygusal bağımlılıkta meydana gelecek artışın duygusal istismar uygulama tehdit düzeyini azaltacağı ($\beta = -.26$), birlikte vakit geçirme isteksizliği alt boyutunda meydana gelecek artışın ise duygusal istismar uygulama tehdit düzeyini artıracak ($\beta = .15$), sonucuna ulaşmıştır.

Tablo 22.

Evli Bireylerin Duygusal İstismar Uygulama Tehdit Puanlarının Yordanmasına Yönelik Regresyon Analizi Sonuçları

Model	Standartlaştırılmamış Katsayılar		Standartlaştırılmış Katsayılar	T	Sig.
	B	Std. Error	Beta		
(Sabit)	6,68	1,24		5,35	,000
Duygusal Bağımlılık	-,11 ,44	,02	-,26	-5,63	,000
Birlikte Vakit Geçirme İsteksizliği		,15	,15	2,97	,003

$R=,30$ $\Delta R^2=,095$
 $F(2,347)= 18,228$ $p=,000$

a. Bağımlı Değişken: Duygusal İstismar Uygulama Tehdit

Duygusal bağımlılık ve duygusal istismar uygulama tehdit arasındaki ilişkide birlikte vakit geçirme isteksizliğinin aracı rolünün incelendiği analize ilişkin regresyon sonuçları tablo 23'te sunulmuştur.

Tablo 23.

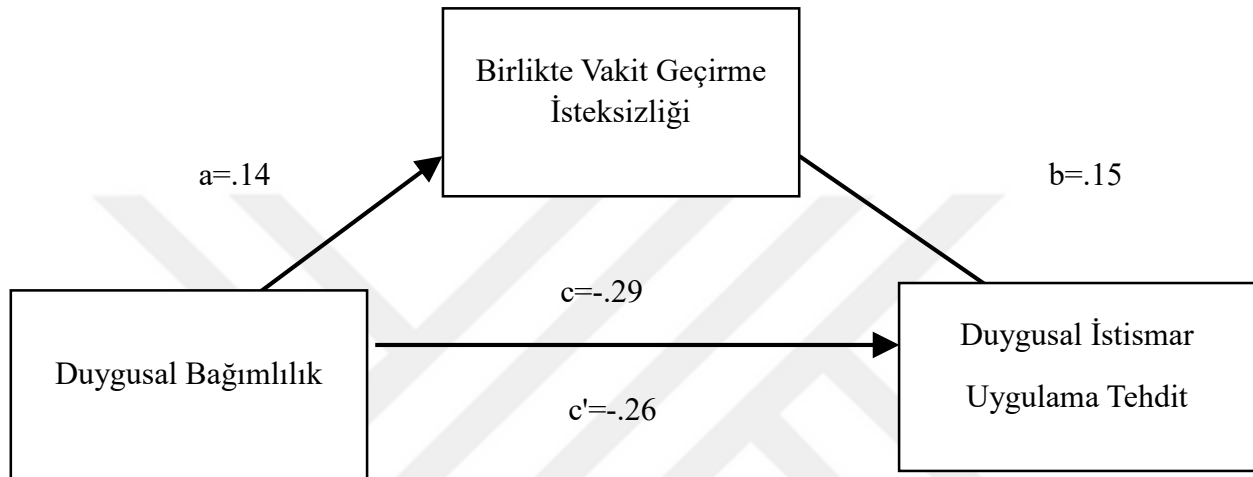
Duygusal Bağımlılık, Duygusal İstismar Uygulama Tehdit ve Birlikte Vakit Geçirme İsteksizliğine İlişkin Regresyon Sonuçları

	β	SH	%95GA	
			Düşük	Yüksek
Duygusal Bağımlılık→DİUT*	-.26***	.02	-.149	-.072
Duygusal Bağımlılık→BVGİ**	.14****	.00	.005	.032
BVGİ→DİUT	.15****	.15	.152	.746
Duygusal Bağımlılık→BVGİ→DİUT	.02***	.01	.004	.047

*DİUT: Duygusal İstismar Uygulama Tehdit **BVGİ: Birlikte Vakit Geçirme İsteksizliği ***p<.001
 ****p<.01

Analiz sonucuna göre duygusal bağımlılığın birlikte vakit geçirme isteksizliğini (a) pozitif yönde ve anlamlı düzeyde yordadığı görülmektedir ($\beta=.14$, $t=2.73$, $p<.01$). Duygusal bağımlılık, evli bireylerde birlikte vakit geçirme isteksizliğindeki değişimin

%2,1'lik varyansını açıklamaktadır ($R^2=.021$). Duygusal bağımlılığın ($\beta=-.26$, $t=-5,63$, $p<.001$) DİUT (c') üzerinde anlamlı ve negatif etkisinin olduğu bulgulanmıştır. Birlikte vakit geçirme isteksizliğinin ($\beta=.15$, $t=2,97$ $p<.01$) DİUT (b) üzerinde anlamlı ve pozitif etkisinin olduğu bulgulanmıştır. Ayrıca duygusal bağımlılık ve birlikte vakit geçirme isteksizliği evli bireylerin duygusal istismar uygulama tehdit düzeylerindeki değişimin %9,5'luk varyansını açıklamaktadır ($R^2=.095$). Duygusal bağımlılığın dolaylı etkisi ise $ab=.02$ 'dir.

Şekil 8. Duygusal bağımlılık ve duygusal istismar uygulama tehdit arasında birlikte vakit geçirme isteksizliğinin aracı rolü

Şekil 8'de sunulmuş olan analiz sonucuna göre aracı değişken eşitliğe girdikten sonra duygusal bağımlılığın duygusal istismar uygulama tehdit üzerindeki etkisi azalmıştır (-.29'dan -.26'ya). Duygusal bağımlılığın duygusal istismar uygulama tehdit üzerinde dolaylı etkisinin olması ($\beta=.02$, $p<.001$) ve güven aralığının sıfırı kapsamaması (%95 GA=.004-.047) duygusal bağımlılığın duygusal istismar uygulama tehdit üzerindeki etkisinde birlikte vakit geçirme isteksizliğinin kısmi aracı rolü olduğunu göstermektedir.

Tablo 24.

Birlikte Vakit Geçirme İsteksizliğinin Aracılık Etkisinin İstatistiksel Açıdan Anlamlılığına İlişkin Bootstrap Analizi Sonuçları

Duygusal Bağımlılık→DİUT (BVGİ Aracılık Rolü)	β	Standart Hata	p	Güven Aralığı Alt Sınır	Güven Aralığı Üst Sınır
Doğrudan Etki	-.26	.02	.000	-.149	-.072
Dolaylı Etki	.02	.01	-	.004	.047
Toplam Etki	-.29	.02	.000	-.141	-.064

Tablo 24 incelendiğinde ise aracı değişken olan birlikte vakit geçirme isteksizliği modele eklendiğinde duygusal bağımlılığın duygusal istismar uygulama tehdit üzerindeki doğrudan etkisinin (c' yolu) anlamlı olmaya devam ettiği görülmüştür ($p < .001$). Birlikte vakit geçirme isteksizliğinin modele girmesi ile duygusal bağımlılığın duygusal istismar uygulama tehdit üzerindeki doğrudan etki düzeyinin, toplam etki düzeyinden az olduğu görülmektedir. Aracı değişken eşitliğe girdikten sonra duygusal bağımlılığın duygusal istismar uygulama tehdit üzerindeki etkisi azalmıştır (-.29'dan -.26'ya). Bu durumlar göz önüne alındığında, birlikte vakit geçirme isteksizliğinin, duygusal bağımlılık ve duygusal istismar uygulama tehdit arasındaki ilişkide kısmi aracı değişken rolü üstlendiği söylenebilir.

4.3.7. Duygusal Bağımlılık ve Duygusal İstismar Maruz Kalma Kontrol Arasındaki İlişkide Birlikte Vakit Geçirme İsteksizliğinin Aracılık Rolü

Araştırmaya katılan evli bireylerin duygusal istismarın alt boyutlarından olan maruz kalma kontrol düzeylerinin duygusal bağımlılık ve eş duygusal kıskançlığının alt boyutlarından olan birlikte vakit geçirme isteksizliği ölçeklerine ait puanlar tarafından ne düzeyde yordandığını ortaya koymak amacıyla yapılan çoklu standart doğrusal regresyon analizi sonuçları Tablo 25'te verilmiştir.

Tablo 25 incelendiğinde duygusal istismar maruz kalma kontrolün duygusal bağımlılık ve birlikte vakit geçirme isteksizliği tarafından anlamlı düzeyde açıklandığı görülmektedir ($\Delta R^2 = .104$). Analize dahil edilen değişkenlerin varyansın %10,4'ünü açıkladığı bulgulanmıştır. Standartlaştırılmış beta katsayıları incelendiğinde duygusal bağımlılıkta meydana gelecek artışın duygusal istismar maruz kalma kontrol düzeyini azaltacağı ($\beta = -.26$), birlikte vakit geçirme isteksizliği alt boyutunda meydana gelecek artışın ise duygusal istismar maruz kalma kontrol düzeyini artıracığı ($\beta = .18$), sonucuna ulaşılmıştır.

Tablo 25.

Evli Bireylerin Duygusal İstismar Maruz Kalma Kontrol Puanlarının Yordanmasına Yönelik Regresyon Analizi Sonuçları

Model	Standartlaştırılmamış Katsayılar		Standartlaştırılmış Katsayılar	T	Sig.
	B	Std. Error	Beta		
(Sabit)	8,24	1,46		5,63	,000
Duygusal Bağımlılık	-,13 ,64	,02	-,26	-5,68	,000
Birlikte Vakit Geçirme İsteksizliği		,17	,18	3,64	,000

$R=,32$ $\Delta R^2=,104$
 $F(2,347)= 20,239$ $p=,000$

a. Bağımlı Değişken: Duygusal İstismar Maruz Kalma Kontrol

Duygusal bağımlılık ve duygusal istismar maruz kalma kontrol arasındaki ilişkide birlikte vakit geçirme isteksizliğinin aracı rolünün incelendiği analize ilişkin regresyon sonuçları tablo 26'da sunulmuştur.

Tablo 26.

Duygusal Bağımlılık, Duygusal İstismar Maruz Kalma Kontrol ve Birlikte Vakit Geçirme İsteksizliğine İlişkin Regresyon Sonuçları

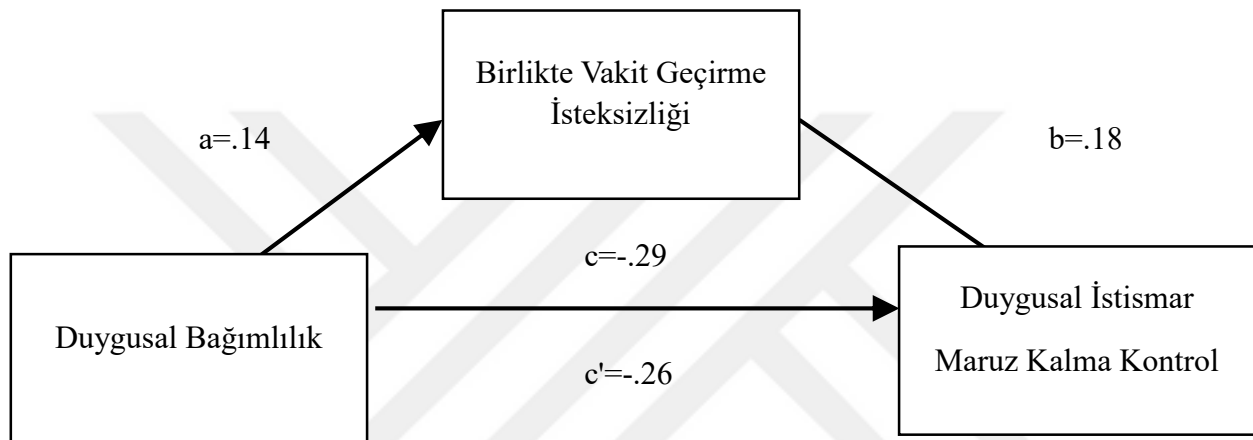
	β	SH	%95GA	
			Düşük	Yüksek
Duygusal Bağımlılık→DİM KK*	-.26***	.02	-.176	-.086
Duygusal Bağımlılık→BVGİ**	.14****	.00	.005	.032
BVGİ→DİM KK	.18***	.17	.297	.993
Duygusal Bağımlılık→BVGİ→DİM KK	.02***	.01	.007	.054

*DİM KK: Duygusal İstismar Maruz Kalma Kontrol **BVGİ: Birlikte Vakit Geçirme İsteksizliği

p<.001 *p<.01

Analiz sonucuna göre duygusal bağımlılığın birlikte vakit geçirme isteksizliğini (a) pozitif yönde ve anlamlı düzeyde yordadığı görülmektedir ($\beta=.14$, $t=2.73$, $p<.01$). Duygusal bağımlılık, evli bireylerde birlikte vakit geçirme isteksizliğindeki değişimin

%2,1'lik varyansını açıklamaktadır ($R^2=.021$). Duygusal bağımlılığın ($\beta=-.26$, $t=5,68$, $p<.001$) DİM KK (c') üzerinde anlamlı ve negatif etkisinin olduğu bulgulanmıştır. Birlikte vakit geçirme isteksizliğinin ($\beta=.18$, $t=3,64$ $p<.001$) DİM KK (b) üzerinde anlamlı ve pozitif etkisinin olduğu bulgulanmıştır. Ayrıca duygusal bağımlılık ve duygusal kıskançlık evli bireylerin duygusal istismar maruz kalma düşmanca geri çekilme düzeylerindeki değişimin %10,4'lük varyansını açıklamaktadır ($R^2=.104$). Duygusal bağımlılığın dolaylı etkisi ise $ab=.02$ 'dir.

Şekil 9. Duygusal bağımlılık ve duygusal istismar maruz kalma kontrol arasında birlikte vakit geçirme isteksizliğinin aracı rolü

Şekil 9'da sunulmuş olan analiz sonucuna göre aracı değişken eşitliğe girdikten sonra duygusal bağımlılığın duygusal istismar maruz kalma kontrol üzerindeki etkisi azalmıştır (-.29'dan -.26'ya). Duygusal bağımlılığın duygusal istismar maruz kalma kontrol üzerinde dolaylı etkisinin olması ($\beta=.02$, $p<.001$) ve güven aralığının sıfırı kapsamaması (%95 GA=.007-.054) duygusal bağımlılığın duygusal istismar maruz kalma kontrol üzerindeki etkisinde birlikte vakit geçirme isteksizliğinin kısmi aracı rolü olduğunu göstermektedir.

Tablo 27.

Birlikte Vakit Geçirme İsteksizliğinin Aracılık Etkisinin İstatistiksel Açıdan Anlamlılığına İlişkin Bootstrap Analizi Sonuçları

Duygusal Bağımlılık→DİM KK (BVGİ Aracılık Rolü)	β	Standart Hata	p	Güven Aralığı Alt Sınır	Güven Aralığı Üst Sınır
Doğrudan Etki	-.26	.02	.000	-.176	-.086
Dolaylı Etki	.02	.01	-	.007	.054
Toplam Etki	-.29	.02	.000	-.165	-.073

Tablo 27 incelendiğinde ise aracı değişken olan birlikte vakit geçirme isteksizliği modele eklendiğinde duygusal bağımlılığın duygusal istismar maruz kalma kontrol üzerindeki doğrudan etkisinin (c' yolu) anlamlı olmaya devam ettiği görülmüştür ($p < .001$). Birlikte vakit geçirme isteksizliğinin modele girmesi ile duygusal bağımlılığın duygusal istismar maruz kalma kontrol üzerindeki doğrudan etki düzeyinin, toplam etki düzeyinden az olduğu görülmektedir. Aracı değişken eşitliğe girdikten sonra duygusal bağımlılığın duygusal istismar maruz kalma kontrol üzerindeki etkisi azalmıştır. (-.29'dan -.26'ya). Bu durumlar göz önüne alındığında, birlikte vakit geçirme isteksizliğinin, duygusal bağımlılık ve duygusal istismar maruz kalma kontrol arasındaki ilişkide kısmi aracı değişken rolü üstlendiği söylenebilir..

4.3.8. Duygusal Bağımlılık ve Duygusal İstismar Maruz Kalma Aşağılama Arasındaki İlişkide Birlikte Vakit Geçirme İsteksizliğinin Aracılık Rolü

Araştırmaya katılan evli bireylerin duygusal istismarın alt boyutlarından olan maruz kalma aşağılama düzeylerinin duygusal bağımlılık ve eş duygusal kıskançlığının alt boyutlarından olan birlikte vakit geçirme isteksizliği ölçeklerine ait puanlar tarafından ne düzeyde yordandığını ortaya koymak amacıyla yapılan çoklu standart doğrusal regresyon analizi sonuçları Tablo 28'de verilmiştir.

Tablo 28 incelendiğinde duygusal istismar maruz kalma aşağılamanın duygusal bağımlılık ve birlikte vakit geçirme isteksizliği tarafından anlamlı düzeyde açıklandığı görülmektedir ($\Delta R^2 = .157$). Analize dahil edilen değişkenlerin varyansın %15,7'sini açıkladığı bulgulanmıştır. Standartlaştırılmış beta katsayıları incelendiğinde duygusal bağımlılıkta meydana gelecek artışın duygusal istismar maruz kalma aşağılama düzeyini azaltacağı ($\beta = -.35$), birlikte vakit geçirme isteksizliği alt boyutunda meydana gelecek artışın ise duygusal istismar maruz kalma aşağılama düzeyini artıracak ($\beta = .17$), sonucuna ulaşılmıştır.

Tablo 28.

Evli Bireylerin Duygusal İstismar Maruz Kalma Aşağılama Puanlarının Yordanmasına Yönelik Regresyon Analizi Sonuçları

Model	Standartlaştırılmamış Katsayılar		Standartlaştırılmış Katsayılar	T	Sig.
	B	Std. Error	Beta		
(Sabit)	8,67	1,46		5,93	,000
Duygusal Bağımlılık	-,17 ,60	,02	-,35	-7,71	,000
Birlikte Vakit Geçirme		,17	,17	3,40	,000
İsteksizliği					

$R=,39$ $\Delta R^2=,157$
 $F(2,347)= 32,403$ $p=,000$

a. Bağımlı Değişken: Duygusal İstismar Maruz Kalma Aşağılama

Duygusal bağımlılık ve duygusal istismar maruz kalma aşağılama arasındaki ilişkide birlikte vakit geçirme isteksizliğinin aracı rolünün incelendiği analize ilişkin regresyon sonuçları tablo 29’da sunulmuştur.

Tablo 29.

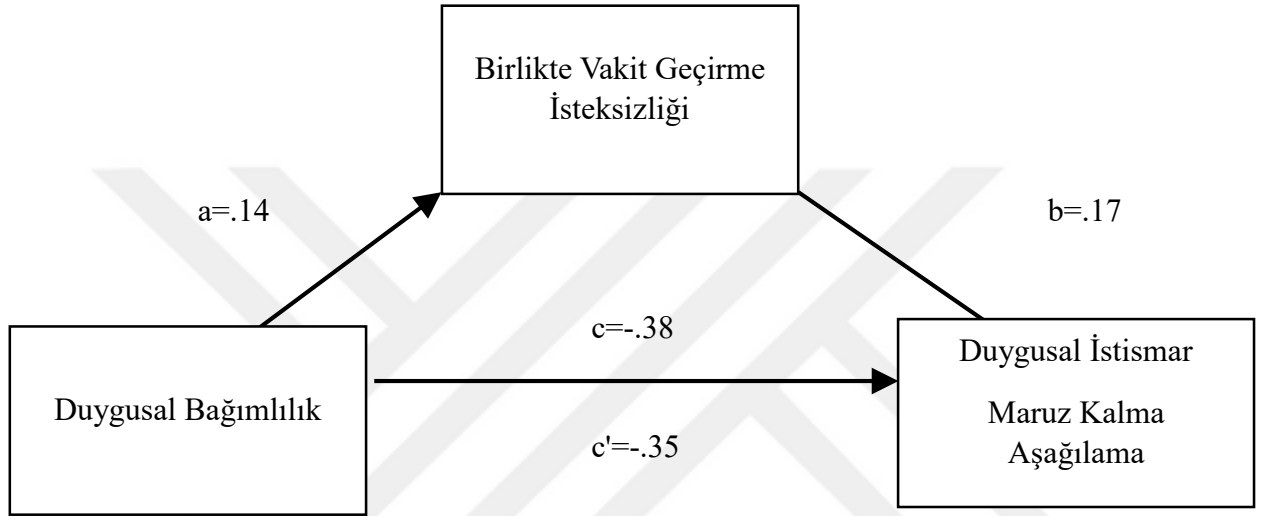
Duygusal Bağımlılık, Duygusal İstismar Maruz Kalma Aşağılama ve Birlikte Vakit Geçirme İsteksizliğine İlişkin Regresyon Sonuçları

	β	SH	%95GA	
			Düşük	Yüksek
Duygusal Bağımlılık→DİMKA*	-.35***	.02	-.223	-.132
Duygusal Bağımlılık→BVGİ**	.14****	.00	.005	.032
BVGİ→DİMKA	.17****	.17	.255	.951
Duygusal Bağımlılık→BVGİ→DİMKA	.02****	.01	.006	.048

*DİMKA: Duygusal İstismar Maruz Kalma Aşağılama **BVGİ: Birlikte Vakit Geçirme İsteksizliği ***p<.001 ****p<.01

Analiz sonucuna göre duygusal bağımlılığın birlikte vakit geçirme isteksizliğini (a) pozitif yönde ve anlamlı düzeyde yordadığı görülmektedir ($\beta=.14$, $t=2.73$, $p<.01$). Duygusal bağımlılık, evli bireylerde birlikte vakit geçirme isteksizliğindeki değişimin

%2,1'lik varyansını açıklamaktadır ($R^2=.021$). Duygusal bağımlılığın ($\beta=-.35$, $t=-7,71$, $p<.001$) DİMKA (c') üzerinde anlamlı ve negatif etkisinin olduğu bulgulanmıştır. Birlikte vakit geçirme isteksizliğinin ($\beta=.17$, $t=3,40$ $p<.01$) DİMKA (b) üzerinde anlamlı ve pozitif etkisinin olduğu bulgulanmıştır. Ayrıca duygusal bağımlılık ve duygusal kıskançlık evli bireylerin duygusal istismar maruz kalma aşağılama düzeylerindeki değişimin %15,7'lik varyansını açıklamaktadır ($R^2=.157$). Duygusal bağımlılığın dolaylı etkisi ise $ab=.02$ 'dir.

Şekil 10. Duygusal bağımlılık ve duygusal istismar maruz kalma aşağılama arasında birlikte vakit geçirme isteksizliğinin aracı rolü

Şekil 10'da sunulmuş olan analiz sonucuna göre aracı değişken eşitliğe girdikten sonra duygusal bağımlılığın duygusal istismar maruz kalma aşağılama üzerindeki etkisi azalmıştır (-.38'den -.35'e). Duygusal bağımlılığın duygusal istismar maruz kalma aşağılama üzerinde dolaylı etkisinin olması ($\beta=.02$, $p<.001$) ve güven aralığının sıfırı kapsamaması (%95 GA=.006-.048) duygusal bağımlılığın duygusal istismar maruz kalma aşağılama üzerindeki etkisinde birlikte vakit geçirme isteksizliğinin kısmi aracı rolü olduğunu göstermektedir.

Tablo 30.

Birlikte Vakit Geçirme İsteksizliğinin Aracılık Etkisinin İstatistiksel Açıdan Anlamlılığına İlişkin Bootstrap Analizi Sonuçları

Duygusal Bağımlılık→DİMKA(BVGİ Aracılık Rolü)	β	Standart Hata	p	Güven Aralığı Alt Sınır	Güven Aralığı Üst Sınır
Doğrudan Etki	-.35	.02	.000	-.223	-.132
Dolaylı Etki	.02	.01	-	.006	.048
Toplam Etki	-.38	.02	.000	-.212	-.121

Tablo 30 incelendiğinde ise aracı değişken olan birlikte vakit geçirme isteksizliği modele eklendiğinde duygusal bağımlılığın duygusal istismar maruz kalma aşağılama üzerindeki doğrudan etkisinin (c' yolu) anlamlı olmaya devam ettiği görülmüştür ($p < .001$). Birlikte vakit geçirme isteksizliğinin modele girmesi ile duygusal bağımlılığın duygusal istismar maruz kalma aşağılama üzerindeki doğrudan etki düzeyinin, toplam etki düzeyinden az olduğu görülmektedir. Aracı değişken eşitliğe girdikten sonra duygusal bağımlılığın duygusal istismar maruz kalma aşağılama üzerindeki etkisi azalmıştır ($-.38$ 'ten $-.35$ 'e). Bu durumlar göz önüne alındığında, birlikte vakit geçirme isteksizliğinin, duygusal bağımlılık ve duygusal istismar maruz kalma aşağılama arasındaki ilişkide kısmi aracı değişken rolü üstlendiği söylenebilir..

BÖLÜM V

TARTIŞMA VE YORUM

Bu bölümde duygusal istismar, duygusal bağımlılık ve duygusal kıskançlığın sosyodemografik özelliklere göre incelenmesine ve bu değişkenlerin birbirleri ile olan ilişkisine yönelik bulgular literatürde yer alan çalışmalar çerçevesinde tartışılmıştır.

5.1. Evli Bireylerde Duygusal İstismar, Duygusal Kıskançlık ve Duygusal Bağımlılık Arasındaki İlişkilere Yönelik Tartışma ve Yorum

Evli bireylerin duygusal bağımlılık, duygusal istismar ve duygusal kıskançlık düzeyleri ve bu değişkenlerin alt boyutları arasında istatistiksel olarak anlamlı ilişkiler olup olmadığı, bu araştırma kapsamında incelenmiştir. Evli bireylerin duygusal bağımlılık düzeyleri ve duygusal istismarın alt boyutu olan uygulama kontrol, uygulama aşağılama, uygulama düşmanca geri çekilme, uygulama tehdit, maruz kalma kontrol, maruz kalma aşağılama, maruz kalma düşmanca geri çekilme ve maruz kalma tehdit düzeyleri arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Bu sonuca göre evli bireylerin duygusal bağımlılık düzeylerinin duygusal istismarın uygulama ve maruz kalma boyutunun tüm alt boyutlarıyla negatif yönde anlamlı bir ilişkisi olduğu söylenebilir. Yani evli bireylerin duygusal bağımlılık düzeyleri arttıkça duygusal istismar uygulama ve duygusal istismara maruz kalma düzeyleri azalmaktadır. Literatürde duygusal istismar ve duygusal bağımlılık arasındaki bu ilişkiyi destekleyecek doğrudan çalışmalar bulunmasa da yapılan bazı çalışmalar bulgumuzu destekler niteliktedir. Kemaloğlu (2021), üniversite öğrencileriyle yaptığı çalışmada romantik ilişkilerde duygusal istismar, kişilerarası bağımlılık ve romantik ilişki kalıp yargıları arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Araştırmaya göre duygusal istismarın bütün alt boyutları (tecrit, aşağılama, cinsel taciz, mala zarar verme) , kişilerarası bağımlılıkla anlamlı düzeyde ilişkilidir. Bu araştırma sonuçlarının bulgularımızla tutarlı olduğu söylenebilir. Kane, Staiger ve Ricciardelli (2000) tarafından yapılan çalışmada ise yürüttükleri araştırmada aile içi şiddetin kabul edilebilirliği, saldırganlık ve kişiler arası bağımlılık arasında ilişkileri incelemeyi amaçlamışlardır. Araştırmaya partnerine yönelik şiddet uygulayan 23 kişi, 30 futbolcu ve 30 toplum gönüllüsü olmak üzere toplamda 83 erkek katılmıştır. Araştırma bulguları kadın partnerlerine şiddet uygulayan grubun diğer iki karşılaştırma grubuna göre daha saldırgan ve daha bağımlı olduğu ortaya koymuştur. Bir başka çalışmada ise Bornstein (2006), aile şiddet ve bağımlılık arasındaki ilişkiyi

incelemiştir ve bağımlılığı aile içi şiddetin çok önemli bir değişkeni olarak görmektedir. Sonuçlara göre kadınlarda ekonomik bağımlılık ve erkeklerde duygusal bağımlılık ev içi partner istismarını artırmaktadır. Literatürde yer alan bu araştırma sonuçlarının duygusal istismar ve duygusal bağımlılık arasında tespit ettiğimiz ilişkiyi destekleyecek nitelikte olduğu görülmüştür.

Araştırma bulgularına göre evli bireylerin duygusal bağımlılık ve duygusal kıskançlığın alt boyutu olan ilişki tatminsizliği ve sevgisizlik ile birlikte vakit geçirme isteksizliği düzeyleri arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Bu sonuca göre evli bireylerde duygusal bağımlılık arttıkça ilişki tatminsizliği ve sevgisizlik ve birlikte vakit geçirme isteksizliği düzeyleri artmaktadır. Arbinaga ve diğerlerinin (2021) yürüttükleri çalışma, duygusal bağımlılığın çiftlerde şiddet, kıskançlık ve çelişkili cinsiyetçilik üzerindeki etkisini ortaya koymuştur. Çalışma sonuçları incelendiğinde kıskançlığın duygusal bağımlılığı en çok açıklayan değişken olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. Bu araştırma sonuçları araştırma bulgularımızı desteklemektedir. Yapılan başka bir çalışmada ise duygusal bağımlılığın bireylerde kıskançlık düzeyini etkileyen en önemli ilişkisel faktörlerden biri olduğu görülmüştür. Partnerlerin katılımından bağımsız olarak, bir ilişkiye nispeten bağımlı olan kişilerin, partnerlerinin başka birisine ilgi göstermesi durumunda ilişkilerine ilişkin kıskançlık yaşama olasılığı daha yüksektir (Berscheid ve Fei, 1977; Buunk, 1982). Literatürde yer alan bu araştırma sonuçlarının bizim araştırma bulgularımızı destekleyecek nitelikte olduğu görülmüştür.

Evli bireylerin duygusal kıskançlığın alt boyutu olan kendini değersiz hissetme düzeyleri ve duygusal istismarın alt boyutu olan uygulama kontrol, uygulama düşmanca geri çekilme, maruz kalma kontrol ve maruz kalma düşmanca geri çekilme düzeyleri arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Kendini değersiz hissetme boyutuyla duygusal olarak kıskançlık yaşayan bireylerin partnerlerine duygusal istismar kontrol ve düşmanca geri çekilme davranışlarını uygulayabilecekleri, partnerlerini kontrol ve düşmanca geri çekilme davranışlarına maruz bırakabilecekleri sonucuna ulaşılabilir. Kendini değersiz hissetme boyutu ile duygusal olarak yaşanan kıskançlık arttıkça partnerlerin birbirlerine uyguladıkları ve maruz kaldıkları kontrol ve düşmanca geri çekilme davranışlarının artabileceği söylenebilir. Duygusal kıskançlığın alt boyutu olan ilişki tatminsizliği ve sevgisizlik düzeyleri ve duygusal istismarın alt boyutu olan uygulama kontrol ve uygulama düşmanca geri çekilme düzeyleri arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. İlişki tatminsizliği ve sevgisizlik boyutuyla duygusal olarak kıskançlık yaşayan bireylerin partnerlerine duygusal istismar kontrol ve düşmanca geri çekilme

davranışlarını uygulayabilecekleri sonucuna ulaşılabilir. İlişki tatminsizliği ve sevgisizlik boyutu ile duygusal olarak yaşanan kıskançlık arttıkça partnerlerin birbirlerine uyguladıkları kontrol ve düşmanca geri çekilme davranışlarının artabileceği söylenebilir. Duygusal kıskançlığın bir diğer alt boyutu olan birlikte vakit geçirme isteksizliği ve duygusal istismarın alt boyutu olan uygulama kontrol uygulama aşağılama, uygulama düşmanca geri çekilme, uygulama tehdit, maruz kalma kontrol ve maruz kalma aşağılama düzeyleri arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Birlikte vakit geçirme isteksizliği boyutuyla duygusal olarak kıskançlık yaşayan bireylerin partnerlerine duygusal istismar kontrol, aşağılama, düşmanca geri çekilme ve tehdit davranışlarını uygulayabilecekleri, partnerlerini kontrol ve aşağılama davranışlarına maruz bırakabilecekleri sonucuna ulaşılabilir. Birlikte vakit geçirme isteksizliği boyutu ile duygusal olarak yaşanan kıskançlık arttıkça partnerlerin birbirlerine uyguladıkları kontrol, aşağılama, düşmanca geri çekilme, tehdit ve maruz kaldıkları kontrol ve aşağılama davranışların artabileceği söylenebilir.

Literatürde şiddet davranışlarının nedenlerini araştıran çalışmalarda en sık gösterilen nedenin kıskançlık olduğu görülmüştür. Elmquist ve diğerleri, (2014) tarafından yapılan araştırmada kıskançlık, kadınlar tarafından flört şiddetinin nedenleri arasında en sık ifade edilen üç kategoriden birisi olmuştur. Bedir'in (2021) romantik ilişkilerde şiddete maruz kalan bireylerin algıları üzerine yapmış olduğu araştırmasında ise katılımcıların birçoğu partner şiddetinin kişisel nedenini kıskançlık (%32,3) olarak ifade etmiştir. Kızmaz'ın (2006) yapmış olduğu bir araştırmaya göre ise şiddetin ortaya çıkmasındaki sebepler; çiftler arasında kıskançlık görülmesidir. Bu araştırmaların bizim araştırma bulgularımızı destekler nitelikte olduğu söylenebilir. Literatürde romantik ilişkilerde yaşanan istismar ve kıskançlık arasındaki ilişkiyi tespit eden çalışmalar da yer almaktadır. Tunç (2015), araştırmasında romantik ilişkilerde istismar ile ilişki doyumu, affetme ve kıskançlık düzeyi arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Araştırmaya 335 üniversite öğrencisi katılmıştır. Sonuca bakıldığında; kıskançlık ve durumu affetme boyutu ile istismar arasında ilişki saptanmıştır. Mayorga (2012), tarafından Peru'da 25-59 yaş arasındaki 192 kadın ile yapılan başka bir çalışmada erkeklerin kıskançlığının duygusal istismar için bir risk faktörü olarak bulunmuştur; Sunday, Kline, Labruna, Pelcovitz, Salzinger ve Kaplan (2011) tarafından ergenlik döneminde aileleri tarafından fiziksel istismara uğradığını ifade eden genç yetişkinlerle yapılan bir araştırmada ise, partnerin kıskançlık ve duygu kontrolünün sözel istismarın önemli bir yordayıcısı olduğu bulunmuştur. Türkiye'de, 97 üniversite öğrencisinin katılımı ile gerçekleşen başka bir araştırmada gençlerin %12,4'ünün

ilişkilerinde, son bir yıl içinde flört şiddetine uğradıkları bulgusu tespit edilmiştir. Aynı araştırmada, en çok rastlanan psikolojik şiddet davranışının %71.4 ile kıskançlık olduğu ortaya konmuştur (Aslan vd., 2008). Literatürde yer alan bu araştırma sonuçlarının da duygusal istismar ve duygusal kıskançlık arasında tespit ettiğimiz ilişkiyi destekleyecek nitelikte olduğu görülmüştür.

5.2. Duygusal Bağımlılık ve Duygusal İstismar Arasındaki İlişkide Duygusal Kıskançlığın Aracılık Rolünün İncelenmesine Yönelik Bulguların Tartışılması

Yaptığımız araştırmada duygusal bağımlılık ile duygusal istismar arasındaki ilişkide duygusal kıskançlığın aracılık rolü incelenmiştir. Bu kapsamda korelasyon analizinde ilişkili bulunan alt boyutlar aracılık analizinde ayrı ayrı incelenmiştir. Duygusal kıskançlığın alt boyutu olan ilişki tatminsizliği ve sevgisizliğin duygusal bağımlılık ve uygulama kontrol alt boyutu, duygusal bağımlılık ve uygulama düşmanca geri çekilme alt boyutu arasındaki ilişkilerde kısmi aracı değişken rolü üstlendiği görülmüştür. Araştırma bulgularını incelediğimizde ilişki tatminsizliği ve sevgisizlik alt boyutu aracılık modeline eklendiğinde, duygusal bağımlılığın duygusal istismar uygulama kontrol ve uygulama düşmanca geri çekilme alt boyutları üzerindeki beta değerini bir başka deyişle yordayıcılığını düşürdüğü görülmüştür. Burada duygusal bağımlılık ve ilişki tatminsizliği ve sevgisizlik arasındaki regresyon etkisi duygusal bağımlılığın duygusal istismar uygulama kontrol ve uygulama düşmanca geri çekilme alt boyutlarını etkilemesine neden olmaktadır. Bu sonuçlara göre duygusal olarak bağımlı ve ilişki tatminsizliği ve sevgisizlik boyutuyla duygusal olarak kıskançlık yaşayan evli bireyler partnerlerine duygusal istismarın kontrol ve düşmanca geri çekilme davranışlarını uygulayabilmektedirler.

Duygusal kıskançlığın bir diğer alt boyutu olan birlikte vakit geçirme isteksizliğinin duygusal bağımlılık ve uygulama kontrol alt boyutu, duygusal bağımlılık ve uygulama aşağılama alt boyutu, duygusal bağımlılık ve uygulama düşmanca geri çekilme alt boyutu, duygusal bağımlılık ve uygulama tehdit alt boyutu, duygusal bağımlılık ve maruz kalma kontrol alt boyutu, maruz kalma aşağılama alt boyutu arasındaki ilişkilerde kısmi aracı değişken rolü üstlendiği görülmüştür. Birlikte vakit geçirme isteksizliği alt boyutu aracılık modeline eklendiğinde, duygusal bağımlılığın uygulama kontrol, uygulama aşağılama, uygulama düşmanca geri çekilme, uygulama tehdit, maruz kalma kontrol, maruz kalma aşağılama alt boyutları üzerindeki beta değerini bir başka deyişle yordayıcılığını düşürdüğü görülmüştür. Burada duygusal bağımlılık ve

birlikte vakit geçirme isteksizliği arasındaki regresyon etkisi duygusal bağımlılığın duygusal istismar uygulama kontrol, uygulama aşağılama, uygulama düşmanca geri çekilme, uygulama tehdit, maruz kalma kontrol, maruz kalma aşağılama alt boyutlarını etkilemesine neden olmaktadır. Bu sonuca göre duygusal olarak bağımlı ve birlikte vakit geçirme isteksizliği boyutuyla duygusal olarak kıskançlık yaşayan evli bireyler partnerlerine duygusal istismarın kontrol, aşağılama, düşmanca geri çekilme ve tehdit davranışlarını uygulayabilmektedirler. Aynı zamanda duygusal olarak bağımlı ve birlikte vakit geçirme isteksizliği boyutuyla duygusal olarak kıskançlık yaşayan evli bireyler partnerlerinin duygusal istismarın kontrol, aşağılama, davranışlarına maruz kalabilmektedirler. Tüm bu sonuçları incelediğimizde araştırmamızın duygusal bağımlılık ve duygusal istismar arasındaki ilişkide duygusal kıskançlığın kısmi aracı rolü olduğuna yönelik hipotezimizin doğrulandığı görülmektedir.

Literatür incelendiğinde duygusal kıskançlığın duygusal bağımlılık ve duygusal istismar arasındaki ilişkide aracılık etkisinin incelendiği çalışmalara ulaşılamamıştır. Ancak bu değişkenlerin birbirleriyle ilişkisini doğrudan ve dolaylı olarak ele alan çalışmalar mevcuttur. Literatürde yer alan bazı araştırmalar da duygusal bağımlılığın duygusal kıskançlığı artırdığı bulgusunu destekler niteliktedir (Arbinaga ve diğerleri, 2021; Berscheid ve Fei, 1977; Buunk, 1982). Buna göre birbirlerine duygusal olarak daha bağımlı çiftlerin birbirlerini duygusal olarak daha fazla kıskandığı sonucuna ulaşılabilir. Kıskançlığın artmasıyla birlikte çiftler birbirlerini duygusal olarak daha fazla istismar edebilmektedirler. Literatürde duygusal kıskançlığın duygusal istismarı arttırdığı yönünde bulgumuzu destekler nitelikte çalışmalar da mevcuttur (Elmqvist ve diğerleri, 2014; Bedir, 2021; Kızmaz, 2006; Tunç, 2015; Mayorga, 2012; Labruna, Pelcovitz, Salzinger ve Kaplan, 2011; Aslan vd., 2008). Bu araştırmalar ve bizim araştırma bulgumuz neticesinde çiftler arasında yaşanan duygusal kıskançlığın evlilik içerisinde yaşanan duygusal istismarı artırdığı sonucuna ulaşılabilir. Literatürde yer alan birçok araştırma da duygusal bağımlılığın duygusal istismar artırdığı bulgusunu destekler niteliktedir (Kemaloğlu, 2021; Staiger ve Ricciardelli, 2000; Bornstein, 2006). Çiftler arasında duygusal bağımlılık arttıkça partnerlerin birbirlerini daha fazla duygusal olarak istismar ettikleri söylenebilir.

Duygusal bağımlılık, duygusal istismar ve duygusal kıskançlık arasındaki ilişkiye genel olarak bakıldığında ise çiftlerin birbirlerine olan duygusal bağımlılıklarının aralarındaki duygusal kıskançlığı artırdığı ve artan duygusal kıskançlığın çiftlerin birbirlerini duygusal olarak daha fazla istismar etmelerine neden olduğu söylenebilir. Bu

durum çiftlerin evlilik içerisindeki doyumlarını, ilişki kalitelerini etkileyebilir. Bu değişkenlerin bir arada incelendiği araştırmalara bakacak olursak, Perles, Martin ve Canto (2019) İspanya'nın güneyindeki 14-19 yaşları arasındaki 296 ergen lise öğrencisi ile yaptıkları çalışmada duygusal bağımlılık ile psikolojik saldırganlık, fiziksel saldırganlık ve kıskançlık arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Bu araştırma sonuçlarında erkeklerde bağımlılık ile psikolojik saldırganlık ve hafif fiziksel saldırganlık arasında pozitif bir ilişki bulunmuştur. Kızlarda ise duygusal bağımlılığın aynı zamanda iki saldırganlık türüyle de ilişkili olduğu görülmüştür. Cinsiyet, kıskançlık ve bağımlılık arasındaki etkileşimin kızlarda psikolojik saldırganlığı öngördüğünü, ancak erkeklerde olmadığını gösterdi. Ayrıca sonuçlar kızların bağımlılık ve kıskançlık puanları yüksek olduğunda psikolojik şiddeti daha fazla kullandıklarını, ancak her iki değişkende düşük puan aldıklarında psikolojik saldırganlık davranışlarının azaldığını göstermektedir. Bu araştırmaya göre kadınların bağımlılık ve kıskançlık düzeyleri arttığında psikolojik şiddeti daha fazla kullandıkları görülmüştür. Literatürde yer alan bu araştırmanın bizim araştırma bulgumuzu destekler nitelikte olduğu söylenebilir.

Evli bireyler evlilik süreci içerisinde birbirlerini bilinçli ya da bilinçli olmayan biçimde duygusal olarak istismar edebilmektedirler. Duygusal istismar davranışlarının toplum içinde kabul edilebilir duruma gelmesiyle çiftlerde yarattığı tahribat hem aile içinde hem de çiftler arasında riskler doğurmaktadır. Araştırmamızda çalıştığımız 3 değişken de yani duygusal bağımlılık, duygusal istismar ve duygusal kıskançlık çiftler arasında sevginin bir ifadesi olarak görülebilmektedir. Bu durum evli bireylerde yaşanan davranışları normal kabul etmelerine ve herhangi bir yardım talebinde bulunmamalarına sebep olabilmektedir. Bir diğer açıdan bakacak olursak, birbirlerine duygusal olarak bağımlı olan çiftler daha fazla duygusal istismar davranışı uygulamaktadır. (Bell ve arkadaşları, 2020). Duygusal istismar davranışını sevginin ifadesi olarak gören ve görmezden gelen evli bireyler onu çok seven partnerinin onu terk etmesinden daha fazla korkarak partnerine daha bağımlı hale gelebilir. Partnerine daha bağımlı hale gelen birey daha fazla duygusal istismar davranışı uygulamaktadır. Duygusal olarak bağımlı çiftler ise daha fazla duygusal kıskançlık yaşamaktadır. Yaşanan bu duygusal kıskançlık duygusal istismar davranışlarını da artırmaktadır. Tüm bunlar bir döngü halinde birbirlerini beslemekte ve partnerler arası ilişkiyi sağlıklı olmayan biçimde oldukça etkilemektedir. Bu durum çalıştığımız değişkenlerin evlilik süreci için ne kadar riskli olduğunu göstermektedir. Bu yönden araştırmamız literatüre önemli bir katkıda bulunmuştur.

BÖLÜM VI

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu bölümde araştırma sonuçlarına ilişkin genel bir değerlendirme yapılmış ve gelecekte yapılacak araştırmalara katkı sağlayacak önerilere yer verilmiştir.

6.1. Sonuçlar

Evli bireylerde duygusal bağımlılık ve duygusal istismar arasındaki ilişkide duygusal kıskançlığın aracı rolünü incelemek amacıyla gerçekleştirilen bu çalışmanın sonuçları aşağıda sunulmuştur:

1. Evli bireylerin duygusal kıskançlığın alt boyutu olan kendini değersiz hissetme puanları ile duygusal istismarın alt boyutu olan uygulama kontrol, uygulama düşmanca geri çekilme, maruz kalma kontrol ve maruz kalma düşmanca geri çekilme puanları arasında pozitif yönde anlamlı ilişkiler bulunmuştur.
2. Evli bireylerin duygusal kıskançlığın alt boyutu olan ilişki tatminsizliği ve sevgisizlik puanları ile duygusal istismarın alt boyutu olan uygulama kontrol, uygulama düşmanca geri çekilme puanları ve duygusal bağımlılık arasında pozitif yönde anlamlı ilişkiler bulunmuştur.
3. Evli bireylerin duygusal kıskançlığın alt boyutu olan birlikte vakit geçirme isteksizliği puanları ile duygusal istismarın alt boyutu olan uygulama kontrol, uygulama aşağılama, uygulama düşmanca geri çekilme, uygulama tehdit, maruz kalma kontrol, maruz kalma aşağılama puanları ve duygusal bağımlılık arasında pozitif yönde anlamlı ilişkiler bulunmuştur.
4. Evli bireylerin duygusal bağımlılık puanları ile duygusal istismarın tüm alt boyutları arasında negatif yönde anlamlı ilişkiler bulunmuştur.
5. Duygusal kıskançlığın alt boyutu olan ilişki tatminsizliği ve sevgisizliğin, duygusal bağımlılık ve duygusal istismar uygulama kontrol arasındaki ilişkide kısmi aracı rolü olduğu bulunmuştur.

6. Duygusal kıskançlığın alt boyutu olan ilişki tatminsizliği ve sevgisizliğin, duygusal bağımlılık ve duygusal istismar uygulama düşmanca geri çekilme arasındaki ilişkide kısmi aracı rolü olduğu bulunmuştur.
7. Duygusal kıskançlığın alt boyutu olan birlikte vakit geçirme isteksizliğinin, duygusal bağımlılık ve duygusal istismar uygulama kontrol arasındaki ilişkide kısmi aracı rolü olduğu bulunmuştur.
8. Duygusal kıskançlığın alt boyutu olan birlikte vakit geçirme isteksizliğinin, duygusal bağımlılık ve duygusal istismar uygulama aşağılama arasındaki ilişkide kısmi aracı rolü olduğu bulunmuştur.
9. Duygusal kıskançlığın alt boyutu olan birlikte vakit geçirme isteksizliğinin, duygusal bağımlılık ve duygusal istismar uygulama düşmanca geri çekilme arasındaki ilişkide kısmi aracı rolü olduğu bulunmuştur.
10. Duygusal kıskançlığın alt boyutu olan birlikte vakit geçirme isteksizliğinin, duygusal bağımlılık ve duygusal istismar uygulama tehdit arasındaki ilişkide kısmi aracı rolü olduğu bulunmuştur.
11. Duygusal kıskançlığın alt boyutu olan birlikte vakit geçirme isteksizliğinin, duygusal bağımlılık ve duygusal istismar maruz kalma kontrol arasındaki ilişkide kısmi aracı rolü olduğu bulunmuştur.
12. Duygusal kıskançlığın alt boyutu olan birlikte vakit geçirme isteksizliğinin, duygusal bağımlılık ve duygusal istismar maruz kalma aşağılama arasındaki ilişkide kısmi aracı rolü olduğu bulunmuştur.

6.2. Öneriler

Bu bölümde araştırmada elde edilen bulgular sonucunda ileride alanda yapılacak araştırmalara ve uygulamalara yönelik öneriler sunulmuştur.

1. Bu araştırma Diyarbakır ilindeki evli bireyler ile yürütülmüştür. Bu konuda yapılacak başka araştırmalar Türkiye'nin farklı illerinde bulunan evli bireyler ile gerçekleştirilebilir.
2. Bu çalışmanın sınırlılıklarından biri çalışmaya katılan erkek evli birey sayısının kadın evli birey sayısından fazla olmasıdır. İleride yapılacak araştırmalarda cinsiyetin daha homojen dağılmasına dikkat edilebilir.

3. Bu çalışma yalnızca evli bireylerle gerçekleştirilmiştir. Romantik ilişkilerde yaşanan duygusal istismar, duygusal kıskançlık ve duygusal bağımlılık ile ilgili çalışmalar yapılabilir.
4. Bu araştırma nicel araştırma yöntemleri kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Bu konuda daha detaylı bulgulara ulaşmak için nicel araştırma yönteminden ya da karma yöntemden oluşan çalışmalar yapılabilir.
5. Erkeklerin maruz kaldığı duygusal istismarın göz ardı edildiği literatürde yer alan araştırmalarda görülmüştür. Erkeklerin maruz kaldığı ve uyguladığı duygusal istismar ile ilgili sadece erkeklerden oluşan örneklem ile çalışmalar yapılabilir.
6. Literatürde duygusal istismar ile ilgili ortak bir tanım olmaması sebebiyle ölçülmekte zorlandığı görülmektedir. Duygusal istismarın tanımıyla ilgili netlik kazandırmak için araştırmalar yapılabilir. Bu konuda ölçme araçları geliştirilebilir.

KAYNAKÇA

- Abowitz, D. A., Knox, D. ve Zusman, M. (2010). Emotional abuse among undergraduates in romantic relationships. *International Journal of Sociology of The Family*, 36(2), 117-38.
- Afifi T, MacMillan H, Cox B, Asmundson G, Stein M, Sareen J. Mental health correlates of intimate partner violence in marital relationships in a nationally representative sample of males and females. *Journal of Interpersonal Violence*. 2009; 24(8):1398–1417. <http://dx.doi.org/10.1177/0886260508322192>. [PubMed: 18718882]
- AIHW : Family, domestic and sexual violence in Australia continuing the national story 2019.The Australian Institute of Health and Welfare.2019.
- Ainsworth, M.D.S. (1969). Object relations, dependency, and attachment: A theoretical review of the infant-mother relationship. *Child Development*. 40, 969-1025.
- Aktaş, B., Pasinlioğlu, T., & Demirdüzen, N. (2017). Kadın doğum polikliniğine başvuran evli kadınların algıladıkları duygusal istismar ve etkileyen faktörlerin incelenmesi. *Journal Of Forensic Medicine*, 31(3), 115-123.
- Albaugh, L. M., & Nauta, M. M. (2005). Career decision self-efficacy, career barriers, and college women's experiences of intimate partner violence. *Journal of Career Assessment*, 13(3), 288–306.
- Alsawalqa, R. O., Sa'deh, Y. A. R., & Alrawashdeh, M. N. (2021). Jordanian Men's Experience of Emotional Abuse in Marital Relationships: The Role of Marriage Length and Motivation. *Frontiers in psychology*, 12, 689235.
- Ançel, G. (2017). *Kişilerarası ilişkilerde bağımlılık* (2.Baskı). Alter Yayıncılık.
- Andersen, P. A., Eloy, S. V., Guerrero, L. K. ve Spitzberg, B. H. (1995). Romantic jealousy and relational satisfaction: A look at the impact of jealousy experience and expression. *Communication Reports*, 8, 77–85.
- Archer J. 2000. Sex differences in aggression between heterosexual partners: A meta-analytic review. *Psychological Bulletin*. 126(5), 651–680.
- Arntz, A. (2005). Pathological dependency: distinguishing functional from emotional dependency. *Clinical Psychology: Science and Practice*, 12, pp. 411-416.
- Arntz, Arnoud. "Dependency: Distinguishing Functional From Emotional Dependency". *Clinical Psychology: Science And Practice* 12/4 (2006), 411-416.

- Attridge, M. (2013). Jealousy and relationship closeness: Exploring the good (reactive) and bad (suspicious) sides of romantic jealousy. *Sage Open*, 3(1), 1-16.
- Aune, K. S. ve Comstock, J. (1997). Effect of relationship length on the experience, expression, and perceived appropriateness of jealousy. *The Journal of social psychology*, 137(1), 23-31.
- Aylor, B., & Dainton, M. (2001). Antecedents in romantic jealousy experience, expression, and goals. *Western Journal of Communication*, 65(4), 370-391.
- Ayrancı Ü., Günay Y. ve Ünlüoğlu H. (2002). Hamilelikte aile içi eş şiddeti. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 3, 75-87.
- Baker, C. R., & Stith, S. M. (2008). Factors predicting dating violence perpetration among male and female college students. *Journal of Aggression, Maltreatment, and Trauma*, 17, 227-244.
- Baker, L., Etherington, N., and Straatman, A. (2015). Sexual & Gender-Based Harassment. Available online at: http://www.vawlearningnetwork.ca/ourwork/issuebased_newsletters/issue-13/13-Sexual_Harassment_Newsletter_ONLINE_0.pdf (accessed January, 2021).
- Barkhuizen, M., and Pretorius, R. (2005). Professional women as victims of emotional abuse within marriage or cohabitating relationships: A victimological study. *Acta Criminol. Southern Afr. J. Criminol.* 18, 10–20.
- Bedir, Y. (2021). Romantik İlişkilerde Partner Şiddetine Maruz Kalan Kadınların Şiddete İlişkin Algılarının İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. Aksaray Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Berdahl, J. L. (2007). Harassment based on sex: Protecting social status in the context of gender hierarchy. *Acad. Manage. Rev.* 32, 641–658.
- Bevan, J. L. (2008). Experiencing and communicating romantic jealousy: Questioning the investment model. *Southern Communication Journal*, 73, 42–67.
- Bevan, J. L. and Hale, J. L. (2006). Negative jealousy-related emotion rumination as consequences of romantic partner, cross-sex friend, and sibling jealousy expression. *Communication Studies*, 57, 363-379.
- Black, M. C., Basile, K. C., Breidling, M. J., Smith, S. G., Walters, M. L., Merrick, M. T., & Stevens, M. R. (2011). *National intimate partners and sexual violence survey: 2010 summary report*.

- Blake-Mortimer, J., Koopman, C., Spiegel, D., Field, N., & Horowitz, M. (2003). Perceptions of family relationships associated with husbands' ambivalence and dependency in anticipating losing their wives to metastatic/recurrent breast cancer. *Journal of Loss and Trauma*, 82(2), 139-147.
- Blomquist, K. P. (2014). *Jealousy in close relationships among emerging adults* (Unpublished doctoral dissertation). Duke University, Durham.
- Bonomi, A., Anderson, M., Cannon, E., Slesnick, N., & Rodriguez, M. (2009). Intimate Partner Violence in Latina and Non-Latina Women. *American Journal of Preventive Medicine*, 36(1), 43-48.
- Bornstein, R. F. (1993a). *The dependent personality*. New York: The Guilford Press.
- Bornstein, R. F. (1995a). Active dependency. *Journal of Nervous and Mental Disease*, 183(2), 64-77.
- Bornstein, R. F. (2005a). *The dependent patient: a practitioner's guide*. Washington, DC: American Psychological Association.
- Bornstein, R. F. (2011). An interactionist perspective on interpersonal dependency. *Current Directions in Psychological Science*, 20(2), 124-128. <https://doi.org/10.1177/0963721411403121>
- Brainerd, E. G., Hunter, P. A., Moore, D. and Thompson, T. R. (1996). Jealousy induction as a predictor of power and the use of other control methods in heterosexual relationships. *Psychological Reports*, 79, 1319-1325.
- Breiding, M. J., Basile, K. C., Smith, S. G., Black, M. C., & Mahendra, R. R. (2015). *Intimate partner violence surveillance: Uniform definitions and recommended data elements, Version 2.0*. National Center for Injury Prevention and Control, Centers for Disease Control and Prevention.
- Breiding, M. J., Smith, S. G., Basile, K. C., Walters, M. L., Chen, J., & Merrick, M. T. (2014). Prevalence and characteristics of sexual violence, stalking, and intimate partner violence victimization--national intimate partner and sexual violence survey, United States, 2011. *Morbidity and mortality weekly report. Surveillance summaries (Washington, D.C. : 2002)*, 63(8), 1-18.
- Bringle, R. G. (1991). Psychosocial aspects of jealousy: A transactional model. In P. Salovey (Ed.). *The psychology of jealousy and envy* (pp. 103-131). New York: Guilford.
- Bringle, R. G. & Boebinger, K. L. (1990). Jealousy and the Third Person in the Love Triangle. *Journal of Social and Personal relationships*, 7(1), 119- 133.

- Broemer, P. and Diehl, M. (2004). Romantic jealousy as a social comparison outcome: When similarity stings. *Journal of Experimental Social Psychology*, 40(3), 393-400.
- Bushong, K. G. (2018). *Emotional Abuse in College Students: Gender Differences in Psychological Outcomes*. [Honors Undergraduate Theses].
- Buss, D. M., Larsen, R. J., Westen, D., & Semmelroth, J. (1992) Sex differences in jealousy: evolution, physiology, and psychology. *Psychological Science*, 3, 251-255.
- Buunk, B. (1997). Personality, birth order, and attachment styles as related to various types of jealousy. *Personality and Individual Differences*, 23(6), 997–1006.
- Buunk, B. P. (1981). Jealousy in sexually open marriages. *Alternative Lifestyles*, 4(3), 357-372.
- Buunk, B. P., Angleitner, A., Oubaid, V., & Buss, D. M. (1996). Sex differences in jealousy in evolutionary and cultural perspective: Tests from the Netherlands, Germany, and the United States. *Psychological Science*, 7(6), 359-379.
- Büyükgök, D. (2007). Eşler arası şiddet: Belirleyicileri ve ruh sağlığına etkileri (Doctoral dissertation, Adnan Menderes Üniversitesi).
- Campbell, L., Simpson, J. A., Kashy, D. A., & Rholes, W. S (2001). Attachment orientations, dependence, and behavior in a stressful situation: An application of the actor-partner interdependence model. *Journal of Social and Personal Relationships*, 18(6), 821-843.
- Cano, A. and O'leray, K. D. (1997). Romantic jealousy and affairs: Research and implications for couple therapy. *Journal of Sex & Marital Therapy*, 23 (4), 249-275.
- Carney MM, Barner JR. Prevalence of partner abuse: Rates of emotional abuse and control. *Partner Abuse*. 2012; 3(3):286–335.
- Carney, M., and Barner, J. R. (2012). Prevalence of partner abuse: Rates of emotional abuse and control. *Partner Abuse* 3, 286–335.
- Castelló, Jorge. *Análisis del concepto “Dependencia Emocional”*. *Analysis of the concept-Emotional dependency*. Work presented in the I Virtual Congress of Psychiatry. 6-CI-A Conference, 2000.
- Chan KL, Straus MA, Brownridge DA, Tiwari A, Leung WC. Prevalence of dating partner violence and suicidal ideation among man and woman university students worldwide. *Journal of Midwifery and Women's Health*. 2008; 53:529–537.

- Chowdhary, N., & Patel, V. (2008). The effect of spousal violence on women's health: Findings from the Stree Arogya Shodh in Goa, India. *Journal of Postgraduate Medicine*, 54, 306-312.
- Clanton, G. and Smith, L. G. (1998). *Jealousy*. Maryland: University Press of America Inc.
- Coker, A., Smith, P., McKeown, R., & King, M. (2000). Frequency and correlates of intimate partner violence by type: Physical, sexual, and psychological battering. *American Journal of Public Health*, 90, 553-559.
- Çay, C. (2006). *Çalışan kadınların işyerinde kadın istismarı konusundaki görüşlerinin incelenmesi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Çetin-Dağlı, S. (2009). Düzce üniversitesi düzce meslek yüksekokulu öğrencilerinde şiddet sıklığının ve kısa semptom envanteri'nin değerlendirilmesi. Tıpta uzmanlık tezi, Düzce Üniversitesi, Düzce.
- Çimen, Ş.E. (2007). *Görücü Usulü ve Anlaşarak Evlenen Bireylerin Çeşitli Sosyal Psikolojik Faktörler Yönünden Karşılaştırılması*. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Dainton, M. ve Gross, J. (2008). The Use of negative behaviors to maintain relationships. *Communication Research Reports*, 25, 179–191
- David, B. W. (2020). When women abuse men: What we now know about female intimate partner violence. *Partner Abuse* 11, 415–436.
- DeKeseredy, W. S. & Kelly, K. (1993). The incidence and prevalence of woman abuse in Canadian university and college dating relationships. *Canadian Journal of Sociology*, 18, 137-159.
- DeKeseredy, W. S., & Dragiewicz, M. (2007). Understanding the complexities of feminist perspectives on woman abuse: A commentary on Donald G. Dutton's rethinking domestic violence. *Violence Against Women*, 13(8), 874–884.
- Demirtaş ET, Sümer ZH, Fincham FD. (2017). Intimate partner violence in Turkey: The Turkish intimate partner violence attitude scale-revised. *J Fam Viol.* 32, 349-56.
- Demirtaş, H. A. (2004). *Yakın ilişkilerde kıskançlık (Bireysel, ilişkisel ve durumsal değişkenler)*. (Yayınlanmamış doktora tezi). Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Demirtaş, H. A., & Dönmez, A. (2006). Yakın ilişkilerde kıskançlık: bireysel, ilişkisel ve durumsal değişkenler. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 17(3), 181-191.

- Demirtaş, H.A. ve Dönmez, A. (2006). Yakın İlişkilerde Kıskançlık: Bireysel, İlişkisel ve Durumsal Değişkenler. *Türk Psikiyatri Dergisi* ; 17(3):181-191.
- Demirtaş-Madran, A. (2008). Duygusal ve cinsel kıskançlık açısından temel cinsiyet farklılıkları: Evrimsel yaklaşım ve süregelen tartışmalar. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 19(3), 300-309.
- Demirtaş-Madran, H.A.(2008). Duygusal ve Cinsel Kıskançlık Açısından Temel Cinsiyet Farklılıkları: Evrimsel Yaklaşım ve Süregelen Tartışmalar. *Türk Psikiyatri Dergisi* ; 19(3):300-309.
- DeSteno DA, Salovey P (1996) Evolutionary origins of sex differencesin jealousy?: Questioning the “fitness” of the model. *Psychol Sci*, 7: 367-372.
- Devries, K. M., Mak, J. Y., Bacchus, L. J., Child, J. C., Falder, G., Petzold, M., Astbury, J., & Watts, C. H. (2013). Intimate partner violence and incident depressive symptoms and suicide attempts: a systematic review of longitudinal studies. *PLoS medicine*, 10(5), e1001439.
- Deyessa, N., Berhane, Y., Alem, A., Ellsberg, M., Emmelin, M., Hogberg, U., & Kullgren, G. (2009). Intimate partner violence and depression among women in rural Ethiopia: A cross-sectional study. *Clinical Practice and Epidemiology in Mental Health*, 5, 8.
- Dobash, R. P., & Dobash, R. E. (2004). Women’s violence to men in intimate relationships:
- Dönmez, A. (2000). Psikolojinin alt alanları, bağlanma: Yakın ilişkilerle ilgili araştırmalar için bir çerçeve. *Türk Psikoloji Bülteni*, 16-17
- Dönmez, G., Şimşek, H., & Günay, T. (2012). Evli erkeklerde eşlerine yönelik şiddet ve ilişkili etmenler. *Turkish Journal of Public Health*, 10(3), 151-159.
- Dude, A. (2011). Spousal intimate partner violence is associated with HIV and other STIs among married rwandan women. *AIDS and behavior*, 15, 142-152.
- Duman, N. (2019). Yetişkin psikolojik istismarını tanımak. *International Journal of Social Sciences and Education Research*, 5(1), 33-43.
- Dutton, D. G. (2006). *Rethinking domestic violence*. University of British Columbia Press.
- Edalati, A., & Redzuan, M. (2010). The relationship between jealousy and aggression: A review of literatures related to wives’ aggression. *European Journal of Scientific Research*, 39 (4), 498-504.

- Ehrensaft, M. K., Moffitt, T. E., & Caspi, A. (2004). Clinically abusive relationships in an unselected birth cohort: Men's and women's participation and developmental antecedents. *Journal of Abnormal Psychology*, 113, 258–271.
- Elmqvist, J., Wolford-Clevenger, C., Zapor, H., Febres, J., Shorey, R. C., Hamel, J. ve Stuart, G. L. (2014). A gender comparison of motivations for physical dating violence among college students. *Journal of Interpersonal Violence*, 1–18.
- Engel, B. The emotionally abusive relationship: How to stop being abused and how to stop abusing. New Jersey: John Wiley & Sons; 2002.
- Ersanlı, K., Yılmaz, M. ve Özcan, K. (2013). Algılanan Duygusal İstismar Ölçeği (ADİÖ): Geçerlilik ve güvenirlik çalışması. (2013), *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 32(1). 147-164.
- Ersoy, O.Ç. & Yildiz, H., 2011, 'Reproductive health problems and depression levels of women living in sanctuary houses as a result of husband violence', *Health Care for Women International* 32(9), 795–810. <https://doi.org/10.1080/07399332.2011.565528>
- Ertuğ, H. İ. (2018). Üniversite öğrencilerinde algılanan duygusal istismar ve ruminasyon ilişkisi. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi / Eğitim Bilimleri Enstitüsü*.
- Faver C, Strand E. Fear, guilt, and grief: Harm to pets and the emotional abuse of women. *Journal of Emotional Abuse*. 2007; 7:51–70.
- Feign, R. (1994). Spousal adjustment to a postmarital disability in one partner. *Family Systems Medicine*, 12(3), 235-247.
- Fincham, F. D., Cui, M., Braithwaite, S., & Pasley, K. (2008). Attitudes toward intimate partner violence in dating relationships. *Psychological Assessment*, 20(3), 260-269.
- Flake TA, Barros C, Schralber LB, Menezes PR. (2013). Intimate partner violence among undergraduate students of two universities of the state of Sao Paulo, Brazil. *Rev Bras Epidemiol*. 16(4), 801-16.
- Fleischmann, A. A., Spitzberg, B. H., Andersen, P. A. ve Roesch, S. C. (2005). Tickling the monster: Jealousy induction in relationships. *Journal of Social and Personal Relationships*, 22, 49–73.
- Fleischmann, A. A., Spitzberg, B. H., Andersen, P. A. ve Roesch, S. C. (2005). Tickling the monster: jealousy induction in relationships. *Journal of Social and Personal Relationships*, 22(1), 49–73.

- Follingstad, D. R. (2007). Rethinking current approaches to psychological abuse: Conceptual and methodological issues. *Aggression and Violent Behavior*, 12 (4), 439–458.
- Follingstad, D. R., & DeHart, D. D. (2000). Defining psychological abuse of husbandstowards wives: Context, behaviours, and typologies. *Journal of InterpersonalViolence*, 15, 891-920.
- Follingstad, D. R., & Rogers, M. J. (2013). Validity concerns in the measurement of women's and men's report of intimate partner violence. *Sex Roles*, 69, 149–167.
- Follingstad, D. R., and Edmundson, M. (2010). Is Psychological Abuse Reciprocal in Intimate Relationships? Data from a National Sample of American Adults. *J.Family Viol.* 25, 495–508.
- Follingstad, D. R., Rutledge, L. L., Berg, B. J., Hause, E. S., & Polek, D. S. (1990). The role of emotional abuse in physically abusive relationships. *Journal of Family Violence*, 5, 107–120.
- Foran, H. M. ve O'Leary, D. K. (2008). Problem drinking, jealousy, and anger control: Variables predicting physical aggression against a partner. *Journal of Family Violence*, 23(3), 141-148.
- Francis, L., & Pearson, D. (2021). The Recognition of Emotional Abuse: Adolescents' Responses to Warning Signs in Romantic Relationships. *Journal of interpersonal violence*, 36(17-18), 8289–8313.
- Francis, L., & Pearson, D. (2021). The Recognition of Emotional Abuse: Adolescents' Responses to Warning Signs in Romantic Relationships. *Journal of interpersonal violence*, 36(17-18), 8289–8313.
- Francis, L., and Pearson, D. (2019). The recognition of emotional abuse: adolescents' responses to warning signs in romantic relationships. *J. Interper.Viol.* 22:886260519850537.
- Garcia-Moreno, C., Jansen, H., Ellsberg, M., Heise, L., & Watts, C. (2006). Prevalence of intimate partner violence: Findings from the WHO multi-country study on women's health and domestic violence. *Lancet*, 368, 1260-1269.
- Garcia-Moreno, C., Jansen, H., Ellsberg, M., Heise, L., & Watts, C. (2006). Prevalence of intimate partner violence: Findings from the WHO multi-country study on women's health and domestic violence. *Lancet*, 368, 1260-1269.

- Gatzeva, M. ve Paik, A. (2011). Emotional and Physical Satisfaction in Noncohabiting, Cohabiting, and Marital Relationships: The Importance of Jealous Conflict. *Journal of Sex Research*, 48 (1), 29-
- Gibbs, A., Abdelatif, N., Washington, L., Chirwa, E., Willan, S., Shai, N., Sikweyiya, Y., & Jewkes, R. (2020). Differential impact on men in an IPV prevention intervention: A post hoc analysis using latent class analysis of the Stepping Stones and Creating Futures intervention in South Africa. *Social science & medicine* (1982), 265, 113538.
- Girgin, B. (2018). *Çatalca'da yaşayan evli bireylerin bağlanma stilleri, romantik kıskançlık düzeyi ve evlilik doyumu arasındaki ilişki*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). İstanbul Aydın Üniversitesi, İstanbul.
- Glaser, D. (2002). Emotional abuse and neglect (psychological maltreatment): a conceptual framework. *Child Abuse & Neglect*, 26(6-7), 697–714.
- Glass, N., Fredland, N., Campbell, J., Yonas, M., Sharps, P., & Kub, J. (2003). Adolescent dating violence: Prevalence, risk factors, health outcomes, and implications for clinical practice. *Journal of Obstetric, Gynecologic, & Neonatal Nursing*, 32, 227-238.
- Godfrey, D. A., Kehoe, C. M., Bennett, V. E., Bastardas-Albero, A., & Babcock, J. C. (2021). Validating measures of emotional abuse with behavioral observations during interpersonal conflict. *Journal of Social and Personal Relationships*, 38(1), 3-18.
- Golding JM. Intimate partner violence as a risk factor for mental disorders: A meta-analysis. *Journal of Family Violence*. 1999; 14(2):99–132.
- Goodboy, A. K. and Myers, S. A. (2010). Relational quality indicators and love styles as predictors of negative relational maintenance behaviors in romantic relationships. *Communication Reports*, 23, 65-78.
- Gratz, K. L., Roemer, L. (2004). Multidimensional assessment of emotion regulation and dysregulation. *Journal of Psychopathology & Behavioral Assessment*, 26, 41-54.
- Greenberg, J. S. and Pysoczynski, T. (1985). Proneness to romantic jealousy and responses to jealousy in others. *Journal of Personality*, 53(3), 468-479.
- Greenblatt, J. (1997). *Attachment, mood regulation, and jealousy in romantic relationships (Unpublished master's thesis)*. California State University, California.

- Guerrero LK, Eloy SV (1992) Relationship satisfaction and jealousy across marital types. *Communication Reports*, 5: 23-41.
- Guerrero, L. K. (1998). Attachment style differences in the experience and expression of romantic jealousy. *Personal Relationships*, 5, 273–291.
- Guerrero, L. K. and Andersen, P. A. (1998a). The dark side of jealousy and envy: Desire, delusion, desperation, and destructive communication. In Spitzberg, B. H. and Cupach, W. R. (Eds.). *The dark side of close relationships* (p. 33-70). Mahwah, NJ: Erlbaum.
- Guerrero, L. K. ve Afifi, W. A. (1999). Toward a goal-oriented approach for understanding communicative responses to jealousy. *Western Journal of Communication*, 63, 216–248.
- Guerrero, L. K., Spitzberg, B. H. and Yoshimura, S. M. (2004). Sexual and emotional jealousy. In J. H. Harvey, A. Wenzel, & S. Sprecher (Eds.). *The handbook of sexuality in close relationships* (pp. 311-345). Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum Associates.
- Guerrero, L. K., Trost, M. R., & Yoshimura, S. M. (2005). Romantic jealousy: Emotions and communicative responses. *Personal Relationships*, 12(2), 233-252.
- Güngör-Houser, A. (2009). Evli bireylerin sahip oldukları iletişim çatışması türü, romantik kıskançlık ve duygusal zeka düzeylerinin evlilik doyumları üzerine etkisi.
- Haj-Yahia, M. M., & Uysal, A. (2008). Beliefs about wife beating among medical students from Turkey. *Journal of Family Violence*, 23(2), 119–133. <https://doi.org/10.1007/s10896-007-9134-7>.
- Hansen GL (1982) Reactions to hypothetical jealousy producing events. *Fam Relat*, 31:513-518.
- Harned M. Abused women or abused men? An examination of the context and outcomes of dating violence. *Violence and Victims*. 2001; 16:269–285.
- Harned, M. S. (2002). A multivariate analysis of risk markers for dating violence victimization. *Journal of Interpersonal Violence*, 17, 1179-1197.
- Harris, C. R. (2004). The evolution of jealousy. *American Scientist*, (92), 62-71.
- Harvey, J. H., Sprecher, S., Wenzel A. (ed) (2004). *The Handbook of Sexuality in Close Relationships*. Mahwah, N. J. Lawrence Erlbaum Associates.
- Hatunoğlu Y, Hatunoğlu A, Avcı MA. (2014). In Anatolia custom and honour bins on violence against women found in the evaluation of implementation sociological

- and psychological dimensions. *The Journal of Academic Social Science*, 2(5), 440-50.
- Heathers, G. (1955). Emotional dependence and independence in nursery school play. *Journal of Genetic Psychology*, 87, 37-57. <https://doi.org/10.1080/00221325.1955.10532914>
- Hines, D. A., and Malley-Morrison, K. (2001). Psychological effects of partner abuse against men: A neglected area of research. *Psychol. Men Masculinities* 2, 75-85.
- Hogan, K. (2016). *Men's Experiences of Female-Perpetrated Intimate Partner Violence: A Qualitative Exploration* [Thesis]. University of the West of England.
- Hortaçsu, N., Kalaycıoğlu, S., & Rittersberger-Tilic, H. (2003). Intrafamily aggression in Turkey: Frequency, instigation, and acceptance. *The Journal of Social Psychology*, 143 (2), 163-184. <https://doi.org/10.1080/00224540309598438>.
- Hoyos, M. ve Arredondo, N. (2006). Construcción y Validación del Cuestionario de Dependencia Emocional en Población Colombiana. *Acta Colombiana de Psicología*. 9(2), 127-140.
- Hupka RB (1981) Cultural determinant of jealousy. *Alternative Lifestyles*, 4: 310-356.
- Hupka, R. B. (1981). Cultural determinants of jealousy. *Alternative Lifestyles*, 4(3), 310-356.
- Hupka, R. B. (1991). The motive for the arousal of romantic jealousy: its cultural origin. P. Salovey (Ed.), *The Psychology of Jealousy and Envy içinde*. New York: Guilford Press.
- Instituto Nacional de Estadística e Informática. (2006). *Violencia conyugal física en el Perú* [Physical marital violence in Peru]. Lima, Peru: Instituto Nacional de Estadística e Informática.
- Insua, L., & Vidal, L. (2006). Violencia sobre mujeres, niños y niñas [Violence against women, boys and girls]. *Revista del Hospital Psiquiátrico de La Habana*, 3(1).
- Iqbal, M., & Fatmi, Z. (2021). Prevalence of Emotional and Physical Intimate Partner Violence Among Married Women in Pakistan. *Journal of interpersonal violence*, 36(9-10), NP4998-NP5013.
- Iverson KM, Dick A, McLaughlin KA, Smith BN, Bell ME, Gerber MR, Cook N, Mitchell KS. Exposure to interpersonal violence and its associations with psychiatric morbidity in a U.S. National Sample: A gender comparison. *Psychology of Violence*. 2012; doi: 10.1037/a0030956

- İnce, M. (2009). *Erken dönem çocukluk deneyimlerinin hangi yönleri romantik kıskançlığı öngörür? Ebeveyn davranışı, kardeş kıskançlığı ve yetişkin bağlanma stillerinin yetişkin romantik kıskançlığına etkileri üzerine bir araştırma*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. İstanbul Bilgi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
- Jackson, S. M.(1999). Issues in the dating violence research: A review of the literature. *Aggression and Violent Behavior*, 4 (2), 233–247.
- Jacobson, N. S., Gottman, J. M., Waltz, J., Rushe, R., Babcock, J., & Holtzworth-Munroe. A. (1994). Affect, verbal content, and psychophysiology in the arguments of couples with a violent husband. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 62, 982–988.
- Jina, R., Jewkes, R., Hoffman, S., Dunkle, K. L., Nduna, M., & Shai, N. J. (2012). Adverse mental health outcomes associated with emotional abuse in young rural South African women: a cross-sectional study. *Journal of interpersonal violence*, 27(5), 862–880.
- Joshua, G. (2019). Validating the experiences of emotionally abused men: a call to the profession. *Partner Abuse* 10, 507–516.
- Kar, H. L., & O’Leary, K. D. (2013). Patterns of psychological aggression, dominance, and jealousy within marriage. *Journal of Family Violence*, 28(2), 109-119.
- Karakurt G, Kristin E, Silver, BA. (2013). Emotional abuse in intimate relationships: The role of gender and age. *Violence Vict*, 28(5), 804-21.
- Karakurt, G., Ergüner-Tekinalp, B., & Terzi, Ş. (2009). The Psychometric Qualities of the Turkish Version of Emotional Abuse Questionnaire. *Eurasian Journal of Educational Research (EJER)*, 36(36):7-22.
- Karanis, Aslı. (2016). *Üniversite öğrencilerinde algılanan duygusal istismar düzeyleri ile atılabilirlik düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Aydın Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kasian, M., and Painter, S. L. (1992). Frequency and severity of psychological abuse in a dating population. *J. Interper. Viol.* 7, 350–364.
- Katz, J., Arias, I.,(1999). Psychological Abuse and Depressive Symptoms in Dating Women: Do Different Types of Abuse Have Differential Effects?. *Journal of Family Violence*, 14(3), 281-295.
- Keashly, L. (2001). Interpersonal and systemic aspects of emotional abuse at work: The target’s perspective. *Violence and Victims*, 16, 233-268.

- Kılınçer AS. ve Dost MT. (2014). Üniversite öğrencilerinin romantik ilişkilerinde algıladıkları istismar. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 5(42), 160-72.
- Kızmaz, Z. (2006). “Şiddetin Sosyo-Kültürel Kaynakları Üzerine Sosyolojik bir Yaklaşım”. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 16(2), 247-267
- Klevens, J. (2007). An overview of intimate partner violence among Latinos. *Violence Against Women*, 13, 111-122.
- Knobloch, L. K., Solomon, D. H., & Cruz, M. G. (2001). The role of relationship development and attachment in the experience of romantic jealousy. *Personal Relationships*, 8(2), 205–222.
- Korbin, J. E. (2000). Neighbourhood views on the definition and etiology of child maltreatment. *Child Abuse & Neglect*, 24, 1509-1527.
- Kramer, A., Lorenzon, D., & Mueller, G. (2004). Prevalence of intimate partner violence and health implications for women using emergency departments and primary care clinics. *Women's Health Issues*, 14(1), 19-29.
- Lawrence, E., Yoon, J., Langer, A., & Ro, E. (2009). Is psychological aggression as detrimental as physical aggression? The independent effects of psychological aggression on depression and anxiety symptoms. *Violence and Victims*, 24 (1), 20–35.
- Le Franc, E., Samms-Vaughan, M., Hambleton, I., Fox, K., & Brown, D. (2008). Interpersonal violence in three Caribbean countries: Barbados, Jamaica, and Trinidad and Tobago. *Revista Panamericana de Salud Pública*, 24, 409-421.
- Leak, G. K., Gardner, L. E. ve Parsons, C. J. (1998). Jealousy and romantic attachment: a replication and extension. *Representative Research in Social Psychology*, 22, 21–27.
- Lee, J. A. (1973). *The colors of love: An exploration of the ways of loving*. Ontario: New Press.
- Leisring, P. A. (2013). Physical and Emotional Abuse in Romantic Relationships: Motivation for Perpetration Among College Women. *Journal of Interpersonal Violence*, 28(7), 1437-1454.
- Levy, K. N., & Kelly, K. M. (2010). Sex differences in jealousy: A contribution from attachment theory. *Psychological Science*, 21(2), 168-173.

- Ludermir, A. B., Schraiber, L. B., D'Oliveira, A. F., Franca-Junior, I., & Jansen, H. A. (2008). Violence against women by their intimate partner and common mental disorders. *Social Science & Medicine*, 66(4), 1008–1018.
- Ludermir, A., Lewis, G., Valongueiro, S., de Araujo, T., & Araya, R. (2010). Violence against women by their intimate partner during pregnancy and postnatal depression: A prospective cohort study. *Lancet* 376, 903-910.
- Ludwig, S., and Rostain, A. (2009). "Family function and dysfunction," in: *Developmental-Behavioral Pediatrics*, eds W. Coleman, E. Elias, H. Feldman, W. B. Carey, and A. C. Crocker (Amsterdam: Elsevier).
- Luthra, R., & Gidycz, C. A. (2006). Dating violence among college men and women: Evaluation of a theoretical model. *Journal of Interpersonal Violence*, 21(6), 717-731.
- Madran, H. (2008). Duygusal ve Cinsel Kıskançlık Açısından Temel Cinsiyet Farklılıkları: Evrimsel Yaklaşım ve Süregelen Tartışmalar. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 19(3).
- Maiuro, R. D. (Ed.). (2001). *Psychological abuse in violent domestic relations*. Springer Publishing Company.
- Maldonado, A. I., Farzan-Kashani, J., Sun, S., Pitts, S. C., Lorenzo, J. M., Barry, R. A., & Murphy, C. M. (2022). Psychometric Properties and Factor Analysis of a Short Form of the Multidimensional Measure of Emotional Abuse. *Journal of interpersonal violence*, 37(7-8), NP4905–NP4930.
- Martínez-León, N. C., Peña, J. J., Salazar, H., García, A., & Sierra, J. C. (2017). A systematic review of romantic jealousy in relationships. *Terapia Psicológica*, 35(2), 203-212.
- Mathes EW, Severa N (1981) Jealousy, romantic love, and liking: Theoretical considerations and preliminary scale development. *PsycholRep*, 49: 23-31.
- Mattingly, B. A., Whitson, D. and Mattingly, M. J. (2012). Development of the romantic jealousy-induction scale and the motives for inducing romantic jealousy scale. *Current Psychology*, 31(3), 263-281.
- Mattingly, B. A., Whitson, D., ve Mattingly, M, J, B. (2012). Development of the romantic jealousy-induction scale and the motives for inducing romantic jealousy scale. *Curr Psychol*, 31, 263–281.

- Mayorga M. N. (2012). Risk and protective factors for physical and emotional intimate partner violence against women in a community of lima, peru. *Journal of interpersonal violence*, 27(18), 3644–3659.
- McHugh, M. C., Rakowski, S., and Swiderski, C. (2013). Men's experience of psychological abuse: Conceptualization and measurement issues. *Sex Roles* 69,168–181.
- McHugh, M. C., Rakowski, S., and Swiderski, C. (2013). Men's experience of psychological abuse: Conceptualization and measurement issues. *Sex Roles* 69,168–181.
- McLaren, K. (2011). *Duyguların dili*. Çev. Yalçinkaya Z. İstanbul, Butik Yayıncılık.
- Mongrain, M., Vette, L. C., Shuster, B., & Kendal, N. (1998). Perceptual biases, affect, and behavior in the relationships of dependents and self-critics. *Journal of Personality and Social Psychology*, 75(1), 230-41.
- Moono, P., Thankian, K., Menon, G.B., Mwaba, S.O.C. & Menon, J.A., 2020, 'Bride Price (Lobola) and Gender-based Violence among Married Women in Lusaka', *Journal of Education, Society and Behavioural Science* 33(8), 38–47; Article no.JESBS.60758.
- Mouradian, V. E. (2020). *Abuse in Intimate Relationships: Defining the Multiple Dimensions and Terms*. National Violence Against Women Prevention Research Center. Wellesley, MA: Wellesley College.
- Mshana, G., Peter, E., Malibwa, D., Aloyce, D., Kapiga, S., & Stöckl, H. (2022). Masculinity, power and structural constraints: Men's conceptualization of emotional abuse in Mwanza, Tanzania. *Social science & medicine* (1982), 292, 114606.
- Murphy, C. M., & Cascardi, M. (1999). Psychological abuse in marriage and dating relationships. In R. L. Hampton (Ed.), *Family violence prevention and treatment* (2nd ed.). Beverly Hills, CA: Sage.
- Murphy, C. M., & Hoover, S. A. (1999). Measuring emotional abuse in dating relationships as a multifactorial construct. *Violence and Victims*, 14, 10.1891/0886-6708.14.1.39.
- Murphy, C. M., & O'Leary, K. D. (1989). Psychological aggression predicts physical aggression in early marriage. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 57(5), 579–582.

- Murray, H. A. (1938). *Explorations in personality*. New York: Oxford University Press.
- Naved, R., & Akhtar, N. (2008). Spousal Violence Against Women and Suicidal Ideation in Bangladesh. *Women's Health Issues, 18*, 442-452.,
- Neki, J. S. (1976). An examination of the cultural relativism of dependence as a dynamic of social and therapeutic relationships: socio-developmental. *British Journal of Medical Psychology, 49*, 1-10.
- Neufelde, J. McNamara, J.R. & Ertl, M. (1999). Incidence and prevalence of dating partner abuse and its relationship to dating practices. *Journal of Interpersonal Violence, 14*, 125-137.
- Norwood, A., & Murphy, C. (2012). What forms of abuse correlate with PTSD symptoms in partners of men being treated for intimate partner violence? *Psychological Trauma: Theory, Research, Practice, and Policy, 4*(6), 596-604.
- O'Leary, K. (1999). Psychological abuse: A variable deserving critical attention in domestic violence. *Violence and Victims, 14*(1), 3-23.
- Overall, N. C., & Sibley, C. G. (2008). When accommodation matters: Situational dependency within daily interactions with romantic partners. *Journal of Experimental Social Psychology, 44*(1), 95-104.
- Öngün, E., & Ünsal, G. (2018). Üniversite yaşamında yakın ilişkiler ve istismar. *JAREN/Hemşirelik Akademik Araştırma Dergisi, 4*(1), 52-58.
- Öztürk, Sema (2007). Çocuklarda duygusal istismar [Yayımlanmamış Yüksek lisans tezi, Fırat Üniversitesi]
- Perales, M., Cripe, S., Lam, N., Sanchez, S., Sanchez, E., & Williams, M. (2009). Prevalence, types, and pattern of intimate partner violence among pregnant women in Lima, Peru. *Violence Against Women, 15*, 224.
- Peretti PO, Pudowski BC (1997) Influence of jealousy on male and female college daters. *Soc Behav Pers, 25*: 155-160.
- Pico-Alfonso M, Garcia-Linares M, Celda-Navarro N, Blasco-Ros C, Echeburua E, Martinez M. The impact of physical, psychological, and sexual intimate male partner violence on women's mental health: depressive symptoms, posttraumatic stress disorder, state anxiety, and suicide. *Journal of Women's Health. 2006*; 15(5):599-611.

- Pincus, A. L. ve Gurtman, M. B. (1995). The three faces of interpersonal dependency: Structural analyses of self-report dependency measures. *Journal of Personality and Social Psychology*, 69(4), 744-758. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.69.4.744>
- Pincus, A. L. ve Wilson, K. R. (2001). Interpersonal variability in dependent personality. *Journal of Personality*. 69(2), 224-251.
- Pines A, Aronson E (1983) Antecedents, correlates and consequences of sexual jealousy. *J Pers*, 51: 108-136.
- Pines AM (1998) Romantic Jealousy: Causes, symptoms, cures. New York. Routledge, s.2.
- Pines, A. M. (1998). *Romantic Jealousy: Causes, symptoms, cures*. New York: Routledge.
- Pines, A., & Aronson, E. (1983). Antecedents, correlates, and consequences of sexual jealousy. *Journal of Personality*, 51(1), 108-136.
- Pisspa, M. (2002). Complexity of patterns of violence against women in heterosexual partnership. *Violence Against Women*, 8, 873-900.
- Puente, S., & Cohen, D. (2003). Jealousy and the meaning (or non-meaning) of violence. *Personality and Social Psychological Bulletin*, 29, 449-460.
- Raiford, J., Wingood, G., & DiClemente, R. (2007). Prevalence, incidence, and predictors of dating violence: A longitudinal study of African American female adolescents. *Journal of Women's Health*, 16, 822-832.
- Rebello, K., Junior, M. D. ve Brito, R. C. (2014). Fundamental factors in marital satisfaction: An assessment of Brazilian couples. *Psychology*, 5, 777-784. Doi: 10.4236/psych.2014.57088
- Rivara FP, et al. Age, period, and cohort effects on intimate partner violence. *Violence and Victims*. 2009; 24:627–638. [PubMed: 19852403]
- Ruiz-Perez, I., & Plazaola-Castano, J. (2005). Intimate partner violence and mental health consequences in women attending family practice in Spain. *Psychosomatic Medicine*, 67(5), 791–797.
- Ruiz-Perez, I., Plazaola-Castano, J., & del Rio-Lozano, M. (2007). Physical health consequences of intimate partner violence in Spanish women. *European Journal of Public Health*, 17, 437.
- Rusbult, C. E. (1980). Commitment and satisfaction in romantic associations: A test of the investment model. *Journal of Experimental Social Psychology*, 16, 172–186.

- Rusbult, C. E., Kumashiro, M., Finkel E. J., & Wildschut, T. (2002). The war of the Roses: An interdependence analysis of betrayal and forgiveness. In P. Noller and J. A. Feeney (Eds.), *Understanding Marriage: Developments in the Study of Couple Interaction*. Cambridge University Press.
- Rydell, R. J., McConnell, A. R. ve Bringle, R. B. (2004). Jealousy and commitment: Perceived Threat and the effect of relationship alternatives. *Personal Relationships*, 11, 451–468.
- Sabri, B., Simonet, M., & Campbell, J. C. (2018). Risk and protective factors of intimate partner violence among South Asian immigrant women and perceived need for services. *Cultural Diversity & Ethnic Minority Psychology*, 24, 442-452.
- Sackett, L. A. & Saunders, D. G. (2001). The impact of different forms of psychological abuse on battered women. K. Daniel O'Leary & Roland D. Maiuro (Ed.) in *Psychological abuse in violent domestic relations* (p. 197-210). New York:Springer
- Saltzman, LE., Fanslow, JL., McMahon, PM., Shelley, GA. Intimate partner violence surveillance: Uniform definitions and recommended data elements. Version 1.0. Atlanta (GA): Centers for Disease Control and Prevention, National Center for Injury Prevention and Control; 2002.
- Scheinkman, M. (2010). Disarming jealousy in couples relationships: A multidimensional approach. *Family Process* 49, 486–502.
- Schneider R, Burnette ML, Ilgen MA, Timko C. Prevalence and correlates of intimate partner violence victimization among men and women entering substance use disorder treatment. *Violence & Victims*. 2009; 24(6):744–756. DOI: 10.1891/0886-6708.24.6.744 [PubMed: 20055212]
- Schreurs, K. M. G., & Buunk, B. P. (1996). Closeness, autonomy, equity, and relationship satisfaction in lesbian couples. *Psychology of Women Quarterly*, 20(4), 577–592.
- Seçim, G. (2019). Üniversite öğrencilerinin romantik ilişkilerinde maruz kaldığı istismar davranışları. *Gazi Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 39(1), 527-543.
- Seçim, G. (2019). Üniversite öğrencilerinin romantik ilişkilerinde maruz kaldığı istismar davranışları. *Gazi Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 39(1), 527–543.
- Shackelford, T. K., & Buss, D. M. (1997). Cues to infidelity. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 23, 1034–1045.
- Shackelford, T. K., & Buss, D. M. (1997). Cues to infidelity. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 23, 1034–1045.

- Sharpsteen, D. J. and Kirkpatrick, L. A. (1997). Romantic jealousy and adult romantic attachment. *Journal of Personality and Social Psychology*, 72(3), 627- 640.
- Sharpsteen, D. J. ve Kirkpatrick, L. A. (1997). Romantic jealousy and adult romantic attachment. *Journal of Personality and Social Psychology*, 72, 627–640
- Sheets, V. L., Fredendall, L. L. and Claypool, H. M. (1997). Jealousy evocation, partner reassurance, and relationship stability: An exploration of the potential benefits of jealousy. *Evolution and Human Behavior*, 18, 387-402.
- Sheets, V. L., Fredendall, L. L. ve Claypool, H. M. (1997). Jealousy evocation, partner reassurance, and relationship stability: An exploration of the potential benefits of jealousy. *Evolution and Human Behavior*, 18, 387–402.
- Sheets, V. L., Fredendall, L. L., & Claypool, H. M. (1997) Jealousy evocation, partner reassurance, and relationship stability: An exploration of the potential benefits of jealousy. *Evolution and Human Behaviour*, 18 (6), 387-402.
- Shepard, M. F. & Campbell, J. A. (1992). The abusive behavior inventory a measure of psychological and physical abuse. *J Interpers Violence*, 7, 291-305.
- Shorey, R. C., Febres, J., Brasfield, H., & Stuart, G. L. (2011). A descriptive investigation of proximal factors to female perpetrated psychological aggression in dating relationships. *Partner Abuse*, 2(2), 131-146.
- Simpson, J. A. (1990). Influence of attachment styles on romantic relationships. *Journal of Personality and Social Psychology*, 59(5), 971–980.
- Smith, A., Bryson, H., Gartland, D., Mensah, F., Wood, C. E., & Price, A. (2023). Mothers' experiences of emotional abuse from an intimate partner and its associations with children's developmental outcomes at 5 years. *Child abuse & neglect*, 146, 106458.
- Smith, K., 2019, *Warning signs of an abusive husband*, viewed 21 December 2021, from <https://www.guystuffcounseling.com>.
- Smith-Marek, E. N., Cafferky, B., Dominguez, M. M., Spencer, C., Van, K., Stith, S.M., & Oliver, M. A. (2016). Military/civilian risk markers for physical intimate partner violence: A meta-analysis. *Violence and Victims*, 31(5), 787–818.
- Smullens, S. (2007). *Five Cycles of Emotional Abuse: Codification and Treatment of an Invisible Malignancy*. Available online at: https://cdn.ymaws.com/www.naswma.org/resource/resmgr/imported/FCE_emotionalAbuse.pdf (accessed January, 2021).

- Smullens, S. (2010). The codification and treatment of emotional abuse in structured group therapy. *Int. J. Group Psychother.* 60, 111–130.
- Sobraske, K. H., Boster, J. S. and Gaulin, S. J. (2013). Mapping the conceptual space of jealousy. *Ethos*, 41(3), 249-270.
- Solmuş, T. (2008). Bağlanma ve aşkın iki yüzü. Epsilon.
- Solomon, M. F. (2009). Attachment repair in couples therapy: A prototype for treatment of intimate relationships. *Clinical Social Work Journal*, 37, 214–223.
- Stark, E. (2007). Rethinking coercive control. *Violence Against Women*, 15, 1509-1525.
- Instituto Nacional de Estadística e Informática. (2006). *Violencia conyugal física en el Perú* [Physical marital violence in Peru]. Lima, Peru: Instituto Nacional de Estadística e Informática.
- Stieglitz, J., Gurven, M., Kaplan, H. ve Winking, J. (2012). Infidelity, jealousy, and wife abuse among Tsimane forager–farmers: testing evolutionary hypotheses of marital conflict. *Evolution and Human Behavior*, 33(5), 438-448.
- Straus, M. A. (2011). Gender symmetry and mutuality in perpetration of clinical-level partner violence: Empirical evidence and implications for prevention and treatment. *Aggression and Violent Behavior*, 16(4), 279–288.
- Su, P. Y., Hao, J. H., Huang, Z. H., Xiao, L. M. ve Tao, F. B. (2011). An investigation on the epidemic situation of intimate partner violence in 2,575 college students. *Zhonghua liu xing bing xue za zhi= Zhonghua liuxingbingxue zazhi*, 32(4), 346-351.
- Sullivan, T. P., McPartland, T. S., Armeli, S., Jaquier, V., & Tennen, H. (2012). Is it the exception or the rule? Daily co-occurrence of physical, sexual, and psychological partner violence in a 90-day study of substance-using, community women. *Psychology of Violence*, 2(2), 154–164.
- Sunday, S., Kline, M., Labruna, V., Pelcovitz, D., Salzinger, S. ve Kaplan, S. (2011). The Role of Adolescent Physical Abuse in Adult Intimate Partner Violence. *Journal of Interpersonal Violence*, 26(18), 3773–3789.
- Taşın, B. (2015). *Bağlanma Stillerinin Kıskançlık ve Anksiyete Üzerindeki Etkisi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Üsküdar Üniversitesi, İstanbul.
- Tiwari, S., Gray, R., Jenkinson, C., & Carson, C. (2018). Association between spousal emotional abuse and reproductive outcomes of women in India: findings from

- cross-sectional analysis of the 2005-2006 National Family Health Survey. *Social psychiatry and psychiatric epidemiology*, 53(5), 509–519.
- Toplu, E., & Hatipoğlu-Sümer, Z. (2011, Ekim). Flört ilişkisinde şiddetin yaygınlığı vetürleri. Sözlü Bildiri, XI. Ulusal Psikolojik Danışma ve Rehberlik Kongresi, 2011, İzmir, Türkiye.
- Toplu-Demirtaş, (2015). Psychological aggression perpetration among dating collegestudents: The interplay of societal, parental and personal factors. Doktora Tezi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Ankara.
- Tortamış, M. (2014). *Evli bireylerde romantik kıskançlık düzeyi ve aldatma eğiliminin şema terapi modeli çerçevesinde değerlendirilmesi* (Yüksek lisans tezi). Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: Ankara (No:365040).
- Tracy, N. (2012a). *Emotional Abuse of Men: Men victims of Emotional Abuse Too*. *HealthyPlace*. Available online at: <https://www.healthyplace.com/abuse/emotional-psychological-abuse/emotional-abuse-of-men-men-victims-of-emotional-abuse-too> (accessed December 24, 2020).
- Tracy, N. (2012b). *Dynamics of Emotional Abuse in Relationships, Marriage*. *HealthyPlace*. Available online at: <https://www.healthyplace.com/abuse/emotional-psychological-abuse/dynamics-of-emotional-abuse-in-relationships-marriage> (accessed December 24, 2020).
- Tunç, E. (2015). *Üniversite öğrencilerinin romantik ilişkilerinde yaşadıkları istismar ile ilişki doyumu, affetme ve kıskançlık düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yüksek lisans tezi). Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü: Bolu (No:394735).
- Vaidakis, N. (2004). Jealous and jealousy: From the classical literature to the scientific view. *Psichiatriki*, 15(4), 305-314.
- Vaidakis, N. (2004). Jealous and jealousy: From the classical literature to the scientific view. *Psichiatriki*, 15(4), 305-314
- Vaiz, R., & Spanó, M. (2004). La violencia intrafamiliar, el uso de drogas en la pareja, desde la perspectiva de la mujer maltratada [Violence inside families, partner's use of drugs from the battered woman perspective]. [Special issue]. *Revista Latinoamericana Enfermagem*, 12.

- Varol, D. (2019). *Beliren yetişkinlerde romantik kıskançlığın, narsistik kişilik özellikleri, reddedilme duyarlılığı ve sosyal yetkinlik beklentisi bağlamında incelenmesi* [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Wade, T. J. and Weinstein, J. L. (2011). Jealousy induction: Which tactics are perceived as most effective? *Journal of Social, Evolutionary, and Cultural Psychology*, 5(5), 231-23
- Wagner, P., & Mongan, P. (1998). Validating the concept of abuse: Women's perceptions of defining behaviors and the effects of emotional abuse on health indicators. *Archives of Family Medicine*, 7, 25–29.
- White, G. L. (1980). Inducing jealousy: A power perspective. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 6, 222–227
- White, G. L. (1981). A model of romantic jealousy. *Motivation and Emotion*, 5, 295-310.
- White, G. L. (1981a). A model of romantic jealousy. *Motivation and Emotion*, 5(4), 295-310.
- White, G. L. ve Mullen, E. (1989). Jealousy: Theory, research, and clinical strategies.
- White, J. W., & Koss, M. P. (1991). Courtship violence: Incidence in a national sample of higher education students. *Violence and Victims*, 6(4), 247-256.
- Whitson, D. ve Mattingly, B. A. (2010). Waking the green-eyed monster: attachment styles and jealousy induction in romantic relationships. *Psi Chi Journal of Undergraduate Research*, 15, 24–29.
- Williams, J. R., Ghandour, R. M., and Kub, J. E. (2008). Female perpetration of violence in heterosexual intimate relationships: adolescence through adulthood. *Trauma Viol. Abuse* 9, 227–249.
- Working on a puzzle. *British Journal of Criminology*, 44(3), 324–349.
- Wright, Paul. H., Wright, Katherine. D. "The Two Faces Of Codependent Relating: A Research-Based Perspective". *Contemporary Family Therapy* 21 (1999), 527-543.
- Yela, C. (2003). La otra cara del amor: mitos, paradojas y problemas [The other face of love: Myths, paradoxes and problems]. *Encuentros en Psicología Social*, 1, 263-267.

- Yoshihama, M., Horrocks, J., & Kamano, S. (2009). The role of emotional abuse in intimate partner violence and health among women in Yokohama, Japan. *American Journal of Public Health*, 99, 647.
- Zandbergen, D. L. ve Brown, S. G. (2015). Culture and gender differences in romantic jealousy. *Personality and Individual Differences*, 72, 122–127.
- Zavala, E., and Guadalupe-Diaz, X. L. (2018). Assessing emotional abuse victimization and perpetration: A multi-theoretical examination. *Deviant Behav.* 39, 1515–1532.
- Zeytinoğlu, E. (2013). Evli bireylerin benlik saygısı, kıskançlık düzeyi, evlilikteki çatışmalar ve evlilik doyumu arasındaki ilişkilerin incelenmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Zuckerman, Levitt ve Lubin. (1961). Concurrent and Construct Validity Of Direct And Indirect Measures of Dependency. *Journal of Consulting Psychology*. 25(4), 316-323.